

FULD BESKED OM 9. APRIL

En Oversigt over Kommissions-Undersøgelsens
Resultater og en Vurdering af dem

af

Bjørn Svensson

Kjøbenhavn

Nyt Nordisk Forlag . Arnold Busck

MCMXLVI

Copyright by
Nyt Nordisk Forlag
Arnold Busck

CARL BRYRUP, KØBEN.

Siden den 9. April 1940 har der været mange Spørgsmaal, som Offentligheden har brændt efter at faa Opklaring paa. Den parlamentariske Undersøgelseskommission, der den 15. Juni 1945 blev nedsat af Folketinget, og som blev sammensat af ti Socialdemokrater, fire Konservative, fire Repræsentanter for Venstre og to for det radikale Venstre samt en fra hvert af de øvrige Partier (Kommunisterne, Dansk Samling og Retsforbundet), ialt 23 Medlemmer, har den 13. Okt. publiceret en Betænkning, som rummer et omfattende Materiale til Belysning af disse Forhold. Men for det første er den ret uoverskuelig og helt uigennemkommelig for almindelige Mennesker — med Bilag fylder den ca. 700 Sider —, og for det andet har Kommissionen ikke ønsket at drage Konklusioner af Stoffet. For at danne sig et Billede af, hvad der er foregaaet, maa Læseren springe rundt i Betænkning, i Bilag og i de stenografiske Referater af Kommissionens Afhøringer, saa han let mister Overblikket og risikerer at blive træt, inden han naar til Vejs Ende.

Det blev mig klart, da jeg var ved at omsætte mit Indtryk af Materialet til nogle Artikler til »Dannevirke« — den gamle sønderjyske Avis, hvortil jeg er knyttet —, at Betænkningen var ikke Læsning for almindelige Mennesker, og da den har Bud til alle, har jeg derfor her søgt at samle Stoffet til en mere tilgængelig Beskrivelse af den 9. Aprils Historie og

Forhistorie, med Vægten paa at besvare det store Hvorfor: Hvorfor var Danmark saa uforberedt, skønt det var advaret.

Konklusionerne staar naturligvis for min egen Regning. Det er altsaa en subjektiv Vurdering, men jeg tør tro, at den er fordomsfri, eftersom den i adskillige Henseender maa siges at naa til Resultater, som mine partipolitiske og forsvarspositive Sympatier ikke paa Forhaand havde tænkt sig. Men jeg ser saadan paa det, at naar Vælgerne saa sent som i 1939 har godkendt den førte Forsvarspolitik og yderligere har givet den Syndsforladelse ved Valget i 1943, saa er den Sag afgjort. Spørgsmaalet om den 9. April drejer sig nu ikke mere om et partipolitisk Ansvar, men udelukkende om de personlige Dispositioner hos de særligt Ansvarlige, som maatte have Skyld i det beskæmmende Forløb, Begivenhederne fik.

Jeg har tilstræbt dels at give et fyldestgørende Referat af Hovedpunkterne i Kommissionens Under-søgelse, dels en Sammenfatning og Bedømmelse af dens Resultater, hvorved jeg tillige har søgt at skabe Klarhed over en Del Gaader og Modsigelser og Fejl-vurderinger, der findes i det fremlagte Materiale, saaledes at Bogen forhaabentlig samtidig kan give et Bidrag til Belysning af de skæbnesvangre Dage i April 40, som dannede Indledningen til et af de sor-teste Kapitler i Danmarks Historie.

København, i Nov. 1945.

Bjørn Svensson.

Baggrunden

Da den tyske Overkommando den 20. September 1939 gav Meddelelse om, at Operationerne i Polen maatte betragtes som endt efter et Felttog paa knap tre Uger — Warszawa overgav sig dog først nogle Dage senere —, gik Krigen mellem Tyskland og Modstanderne i Ro. Egentlige Krigshandlinger forekom saa at sige ikke, men det var Stilhed før Stormen. Situationen var spændt. Der maatte jo komme et Sammenstød mellem Stormagterne, og indtil man saa, hvor det brød løs, maatte man være forberedt paa alle Muligheder.

Norden fik hurtigt at føle, at det laa i Farezonen. Som en mærkelig Udløber af Tysklandskrigen kom den finsk-russiske Vinterkrig. Efter forudgaaende Forhandlinger opsagde Rusland Ikke-Angrebspagten den 28. November 1939, afbrød den diplomatiske Forbindelse den 29. og begyndte Angrebet den 30. Den 14. December beslutter Folkeforbundet at udelukke Sovjetunionen og opfordrer Medlemsstaterne til at yde Finland Hjælp. Sovjetunionen advarer Norge og Sverige imod at hjælpe Finland, og den svenske Regering meddeler officielt, at den har afslaaet en Anmodning fra Finland om militær Hjælp og heller ikke vil tillade Passage af fremmede Tropper.

Tyskland havde med allerstørste Interesse fulgt disse Begivenheder; det kunde ikke være Tyskland behageligt, at Rusland skaffede sig vigtige militære

Positioner i Finland, men endnu farligere var en Udvikling, der kunde føre engelske og franske Tropper ind over Norge-Sverige til Hjælp for Finland, men samtidig maatte udgøre en Trusel mod det tyske Rige Nord fra. Ogsaa Frygten for en allieret Afskæring af den svenske Malmeksport til Tyskland, som for en stor Del gik over den norske Udskibningshavn Narvik, spillede ind. Midt i December koncentrede Tyskland Tropper og Transportmateriel i sine Østersøhavne som en Demonstration overfor disse Muligheder. Det finske Spørgsmaal bortfaldt i det tidlige Foraar 1940, da Finland ikke magtede Fortsættelsen af en isoleret Kamp, men nye Spørgsmaal dukkede op, som holdt Uroen om Norden, specielt de norske Farvande, vedlige. Altmark-Affæren var den alvorligste. Den 17. Februar trængte en engelsk Flaadeafdeling ind i en norsk Fjord og tog 3—400 engelske Undersaatter fra »Altmark«, der var undervejs til Tyskland med Krigsfanger. To tilstedeværende norske Torpedobaade, der befandt sig i Nærheden, protesterede imod den oplagte Neutralitetskrænkelse, men de foretog sig intet for at hindre den, da de ansaa det for haabløst at optræde overfor den engelske Overmagt.

Baade England og Tyskland klagede over, at Norge ikke varetog sine Neutralitetsforpligtelser, og det var mærkbart, at begge Parter i stigende Grad var til Sinds med egne Kræfter at varetage deres Interesser i Farvandene omkring Norge. De tyske militære Koncentrationer fik tydeligere norsk Adresse.

Under hele denne faretruende Udvikling havde der i alt væsentligt været Ro om Danmark. Den 24. Marts blev den tyske Damper »Hugo Stinnes« torpederet paa dansk Søterritorium udfør Thorsminde paa Jyllands Vestkyst, men til nogen større Affære blev det ikke pustet op. Da de tyske Malmtransporter fra Norge ned langs Jyllands Vestkyst ved samme Tid var i stærk Tiltagen, blev »Peder Skram« og

et Par Torpedobaade i Slutningen af Marts dirigeret til Skagensafsnittet. En Henstilling fra Regeringen om Detachering af yderligere Flaademateriel til Vestkysten saa Søværnskommandoen sig ikke i Stand til at efterkomme paa Grund af manglende Personel og Materiel.

Saaledes var Situationen, da den danske Marineattaché i Berlin, Kommandørkaptajn Kjølser, den 1. April kom til København medbringende et Brev fra den danske Gesandt til Udenrigsministeren; Brevet er gaaet tabt — det blev tilintetgjort den 9. April ved en Fejltagelse af Ministeriets Arkivar — men der findes ret udførlige Referater af den mundtlige Rapport, som Kjølser i Sagens Anledning afgav overfor Ministeren og Viceadmiral Rechner. Kerne i det var en Henviisning til fornyede militære Koncentrationer i Østersøhavnene i Forbindelse med den tilkendegivne Frygt for et allieret Angreb paa Malmlejerne i Nordskandinavien. Overfor Viceadmiralen har Hr. Kjølser ogsaa talt om, at der skulde være Troppekonzentrationer i Sydslesvig; det fremgaar af Viceadmiralens Redegørelse, mens der intet staar i Dr. Munchs Beretning herom. Men Hr. Kjølser mener, at den mundtlige Kommentar overfor de to Herrer var enslydende. Det behøver heller ikke at have gjort større Indtryk paa Ministeren. Der havde tidligere under Krigen været Tropper i Sydslesvig, uden at det betød noget, og i hvert Fald var det hverken i Brevet eller i Hr. Kjølserens Beretning Danmark, men Sverige og Norge, der var den direkte Genstand for Bekymringerne, og vel at mærke Bekymringer, der først og fremmest havde Udspring i Frygten for et Initiativ fra Vestmagterne. Det var de Bekymringer, hvormed Danmark begyndte paa April Maaned 1940.

Tidligere paa Aaret havde Marineattachéen i to Rapporter til Viceadmiralen omtalt Mulighederne for, at Danmark kunde blive inddraget i Krigsbegivenhederne. Med den græske Marineattaché, Con-

stantinides, som Kilde stiller Hr. Kjølens i en Skrivelse af 8. Januar 1940 følgende Horoskop: Indtil tidligt Foraar skulde den militære Situation forblive nogenlunde stabil. Derefter skulde et tidligere planlagt, men atter opgivet Angreb paa Holland finde Sted samtidig med, at man ved et Tryk paa Danmark vilde forsøge paa at faa vort Land til at tillade Oprettelsen af tyske Luftbaser i Nordjylland.

I en Skrivelse af 13. Februar 1940 hedder det endvidere: »Under de Operationsplaner, der har været under Overvejelse i den tyske Oberkommando der Wehrmacht, og som omfatter de tidligere ogsaa af mig indberettede Okkupationsplaner af Holland og Belgien, er ligeledes indgaaet Overvejelser gaaende ud paa Betimeligheden af, dersom et saadant Fremstød lykkes, da ogsaa at indrette Støttepunkter for den tyske Flaade og Luftmagt i Danmark (Jyllands Vestkyst) samt paa den norske Vestkyst. Derimod skulde lignende Planer i alt Fald ikke i første Række omfatte Sverige, først og fremmest fordi dette Land ikke besidder Nordsøhavne, men ogsaa paa Grund af Sveriges bedre militære Beredskab.«

Disse Indberetninger er aldrig naaet frem til Udenrigsministeren. Viceadmiralen har nævnt dem overfor Forsvarsministeren, men saa er de tilsyneladende ikke kommet videre. Man kan bebrejde Forsvarsministeren det, men det maa dog siges, at det ikke kan være en normal Funktion for ham at være Andenhaands Budbringer for Gesandtskabet i Berlin, hvis dette har vigtige Efterretninger at bringe Udenrigsministeriet.

Det kan ikke forundre, at disse to Rapporter efter den 9. April har faaet tillagt en særlig Betydning, men de havde den næppe dengang. Der verserede jo saa mange Teorier om den Form, som den almindeligt ventede Genoplussen af Krigen til Foraaret vilde faa; Oplysningerne i 13. Februar-Skrivelsen stammede gennem en Rumæner fra tyske Kredse i Stockholm, og særlig Tiltro kunde de ikke vinde,

fordi den danske Vestkyst ikke var egnet til Formålet og Fordelen ved Luftbaser i Jylland var minimal, og navnlig da efter at Holland og Belgien var erobret. Der foreligger heller intet Vidnesbyrd om, at Hr. Kjølens den 1. April kom med nogen Hentydning til disse ældre Rapporter. Paa dette Tidspunkt var det Sverige og Norge, der var i Forgrunden. At Situationen kunde rumme Alvor ogsaa for Danmark, sagde sig selv, men endnu forelaa der intet konkret i den Retning.

REGERINGENS VURDERING

4. April

Den første alvorlige Advarsel kom den 4. April.

Kl. 13 indfandt den svenske Marineattaché i Berlin sig i det danske Gesandtskab og meddelte efter den svenske Gesandts Anmodning, at der i Følge absolut paalidelig Kilde indenfor Ober-Kommando-Wehrmacht forestod en Aggression mod Danmark i den følgende Uge.

Umiddelbart efter dette Besøg indfandt den hollandske Militærattaché sig hos den danske Marineattaché og gav ligelydende Oplysninger. Han meddelte, at Oplysningerne stammede fra meget paalidelige Kilder indenfor tyske Officerskredse, som tidligere havde advaret Holland, og som var utilfredse med det nuværende System, og han tilføjede, at selv om han ikke kunde udtale sig om, hvorvidt disse Planer virkelig vilde blive udført, var han overbevist om Oplysningernes Paalidelighed, hvad Planernes Udarbejdelse angik.

Kl. 13,15 modtog det danske Udenrigsministerium et Telefontelegram fra Gesandtskabet i Berlin med Meddelelse om, at Legationssekretæren samme Dags Eftermiddag vilde flyve til København med en vigtig Beretning. Straks efter sin Ankomst bragte Legationssekretæren den ud til Udenrigsminister, Dr. Munch i dennes Hjem. Det var mellem Kl. 19 og 20.

Gesandten, Kammerherre Zahle, fortalte i Beret-

ningen om Dagens Besøg, og Oplysningerne gik iøvrigt ud paa følgende:

- »1) Der forestaar en »Aggression« mod Danmark, som skal finde Sted i næste Uge.
- 2) Samtidig eller muligvis lidt senere forberedes et Indbrud i Holland, muligvis ogsaa i Belgien.
- 3) Det er sandsynligt, at Operationerne dernæst fortsættes mod Sydnorge.
- 4) Der er intet erfaret om eventuelle Hensigter mod Sverige.
- 5) Troppe- og Tonnagekoncentrationer (ialt ca. 115.000 Tons) om Swinemünde bekræfter sig og skal delvis være indladet, men ikke afgaaet. Der er Meddelelser om, at der i visse Troppes-afdelinger drives forceret Uddannelse i Gasangreb, og at dette i flere Tilfælde skal have gjort Tropperne urolige. Man maa forvente en hensynsløs Indsættelse af Krigsmateriel.«

Foruden det allerede gengivne om Kildernes Art og Troværdighed bragte Brevet en Efterskrift: »Efter at ovenstaaende er skrevet, erfarer jeg, at norsk Gesandtskab har lignende Meddelelser; norsk Kilde angives at være neutral Civilperson; herudover har vi ikke meddelt hinanden noget om Kilder. De norske Meddelelser gaar ud paa snarligt Angreb for at skaffe Basis for Angreb paa den franske Nordfront. Hvad Danmark angaar, skulde Maalet være at skaffe Støttepunkter for Undervandsbaade og Luftbaser paa Jyllands Vestkyst.«

Holland og Danmark nævnes altsaa som primære Angrebsmaal, Belgien og Syd-Norge som subsidiære, mens Sverige ikke er fremme i denne Forbindelse. Da Tyskland nogle Dage senere satte sig i Besiddelse af Danmark, var det, fordi det forekom den tyske Militærledelse nødvendigt at have Danmark i sin Haand for derigennem at sikre Forbindelsen med Operationerne i Norge. Denne Begrundelse

kommer ikke frem i Indberetningen, hvor Norge er sat i Baggrunden, mens det fremdragne Motiv for »Aggressionen« mod Danmark skulde være Ønsket om at faa Støttepunkter for Undervandsbaade og Luftbaser paa Jyllands Vestkyst, hvilket ikke paa Forhaand kunde forekomme altfor overbevisende.

Dette Forhold har en vis Interesse i Relation til Ræsonnementet bag den 9. April, som jo var dette, at Tyskerne næppe kunde se noget selvstændigt Angrebsmaal i Danmark, men nok i Norge. Hvis Tyskerne nærede Tillid til, at vi ikke vilde falde deres Norge-Aktion i Ryggen, havde vi en Mulighed for, at Krigen vilde gaa vor Dør forbi. Turde Tyskerne derimod ikke stole paa vor absolutte Vilje til at holde os udenfor Krigshandlingerne, maatte vi regne med, at Tyskerne vilde sikre deres Forbindelseslinier ved at besætte Danmark eller i hvert Fald holde sig klar til at besætte det i paakommende Tilfælde.

Det var et udenrigspolitisk Regnestykke, der satte alt paa eet Kort. Man var klar over Risikoen for, at Danmark blev inddraget i Krigen; vor eneste Chance for at slippe, hvis Tyskerne vendte deres Offensiv mod Nord, var en absolut tysk Overbevisning om, at de kunde stole paa, at vi ikke vilde røre paa os. Traf Danmark militære Forholdsregler, der kunde vække Mistro i Tyskland, var Chancen forspildt. Altsaa burde man ikke træffe saadanne Foranstaltninger, der kunde forurolige Tyskerne, forinden det maatte betragtes som godtgjort, at Muligheden for at slippe ikke mere forelaa. Beviset kom først den 9. April, og da var det for sent.

Intet af de Urotegn, der fremkom før Dagen, var egnet til definitivt at omstøde denne Beregning. Troppesammendragningen i de tyske Østersøhavne havde sandsynligvis Adresse til Norge. Troppesammendragningen Syd for den danske Grænse behøvede ikke at finde sin Udløsning i et Angreb paa Danmark; det kunde jo være Forbe-

redelser til at slaa ned omgaaende, hvis vi gav dem Anledning til det. Altsaa gjaldt det først og sidst om at undgaa at give dem en saadan Anledning. Det var saa meget lettere for Regeringen at beslutte sig for denne Fremgangsmaade, som det forhaandenværende Militærapparat ikke, selv i fuld Udfoldelse, kunde holde en tysk Offensiv Stangen. Det kunde kun sikre, at vi gik ned med Flaget vajende.

Hvor klart dette Ræsonnement stod for Dr. Munch, straks da han var færdig med at læse Indberetningen, vil aldrig blive opklaret. Meddelelserne syntes ham meget tvivlsomme. Det var ikke let at forstaa, at Officerer i Overkommandoen paa dette Tidspunkt skulde have indladt sig paa et saa oplagt Forræderi. Der havde jo ogsaa tidligere været Rygter om det ene eller det andet forestaaende Angreb, uden at det var blevet til noget. Men Ministeren følte sig alligevel meget foruroliget; det var første Gang, han havde set Danmark omtalt i saadanne Meddelelser, og det var hans Opfattelse, at i denne Krig kunde intet paa Forhaand anses for udelukket.

5. April

Dr. Munch tog derfor straks ud til Statsminister Stauning, og samme Aften fik de Foretræde for Kongen, hvor en Drøftelse af Indberetningen fandt Sted. Dagen efter, Fredag den 5. April, blev den forelagt i et Ministermøde Kl. 11. Dr. Munch havde allerede Aftenen i Forvejen nævnt det rimelige i at indkalde de Aargange Soldater, der var hjemsendt med Uniform — en bemærkelsesværdig Afvigelse fra det, der foran er kaldt Ræsonnementet bag den 9. April —, og han foreslog nu yderligere at sammenkalde det udenrigspolitiske Nævn og Partiformændene, ligesom han mente, at der burde optages Repræsentanter for de to Oppositionspartier i Ministeriet. Den almindelige Opfattelse ved Minister-

mødet var imidlertid, at Meddelelserne ikke var tilstrækkeligt underbyggede til at foranledige saadanne Skridt; man ønskede dem nærmere belyst, før man tog Beslutninger af denne Karakter.

Samme Dag, den 5. April Kl. 14,30, var der paany Ministermøde. Forinden Mødet havde Udenrigsministeriet gennem den norske og den svenske Gesandt spurgt i Oslo og Stockholm, hvorledes man der saa paa disse Meddelelser. Det viste sig, at den norske Regering ikke tillagde dem nogen som helst Betydning. I Stockholm oplyste man, at Rygterne om Skibs- og Troppekoncentrationer var stærkt overdrevne, og man troede ikke paa et tilsigtet Angreb. Det svenske Udenrigsministerium regnede med, at der enten forelaa Camouflage for helt andre tyske Planer, eller Forberedelser til Modforanstaltninger for det Tilfælde, at de Allierede skulde foretage sig aggressive Handlinger overfor Skandinavien. Endelig oplyste Kammerherre Zahle, der blev telefonisk forespurgt, at en ny Indberetning vilde komme frem i Løbet af Aftenen; han tilføjede, at det var vanskeligt at drage Konklusioner; der var mange Muligheder, men man kunde ikke se helt bort fra den Mulighed, at der var »noget om det«.

Paa Grundlag af disse Oplysninger, der jo sammenholdt med Gaarsdagens mere kategoriske Udtryk maatte virke beroligende, vedtog Ministermødet at afvente den nye Indberetning, der var undervejs fra Kammerherre Zahle. Den tilgik Udenrigsministeren om Aftenen den 5. April og laa paa den beroligende Linie, idet den dels nævner Muligheden af, at Foranstaltningerne allerede var stillet i Bero (jfr. nedenfor), og dels henleder Opmærksomheden paa, at Meddelelserne fra »utilfredse Officerer« maaske maa tages med et vist Forbehold: De kunde eventuelt være beordret til visse »Indiskretioner« for at fremkalde bestemte Reaktioner, der forventes at kunne være af Interesse.

Endvidere skrives der i Indberetningen bl. a.: »Det

er paa ingen Maade min Tanke at svække de foruroligende foreliggende Indicier, naar jeg peger paa *Muligheden* af, at den tyske Regering har ventet en allieret væsentlig aktiveret Krigsførelse uden Hensyn til neutrale danske og norske Rettigheder, og at Foranstaltninger for alle Tilfældes Skyld er blevet forberedt, men mulig stillede i Bero efter den britiske Premierministers Tale, der var betydelig mindre skarp end fra flere Sider ventet. Vi har, som Hr. Ministeren vil vide, i de forløbne Krigsmaaneder set en Række Planer mod Vest lagt og foreløbig ikke udført. — Det er muligt, at den tyske Regering tror paa *Muligheden* af en engelsk Landgang i Narvik og derfra videre Indmarche i Sverige mod Kiruna, en Plan, der forekommer mig at høre hjemme i Fantasiens Verden. Hvis dette imidlertid er Tilfældet, kunde Foranstaltningerne være Forberedelser til Modstand herimod. At Sverige vilde og kunde modsætte sig en saadan Indmarche, kan vel betragtes som givet. Og derom er den tyske Regering næppe i Tvivl.

Som det af ovenstaaende vil fremgaa, er jeg kun i Stand til at meddele Fakta — saaledes som de synes at være — men ikke i Stand til herfra at drage konkrete Konklusioner af mere eller mindre alvorlig Art. Jeg anser det dog for min Pligt at udtale, at den kongelige Regering paa ingen Maade bør skyde den Tanke fra sig, at Situationen kan være yderst alvorlig eller i Løbet af faa Dage eller Timer kan blive det. Øjeblikket turde derfor, efter min ærbødige Formening, være inde til snarest at tage under den grundigste Overvejelse, hvad der — under de forskellige mulige Gradationer i Situationens Udvikling — vil være at foretage.«

Af nye Kendsgerninger nævnes kun, at de danske Repræsentanter i Berlin er foruroligede ved den usædvanlige Tillukkethed, der vises dem af deres sædvanlige officielle Forbindelser, samt at Statssekretæren i det tyske Udenrigsministerium gjorde

et meget alvorligt og præokkuperet Indtryk, da han den 2. April paa Forespørgsel fra den svenske Gesandt om Foranstaltningerne i Swinemünde, svarede, at han ikke kendte noget til saadanne Foranstaltninger, men heller ikke, selv om han skulde faa Rygterne bekræftede, vilde være i Stand til at give Oplysninger om Troppebevægelser i et krigsførende Land.

Ved Overvejelserne af, hvorvidt de alarmerende Meddelelser fra 4. April maatte siges at være vel underbyggede, maatte det veje tungt, at Gesandten i Berlin ogsaa selv drog de tyske Militærindskretoners Troværdighed i Tvivl, og endog antydede *Muligheden* af, at der kunde foreligge en Provokation.

6. April.

Ministermødet den følgende Dag Kl. 10, som samtidig fik forelagt Meddelelse om, at England vedrørende Spørgsmaalet om Malmeksporten til Tyskland havde tilstillet Norge og Sverige Noter, der nærmest betød en Afspænding i Situationen, besluttede at se Tiden an. Det næste Møde afholdtes først den 8. April.

Resten af den 6. April forløb udenrigspolitisk i Ro. Om Aftenen fremkom en ny Indberetning fra Kammerherre Zahle. Den rummer ingen Kendsgerninger, kun Betragtninger, og alle Argumenter, der fremføres, tjener til at fremhæve de *Muligheder*, der maatte findes for en fredelig Udgang af Krisen for Danmarks Vedkommende. En Bemærkning om, at det ikke er hans Mening at give Udtryk for nogen Optimisme, kan derfor kun forstaas saaledes, at Situationen naturligvis stadig er kritisk, selv om der kan fremdrages modererende Momenter, og at han i det hele taget med den forsigtige Diplomats Ret forbeholder sig alle *Muligheder*. Det nævnte Forbehold kan i det mindste ikke afbalancere Indtrykket

af den øvrige Del af Brevet: Dansk Territorium kan næppe have anden Betydning end som Støttesteder for Flyvere og Undervandsbaade, og dets Anvendelse hertil er ikke synderlig lovende. Den sammendragne Tonnage i de tyske Østersøhavne er ikke nødvendig til en Aggression mod Danmark, men der er — hvis Oplysninger, som han hørte i Berlin, er rigtige — Grund til at formode, at den snarere betyder Forberedelse til et kraftigt Fremstød mod norsk Territorium, dersom allierede Stridskræfter skulde sætte sig fast paa dette Lands Sø- eller Landterritorium. Jeg har ogsaa hørt sige, tilføjer Gesandten, at den tyske Generalstab ikke særlig gerne ser en Udvidelse af Fronterne under Hensyn til den ønskelige Koncentration paa Vestfronten.

7. April

Vi er saa med den relativt rolige Bedømmelse naaet til Søndag Aften den 7. April. Kl. 18,15 modtager Udenrigsministeriet et Telegram fra Gesandtskabet i Berlin: »Erfaret Transportflaade forladt Stettin 4. April, Kurs Vest. Bestemmelse ubekendt, men forventet naaet den 11. April.« Udenrigsminister Munch, der fik Meddelelsen bragt til sit Hjem, undrede sig over, at Flaaden kunde være sejlet gennem Farvandene i vor Nærhed, uden at dette paa en eller anden Maade var kommet til vort Efterretningsvæsens Kundskab. Et Forsøg paa at sætte sig i Forbindelse med Gesandtskabet for at faa nærmere Oplysninger lykkedes ikke. Desuden telefonerede Dr. Munch til Forsvarsministeren og bad ham spørge de militære Myndigheder, om der forelaa noget som helst, der kunde bekræfte Meddelelsen, men i Følge Søværnskommando og Generalstab var der intet usædvanligt bemærket, hverken paa Søen, ved Grænsen eller i Nordtyskland; alt syntes fuldstændig roligt.

8. April

Det var den sidste rolige Nat, Danmark fik. Tidligt Mandag Morgen, altsaa den 8. April, blev det rapporteret, at der mellem Anholt og Læsø var samlet op mod 100 armerede Trawlere og Minestrygere, og fra det sydlige Langeland observerede man en nordgaaende Flaadestyrke. Endvidere havde Udenrigsminister Munch modtaget Underretning om, at den franske og engelske Gesandt i Oslo ved 5-Tiden om Morgenen havde meddelt den norske Udenrigsminister, at der af de to Landes Flaader var udlagt Miner paa norsk Søterritorium (tre Steder Nord for Bergen). Viceadmiral Rechnitzer har i sin skriftlige Redegørelse til Kommissionen en Bemærkning om, at den herværende tyske Gesandt Kl. 8 Morgen havde gjort Dr. Munch opmærksom paa Mineudlægningen og sagt, at Situationen var meget alvorlig, ogsaa for Danmark. Denne Oplysning ses ikke at forekomme andre Steder.

I Løbet af Dagen blev der afholdt fire Ministermøder, det første Kl. 10. Efter en Drøftelse af de foreliggende Efterretninger blev Mødet udsat, indtil Statsministeren, Udenrigsministeren og Forsvarsministeren havde konfereret med Kongen.

Umiddelbart efter Mødet, ca. Kl. 10,30, havde Forsvarsministeren en Drøftelse med Generalkommandoen og Søværnskommandoen. General Prior oplyste, at han just nu havde modtaget Meddelelse om, at en stor tysk Troppestyrke, formentlig en Division, var paa Vej fra Rendsborg Nord paa til Flensborg, og Generalen foreslog derfor, at man indkaldte fuld Sikringsstyrke (8—9 Aargange), hvorved Styrken under Fanerne vilde vokse til ca. 57.000 Mand, deraf 26.000 i Jylland-Fyn-Området og 31.000 paa Sjælland. Desuden foreslog Generalen, at samtlige Hærens Afdelinger øjeblikkeligt blev sat i Alarmberedskab, og han henstillede til Søværnskommandoen, at der ogsaa indkaldtes en Sikringsstyrke

til Kystdefensionen. Marineledelsen var indforstaaet hermed og erklærede, at man ogsaa maatte have genindkaldt det hjemsendte Mandskab til Artilleriskibet »Niels Juel«. Ministeren lovede at forelægge de fremsatte Forslag i Mødet hos Kongen.

Under Konferencen paa Amalienborg, der begyndte Kl. 11,15, var der Tvivl om det rigtige i at foretage store Indkaldelser i dette Øjeblik; Forsvarsministeren foreslog, at de tjenstgørende Styrker skulde sættes i højeste Alarmberedskab, og at der skulde genindkaldes uddannet Mandskab til »Niels Juel«. Dette tiltraadtes.

Noget efter Kl. 11,30 vendte Forsvarsministeren tilbage til Marineministeriet, hvor han meddelte den ventende Militærledelse, at der ikke skulde foretages andre Indkaldelser end til »Niels Juel«, men at der iøvrigt skulde etableres højeste Alarmberedskab for det indeværende Mandskab.

Dagens andet Ministermøde holdtes Kl. 14, hvor man erklærede sig indforstaaet med de paa Amalienborg truffne Beslutninger.

Det tredje Ministermøde blev holdt Kl. 16,30; der blev refereret en Samtale, som Udenrigsministeren ved den sædvanlige Gesandtmotagelse havde haft med von Renthe-Fink. Den tyske Gesandt havde ikke haft Instruks, men rent personlig frygtede han Følgerne af Mineudlægningen for Norge, og det kunde jo tænkes, at disse Følger paa en eller anden Maade kunde berøre Danmark. — Dr. Munch bemærkede, at han ikke kunde tænke sig, at der kunde være nogen Grund til nogen Art af Neutralitetskrænkelse overfor os; skulde en saadan paa en eller anden Maade ske, da vidste han jo som alle, at de militære Styrker havde Ordre til at modsætte sig Neutralitetskrænkelser; der havde i nogen Tid været Tale om nogle Øvelsesindkaldelser, og Spørgsmaalet om at iværksætte dem vilde nu maaske melde sig. — Hertil havde Renthe-Fink med en for ham usædvanlig Hefthighed udbrudt: »Das betrachte ich

als wahnsinnig!« Indkaldelser i denne Situation vilde være Vanvid, vilde være det ulykkeligste, der kunde ske; ud fra sin personlige Opfattelse maatte han fraraade det; et saadant Skridt kunde i Berlin blive opfattet forkert med Hensyn til Danmarks Stilling til Konflikten om Norge.

Den norske og svenske Gesandt blev under Modtagelsen spurgt, om de havde Besked om nogen Ændring i den Opfattelse af de tyske Forholdsregler, hvorom de havde underrettet os Fredag den 5. April, men det havde de ikke. Iøvrigt var de selv bekymrede paa Grund af Mineudlægningen. Den franske Gesandt sagde med Iver, at han ikke kunde tænke sig, at Begivenhederne kunde medføre nogen Risiko for Danmark. Ogsaa de andre Gesandter, der blev modtaget den Dag, var af den Mening, at Begivenhederne ved Norge ikke kunde ventes at berøre Danmark.

De tyske Soldater i Sydslesvig havde aabenbart en anden Opfattelse. Motorkolonnen var standset henved Middag med Tøten ca. 1½ km Syd for Grænsen. Der var talt 2400 Vogne. Enkelte Soldater havde raabt til Forbipasserende, at de skulde over Grænsen Kl. 16 (I Parentes bemærket: Mon der ikke er sagt Kl. 4 — af den, der oprindeligt har røbet Hemmeligheden, sigtende til Kl. 4 næste Morgen, da det jo faktisk brød løs. I saa Fald havde det været rart med en »Detektiv« i Generalkommandoen). Fra anden Side havde man dog erfaret, at der forberedtes Kvarter i Flensborg til 9000 Mand, og da det viste sig, at de tyske Tropper traf Forberedelse til at overnatte Syd for Grænsen, ønskede Generalkommandoen ogsaa at give de danske Tropper Hvile for Natten; i et Møde Kl. 17 opnaedes Forsvarsministerens Tilslutning til Nedsættelse af Beredskabet til næsthøjeste Trin — fra Alarmberedskab til forhøjet Beredskab, bortset fra Sønderjylland, der fortsat skulde holdes i højeste Alarmberedskab. I det samme Møde anmodede den kom-

manderende General om Bemyndigelse til visse Troppeskudninger, hovedsagelig i Sønderjylland, og henstillede paany indtrængende, at man indkaldte Sikringsstyrke. Et Svar blev stillet i Udsigt, naar Partiformandsmøde og nyt Ministermøde var afholdt.

Umiddelbart efter Partiformandsmødet, der refereres Side 41 f. f., drøftede Udenrigsministeren med Statsminister Stauning, Forsvarsminister Alsing Andersen og Finansminister Buhl en Henvendelse fra den tyske Gesandt til Direktør Mohr i Udenrigsministeriet, som Gesandten ønskede set i Fortsættelse af sin Samtale med Udenrigsministeren tidligere paa Dagen. Kl. 21,45 afgav Direktør Mohr efter Bemyndigelse følgende Svar telefonisk til Renthe-Fink: Wir rechnen damit, dass Sie unsere Politik kennen und Verständnis dafür haben und dass wir weiterhin von den Kriegsereignissen unberührt bleiben können. Sollte irgend welche Schwierigkeiten entstehen, werden wir uns bestreben, diese zu beseitigen in demselben freundlichen Geiste, in welchem schwierige Fragen zwischen Deutschland und Dänemark bisher gelöst worden sind.

Det fjerde og sidste Ministermøde hin bevægede Dag, den 8. April 1940, begyndte Kl. 21,30, hvor der blev givet en Oversigt over Situationen; man blev iøvrigt staaende ved de trufne Forholdsregler.

Efter Ministermødets Afslutning ved 22,30-Tiden tilkaldte Forsvarsministeren saavel Viceadmiral Rechnitzer som General Prior og meddelte dem, at det var besluttet ikke at foretage yderligere militære Foranstaltninger i dette Øjeblik.

Dr. Munch tog til Udenrigsministeriet, hvor han fik den sidste Indberetning fra Kammerherre Zahle. Indberetningen, der altsaa først blev Udenrigsministeren bekendt, efter at alle Dagens Forhandlinger var tilendebragt, var iøvrigt ikke af en saadan Karakter, at den kunde tænkes at have ført Drøftelserne til et andet Resultat. En Efterskrift om, at

den svenske Gesandt har meddelt Kammerherre Zahle, at han fra en god Kilde — som han dog ikke kunde nævne — havde erfaret, at de tyske Planer skulde gaa ud paa en hel eller delvis Besættelse af Danmark og Norge, var just ikke opmuntrende, men afveg paa den anden Side ikke fra de Underretninger, man allerede tidligere havde modtaget uden at turde tillægge dem afgørende Vægt. Og den øvrige Del af Indberetningen afkræftede ikke Haabet om, at der endnu var en fredelig Vej ud af Krisen for Danmarks Vedkommende. Til nogen Optimisme ser Gesandten ganske vist ingen Grund; den optimistiske Synsvinkel har i og for sig heller ikke været anlagt ved Dagens Forhandlinger i København. Om Transportflaaden, der forlod Stettin den 4. April, bemærker Gesandten, at Destinationshavnen ventes naaet den 11., hvilket kunde tyde paa, at Bestemmelsen var Narvik. Man maa nærmest tænke sig, at Planen er et Præventiv mod et allieret Fremstød mod de nordlige Vestkyster, et Præventiv, der vilde give Tyskerne Fordelen ved mere direkte Udfaldspunkter mod den britiske Østkyst. Den norske Vestkyst synes dog at egne sig hertil i højere Grad end Jyllandskysten med dens Mangel paa Havne og Læ. Med Hensyn til Prins Axels Sendelse til Berlin nævner Gesandten bl. a., at den, hvis Situationen hurtigt udvikler sig efter de nu tilsyneladende Linier, har ringe Chancer for at føre til Arrangementer med eller Tilsagn fra den tyske Regerings Side med Hensyn til den danske Skibsfart over Nordsøen; den Omtale, der i Indberetningen bliver dette Spørgsmaal til Del, henleder ikke Tanken paa en tysk Besættelse af Danmark næste Dags Morgen; med en saadan for Øje var der næppe ofret en Linie paa dansk Skibsfart over Nordsøen. Og selv i en Vending som denne, at »Forholdene kan let og hastigt udvikle sig paa en ganske anden og farligere Maade«, ligger ret beset

en Tilkendegivelse af, at det stadig ikke er givet, at Faren vilde blive aktuel for Danmark.

Ved Tærskelen til den 9. April var Regeringens Opfattelse da den, at Situationen var højst alvorlig og meget hurtigt kunde føre til en Krise, men at det endnu ikke var udelukket, at vi kunde komme igennem med Freden i Behold og med vor Neutralitet i alt væsentligt ubeskaaret.

GESANDTSKABETS VURDERING

Da Regeringens Opfattelse for en stor Del støttede sig til Indberetningerne fra det danske Gesandtskab i Berlin, maa det betragtes som en højst overraskende Meddelelse, at Kommandørkaptajn Kjølsen over for Kommissionen fremhæver, at Gesandtskabet havde en helt anden Opfattelse end Regeringen. Jeg gik ud fra, siger Kjølsen, at de Meddelelser, som vi fik den 4. April med tyske Officerer som Kilde, var rigtige; jeg har den absolutte Teori, at disse Officerer gjorde det for at kompromittere Overraskelsesmomentet for allerede paa det Tidspunkt at støde Hitler fra Indgreb i de militære Dispositioner; i intet Tilfælde forelaa en Afspænding af Situationen, som tværtimod steg gradvis til Kulminationen den 7. April, da vi fik Underretning om Transportflaadens Afgang; det har aldeles ikke været vor eller Kammerherre Zahles Mening, at Indberetningerne efter den 4. April skulde opfattes som beroligende; da Danmark ikke mobiliserede el. l. kunde vi indirekte regne ud, at man ikke vilde gøre noget, eller at man ikke tillagde Indberetningerne tilstrækkelig Vægt, og det var derfor, jeg dels sendte vore Indberetninger stadigvæk, dels søgte at alarmere Offentligheden og Myndighederne i

Danmark ved Hjælp af to danske Bladkorrespondenter.

Efter denne Forklaring skulde man vente en stedse stærkere Advarsel tone igennem Indberetningerne, og i Stedet gav de det stik modsatte Indtryk hos dem, der i København havde Ansaret for den rette Tolkning af Indholdet. Det kan skyldes, at de blev læst forkert, men ved Gennemlæsningen i Dag giver de det samme Indtryk. Det kan være, at Indberetningernes Afsendere ikke havde faaet udtrykt, hvad der laa dem paa Hjerte; det er et Spørgsmaal, som det er forbeholdt de paagældende at give Svar paa. Maaske har der været en Divergens i Opfattelsen hos Gesandten og Marineattachéen; Kjølsen afviser det stærkt, men ikke overbevisende. Paa Forhaand maa man jo gaa ud fra, at Kammerherre Zahle har formaaet at bringe sine Beretninger i Overensstemmelse med sine Synspunkter, og der er intet Crescendo i Indberetningerne. Dernæst er der forskellige Træk, der synes at bekræfte det; f. Eks. skrev Zahle i Indberetningen af 6. April, at han som Underskriver af Ikke-Angrebspagten ikke kunde bringes til ganske at se bort fra denne og dens Protokol, der dog indtil videre paa et bestemt Omraade har vist nogen Effektivitet. Kjølsen oplyser nu, at Zahle følte sig personlig meget knyttet til Ikke-Angrebspagten, og at det er derfor, han fremsætter denne Bemærkning, men det kan dog næppe omtvistes, at der i den ligger en Beroligelse, som det aabenbart laa Kjølsen fjernt at give Regeringen.

Tysk Motiv

Men endelig tyder forskelligt paa, at der for Hr. Kjølens Vedkommende er opstaaet Forskydninger i Erindring og Vurdering. F. Eks. vedrørende de tyske Officerers Forræderi; Teorien om, at de kun har gjort det for at bremse Hitler i at spille Øverst-

kommanderende lyder lidet trolig — man forraader ikke sit Land og udsætter det for et afgørende Nederlag blot for at influere paa Overkommando-forholdene. Det egentlige Motiv for et Forræderi maa være at styrte det politiske System, om nødvendigt gennem et militært Nederlag for den tyske Nation, og det var det, man i København stillede sig skeptisk overfor, dengang Verdenshistorien ikke var naaet længere end til 4. April 1940. Dagen efter tager Gesandtberetningen Motivspørgsmaalet op: »Jeg tør ogsaa henlede Opmærksomheden paa, at Meddelelserne fra »utilfredse Officerer« maaske maa tages med et vist Forbehold. De kunde vel være beordret til visse »Indiskretioner« for at fremkalde visse Reaktionen, der forventes at kunne være af Interesse«, staar der. Og selv om Zahle muligvis har Ansvaret for denne Bemærkning, der jo skærpede Regeringens Betænkelighed ved at handle paa Grundlag af disse Indiskretioner, har Kjølens under alle Omstændigheder været enig i, at her laa en Risiko, man maatte være paa Vagt overfor, thi i en selvstændig Indberetning til Marineministeriet skriver han samme Dag, at man maa »dog tage den Formodning med i Betragtning, at disse Meddelelser kan være inspireret af den tyske Overkommando, der af en eller anden Grund tilsigter Publiceringen af saadanne alarmerende Rygter«. I denne Forbindelse kan ogsaa nævnes, at Kjølens om Alarmmeldingen af 1. April erkender, at den paa det Tidspunkt utvivlsomt var Udtryk for, hvad Tyskerne ønskede, der skulde sive ud til de nordiske Gesandtskaber. Kjølens maa altsaa have været klar over, at man ved at stole paa Alarmeringen kunde risikere at løbe i en Fælde.

Svensk Syn

Medvirkende til at berolige Stemningen i København var som nævnt, at Oslo og Stockholm paa officiel Forespørgsel gav Udtryk for, at de ikke til-

lagde Alarmeringerne nogen Betydning. Navnlig det svenske Svar har Kommissionen interesseret sig meget for, fordi der samme Dag fra den svenske Forsvarsstab blev givet den danske Marine Underretning om, at man der troede paa deres Rigtighed. Kjølens har imidlertid ført Kommissionen ind paa et galt Spor ved at oplyse, at det svenske Gesandtskab »gik fuldt ind for Situationens Alvor«, og at efter et Møde i det svenske Gesandtskab i Berlin om Aftenen den 4. April »var jeg selv Vidne til, at Minister Richert til Chifferring dikterede et ligesaa alarmerende Telegram til Stockholm som vor Indberetning af 4. April«. Disse Oplysninger underbygger den af Hr. Kjølens fremførte Anskuelse, at Sveriges Undladelse af at mobilisere var Udtryk for, at man netop troede paa Indberetningerne fra Berlin, som jo gik ud paa, at Operationerne ikke gjaldt Sverige.

Opklaringen er dog sikkert nærmere at søge i Kjølens Pjece »Optakten til den 9. April«, hvor Kommandørkaptajnen meddeler, at ved det paagældende Møde forfægtede foruden Kjølens selv kun den svenske Marineattaché det Standpunkt, at den alarmerende Meddelelse var rigtig — »en Opfattelse, der gik imod de fleste andre tilstedeværende Herrers Mening«. Ud fra denne Spaltning af den svenske Mening i Berlin kan man bedre forstaa den Gaade, der har givet Kommissionen Hovedpine, at Danmark Dagen efter (den 5. April) fik to Slags Besked fra Sverige, en officiel fra Regeringen, der var beroligende, og en uofficiel fra Forsvarsstaben, der var det modsatte. Forsvarsstaben er formentlig omgaaende blevet orienteret af Marineattachéen, hvorimod Gesandten har skyndt sig mindre; skønt han kendte den før vort Gesandtskab (det var Svenskerne, der gav os den) dikterer han først om Aftenen en Beretning til Chifferring. Enten er den ikke naaet frem til Stockholm den 5. April før den danske Forespørgsel var besvaret (og i saa Fald har den ikke givet Svenskerne Anledning til derefter at korrigere deres

Svar), eller ogsaa har den ikke været saa alarmende, at den er afvejet nævneværdigt fra en mere rygtepræget Meddelelse, der tidligere var sendt til Stockholm, parallel med den danske Indberetning af 1. April, som ikke havde gjort Indtryk i København. Anden Forklaring kan næppe tænkes. Ellers kunde det svenske Udenrigsministerium ikke have svaret os, at Rygterne var en gammel Historie, og at den svenske Gesandt allerede den 2. April efter Ordre havde stillet den tyske Statssekretær Forespørgsler desangaaende.

Norsk Syn

At Danmark fik beroligende Efterretninger fra Oslo den 5. April, mener Kjølsern eventuelt kan skyldes, at den norske Legationsraad Stang i Berlin var nazistvenlig (senere Quislingtilhænger), og hans Oplysninger — der karakteriseres som »personlige Synspunkter« — gik til en vis Grad mod Kjølserns! »Han sagde, han havde dem fra civil Kilde, og han mente, at Angrebet slet ikke vilde blive rettet nordpaa, men længere ned Syd paa mod Holland og Vestfronten«, fortæller Kjølsern Kommissionen. Det vilde være ret graverende, hvis en norsk Nazist i Berlin formaaede at afsvække den danske Regerings Indtryk af vort eget Gesandtskabs Indberetninger. Men det kan heller ikke være rigtigt. Kjølsern har i Gesandtskabets Indberetning af 4. April jo selv refereret Stangs Oplysninger og paa en noget anden Maade. Der staar, at norsk Gesandtskab har »lignende Oplysninger« (som de svensk-hollandske om Aggressionen mod Danmark, Holland og muligvis Norge og Belgien.) »De norske Meddelelser gaar ud paa snarligt Angreb paa Holland for at skabe Basis for Angreb paa den franske Nordfront. Hvad Danmark angaar, skulde Maalet være at skaffe Støttepunkter for Undervandsbaade og Luftbaser paa Jyllands Vestkyst.« Kilden opgives ogsaa her at være (neutral) Civilperson, saa der kan ikke foreligge nogen Forveksling.

Hvori Uoverensstemmelsen mellem Stang og Kjølsern da har bestaaet, fremgaar af Kjølserns supplerende Indberetning til Marineministeriet den 5. April. Der staar: »De Oplysninger, der stammer fra det norske Gesandtskab, og som gaar ud paa, at Angrebet i Holland skulde føres videre Syd paa med en Nedkæmpning af de belgiske, franske og engelske Armeer som Formaal, forekommer derimod mindre sandsynlige ud fra en militær Betragtning under Hensyn til de kolossale Tab, som det — i Lighed med et Gennembrud af Maginotlinien — vil koste. Sandsynligere er — og vistnok ogsaa i Overensstemmelse med Rigskanslerens Mentalitet og hele Indstilling — at Hovedangrebet sættes ind mod England, og at Frankrig fredes i saa høj Grad som muligt«. Spørgsmaalet dem imellem var saaledes, om Angrebslinien over Holland førte videre til England eller Frankrig, og der fik Stang Ret. Om Danmarks Risiko har der været fuld Enighed. Teorien om Stangs personlige Synspunkter, der via den norske Regering skulde faa den danske Regering til at negligere Kjølserns Advarsler, kan derfor ikke holde.

Inden for Kommissionen har man spurgt Kommandørkaptajnen, hvorfor man ikke i Berlin — naar man var saa utilfreds med Regeringens Mangel paa Forstaaelse for Indberetningernes Betydning — sendte en Mand til København for at klarlægge Sagen.

Der kunde være Tale om tre, oplyser Kjølsern: Gesandten selv, som aabenbart ikke har villet, Legationsraaden, som Gesandten ikke har villet undvære, og Kjølsern, som skulde blive i Berlin for at høre Nyt fra sine Forbindelser, og som den 7.—9. April var paa en af Tyskerne arrangeret Tur til Vestvolden — en Udflugt, det var vanskeligt at undslaa sig for at deltage i. Det maa være Gesandts Ansvar, erklærer Kjølsern, og utvivlsomt med Føje. Men det maa betyde, at Gesandten ikke har tvivlet paa, at Indberetningerne blev læst med tilbørlig Forstaaelse; ellers var der nok fundet Udvej for at faa sagt,

hvad der yderligere skulde siges, og en mere sædvanlig og sikker Udvej end den Hr. Kjølens valgte ved sit Samarbejde med Bladkorrespondenterne.

Alt i alt giver det indsamlede Materiale Indtryk af, at det Billede, som Regeringen i København har dannet sig af Situationen, svarer til de Kendsgerninger, der forelaa for vort Gesandtskab i Berlin.

VÆRNENES VURDERING

Det andet Hovedpunkt i Kritiken mod Behandlingen af Rapporterne om Situationens Kendsgerninger og Udviklingsmuligheder er en Hævdelse af, at den militære Ledelse har været holdt utilstrækkeligt orienteret og derved er blevet afskaaret fra rettidigt at træffe de nødvendige Foranstaltninger og fremføre Ønsker om yderligere militære Forholdsregler. Ogsaa dette Spørgsmaal er det paakrævet at faa fuldstændig Klarhed over, hvis der skal blive Ro om det i Fremtiden.

Det er navnlig Chefen for Generalkommandoen, General Prior, der har fremhævet, at man ved ikke straks at gøre ham bekendt med Indberetningerne fra Gesandten og Marineattachéen i Berlin har gjort det umuligt for ham rettidigt at vurdere Faren og foreslaa de fornødne Foranstaltninger (Indkaldelse af Sikringsstyrke, Mobilisering m. m.).

Søværnet

Chefen for Søværnskommandoen, Viceadmiral Rechnitzer, var gennemgaaende bedre orienteret, ikke mindst paa Grund af de direkte Indberetninger fra Kommandørkaptajn Kjølens, saaledes Indberetningerne af 8. Januar, 13. Februar og 5. April, der overhovedet ikke blev kendt i andre Ministerier (de gik ganske vist i Kopi direkte fra Berlin til Udenrigsministeriet, men ved en uopklaret Ekspeditionsfejl

synes de her end ikke at være naaet til Direktøren, der skulde træffe Bestemmelse om eventuel Forelæggelse for Ministeren — de to første muligvis paa Grund af Uregelmæssigheder i Forbindelse med Konstitution under Direktørens Bortrejse, mens den sidste Kopi maaske ikke er naaet frem, før Begivenhederne havde forældet den), endvidere mundtlig Beretning af 1. April, ligesom Viceadmiralen var til Stede ved et Møde i Udenrigsministeriet den 5. April om Eftermiddagen, hvor Gesandts Indberetning af 4. April (som han kendte af Omtale fra Formiddagen) blev læst op i sin Helhed. Gesandts Indberetninger af 5. og 6. April blev kun gengivet i Referat, og med Indberetningen af 8. April blev han ikke gjort bekendt. Viceadmiralen skriver i sin Redegørelse med Henblik paa den sidste: »Da det var mit bestemte Indtryk, at jeg gennem Forsvarsministeren blev holdt fuldt og helt underrettet om Indholdet af de Indberetninger, der fra Gesandten i Berlin tilgik Udenrigsministeren, staar jeg uforstaaende overfor Aarsagen til den manglende Instruktion vedrørende den omhandlede Rapport. Naar dette ikke har været Tilfældet med Hensyn til Indberetningen af 8. April, har Begrundelsen formentlig været, at det burde undgaas at skabe Uro og Nervøsitet indenfor militære Kredse. Det er selvsagt ikke muligt nu saa længe bag efter at udtale nogen Mening om, hvad Indtryk det fulde Kendskab til de omhandlede Indberetninger vilde have gjort paa saavel Generalkommandoen som Søværnskommandoen. Selv om dette imidlertid vilde have medført Henstilling om øget Beredskab, vilde et saadant efter mit Skøn dog ikke have haft nogen reel Betydning for Overrumplingsangrebets Udførelse og Udfald.«

Som nævnt kom Indberetningen af 8. April først Udenrigsministeren i Hænde fem Timer før Overfaldet fandt Sted, og da han mente begge Værn sat i Alarmberedskab og ikke syntes, at Rapporten var mere foruroligende end de Oplysninger, der havde

ligget til Grund for Dagens Forhandlinger, fandt han ikke Anledning til at foretage videre.

Hæren

General Prior blev ikke holdt underrettet i samme Udstrækning og heller ikke saa hurtigt som Viceadmiralen, dels fordi han ikke som Admiralen modtog direkte Rapporter fra Kjølsen, dels fordi han først fik Underretning om den vigtige 4. April Rapport om Formiddagen den 6. April, og dels fordi han ikke fra Hærens Efterretningstjeneste via Generalstabschefen blev underrettet saa hurtigt og fyldigt som ønskeligt, hverken om Kjølsens Indberetninger, der kom frem i mere eller mindre fyldestgørende Referat fra Marinens Efterretningsvæsen, eller om det Materiale, der blev indsamlet direkte.

Det bør nævnes, at under et Møde med Forsvarsministeren den 9. Januar 1940 havde Cheferne for de to Værn fremført Ønske om at se Indberetninger fra Gesandterne, og Forsvarsministeren havde lovet at lade Ønsket gaa videre; men Udenrigsministeren kender intet til Sagen, Forsvarsministeren har ingen Erindring om den, de to Militærchefer har ikke siden hørt noget til den og har heller ikke efterlyst Svar paa deres Henvendelse.

At General Prior saa sent fik Underretning om 4. April-Rapporten, gik til paa følgende Maade: Den kom om Aftenen den 4., blev bragt til Udenrigsministeren, der tog ud til Statsministeren, og i Fællesskab forelagde de den senere paa Aftenen for Kongen. Næste Formiddag, den 5. April, blev den forelagt paa Ministermøde, hvor ogsaa Forsvarsministeren var til Stede, og denne orienterede efter Mødet de to Direktører fra Forsvarsministerierne, hvorved Viceadmiral Rehnitz i sin Egenskab af Direktør for Marine ministeriet fik Kendskab til Rapporten, medens Direktøren for Krigsministeriet, Generalmajor Stemmann, lod sin Viden gaa videre til Generalkommandoen;

han havde ganske vist ikke faaet udtrykkeligt Paalæg herom, og det paahvilede ham ikke at orientere Generalkommandoen om saadanne Meddelelser fra Udlandet. Det var jo Hensigten, skriver Forsvarsminister Alsing Andersen, at vende tilbage til Sagen ved en samlet Forhandling med Søværnskommando og Generalkommando, dersom yderligere Oplysninger syntes at bekræfte Rygterne; Ministeren har saaledes ikke fundet det paakrævet at give Hæren omgaaende Underretning paa det foreliggende Grundlag. Desværre blev General Stemmanns Villighed ikke til nogen Hjælp; de Oplysninger, han kunde give Generalkommandoen, viderebragte ikke noget Indtryk af Situationens Alvor, muligvis fordi han indfandt sig for sent til Ministerens Orienteringsmøde, saa han ikke blev ordentlig klar over, hvad det drejede sig om.

Efter Ministermødet den 6. April om Formiddagen holdt Forsvarsministeren Møde med Militærledelsen, der herved blev orienteret om det danske Gesandtskabs Nervøsitet for, at Troppe- og Skibssamlingerne kunde være rettet mod Danmark. Generalstabschefen, General Gørtz, oplyste, at man fra omkring den finske Krigs Begyndelse havde Melding om 10—12 Divisioner ved de tyske Østersøhavne tilligemed et betydeligt Transportmateriel. Helhedsbilledet var efter de for Generalstaben foreliggende Efterretninger ikke anderledes, end det havde været siden Midten af December 1939 — altsaa ikke mere akut, men heller ikke mindre farligt. General Prior, der her for første Gang fik forelagt Meddelelsen om Angreb paa Danmark foreslog, at man indkaldte Aargangene 1930—35 med to ad Gangen til en kort Øvelse, f. Eks. paa 14 Dage. Forsvarsministeren mente — ligesom Viceadmiralen — at Indkaldelser kunde vække Uro, men lovede at overveje Sagen. Overfor Kommissionen har Prior forklaret, at naar han ikke foreslog Indkaldelse af Sikringsstyrken, hvad han først stillede Krav om den 8. April, saa var det, fordi Regeringen gav Indtryk af, at Situationen ikke var saa truende; det givne Grund-

lag var ikke tilstrækkeligt til at kræve Indkaldelse af Sikringsstyrke eller Gennemførelse af Mobilisering. Prior erklærer, at han ikke fik Indberetningerne at se, han fik kun Regeringens subjektive Fortolkning af Meldingerne fra Berlin. General Gørtz har dog det Indtryk, at Forsvarsministeren refererede Hovedindholdet af, hvad der indløb sydfra, og har medtaget, hvad han mente var værd at referere. Det stemmer ogsaa med, at Generalkommandoen ifølge sin egen Beretning fik Besked om, at det danske Gesandtskab i Berlin »i de sidste Dage var blevet synligt nervøs for, at Troppe- og Skibssamlinger kunde være rettet mod Danmark.«

Formiddagen den 8. April bragte et nyt Møde imellem Forsvarsministeren og Forsvarscheferne. Det var domineret af Mineudlægningen ved Norges Kyst og Troppekolonnen Syd for Grænsen, hvis Eksistens og Bevægelse mod Flensborg nu var konstateret af Hærens Efterretningsvæsen. Hærledelsen foreslog Indkaldelse af den fulde Sikringsstyrke, og der kan formentlig ikke være Tale om, at den paa dette Tidspunkt følte sig utilstrækkeligt orienteret om den faretruende Udvikling; de to nævnte Nyheder var jo altoverskyggende.

Men henimod Aften opstaar en forskelligartet Vurdering af de nærmeste Timers Muligheder. Mens Forsvarsministeren og Krigsministeriets Direktør, Viceadmiralen samt Marinestabens Chef og Souschef alle overnattede i Ministeriet, og mens eksempelvis Dr. Krag, der kun havde sin Orientering fra Partiformandsmødet, regnede med Muligheden af, at Tyskerne vilde falde ind i Landet i de første Morgentimer, og mens Hartvig Frisch, der var fortvivlet over den valgte Passivitet, forudsaa, at Natten vilde bringe en Indrykning i Sønderjylland og op gennem Jylland, imod hvilken vor Modstand vilde blive saa svag, at Landet vilde lide derved, ikke blot i Vestmagternes Bedømmelse, men ogsaa i det neutrale

Udland, saa tog Cheferne for Generalkommandoen og Generalstaben til deres Hjem for Natten.

Fra forskelligt Hold har man villet forklare denne Disposition fra Generalernes Side som Bevis paa, at de har været mangelfuldt orienteret om Farens Aktualitet.

Man har i denne Forbindelse særlig lagt Vægt paa, at en Passus i Berlin-Gesandtskabets Indberetning den 8. April, som kom Udenrigsministeren i Hænde Kl. 22,30, ikke straks blev videregivet til Værnenes Chefer. Der stod som Efterskrift Nr. 3 blandt ialt 5 Efterskrifter: »Den svenske Gesandt har personlig givet Møde hos mig og meddelt, at han fra god Kilde — som han dog ikke kunde nævne — havde erfaret, at de tyske Planer skulde gaa ud paa en hel eller delvis Besættelse af Danmark og Norge.«

Denne Efterskrift er blevet fortolket nærmest som en Kendsgerning, idet man bl. a. henviser til, at Meddelelsen ikke af Gesandten betegnes som et Rygte. Hvis man forestiller sig, at de to Gesandter virkelig var enige om, at her forelaa en Kendsgerning, saa vilde der dog næppe have staaet »skulde gaa ud paa« men »gaar ud paa«. I Stedet for »en god Kilde«, vilde der have staaet »fra en Kilde, om hvis Paalidelighed og Velunderrettethed han var absolut overbevist«. Og i saa Fald vilde Usikkerhedsmomentet vedrørende hel eller delvis Besættelse vel heller ikke have været til Stede. Først og sidst vilde Meddelelsen ikke være gemt hen som Nr. 3 blandt Efterskrifterne, men hele Rapporten være blevet kasseret og en ny skrevet med denne alarmerende Efterretning som eneste Indhold. Udenrigsministeren har Ret i, at i den foreliggende Form var Advarslen ikke afvigende fra 4. April-Rapportens.

Forøvrigt maa man ikke overse — naar man nu saa kraftigt henholder sig til Gesandtindberetningerne —, at Værnenes Chefer ikke udelukkende var henvist til Nyhederne fra Gesandtskabet — det var nærmest et Tilfælde, at en Officer var blevet atta-

cheret det, og han var ikke sendt derved af efterretningsmæssige Hensyn —, men at det militære Efterretningsvæsen normalt maa levere en afgørende Del af Kendsgerningerne til Bedømmelse af det militære Leje.

Desværre maatte Hærens Efterretningsvæsen brænde sit Materiale den 9. April, men det blev bag-efter rekonstrueret af de Officerer, der havde gjort Tjeneste paa dette Omraade. For Hærens Efterretningsvæsen, der havde intimt Samarbejde med Marinens Efterretningsvæsen, men beklageligvis ikke nu kan dokumentere, i hvilken Udstrækning de kjølsenske Rapporter naaede frem ad denne Vej, har der aftegnet sig følgende Udvikling:

I Begyndelsen af Marts 1940 meldtes, at der ved Bremen laa en Division i et vist Alarmberedskab med hurtig Afmarch mod Nord for Øje; Divisionen holdtes i det store og hele under Observation Marts Maaned ud. Flere Meldinger i Løbet af Marts vedrørende Divisionerne paa den tyske Østersøkyst, der forstærkedes fra 9—12 til 12—14. Omkring 1. April oplyses, at der er ingen Tropper i Sydslesvig i Rummet Bredsted-Nybøl-Læk-Husum.

Den 4. April meldes, at Skibene i Swinemünde og Stettin har indladet Krigsmateriel om Natten, og at de store Kraft durch Freude-Skibe indtager Halm, hvilket tyder paa Troppetransport over længere Strækning. Endvidere meldes den 4. eller muligvis først den 5. April med hollandsk Generalstabsofficer som Kilde, at en tysk Aktion mod Skandinavien synes at være umiddelbart forestaaende; en direkte Aktion mod Narvik blev forudset, og man maatte regne med en Besættelse af Dele af Skandinavien; Danmark var ikke udtrykkelig nævnt, men Hærens Efterretningsvæsen tog denne Mulighed i Betragtning. Den 6. April melder Sektionen, at nogle af Skibene ved Stettin og Swinemünde er afsejlet Natten mellem den 4. og 5. April med et Bestemmelsessted, der skal naas den 11. April. Den 5. og igen den 7.

April noteres, at Situationen omkring Hamborg er uklar, men at der er Tegn paa Troppetransporter, dels til Hamborg, dels antagelig mod Lübeck og Rostock. Den 8. Aprils Morgen er der Melding om, at Vejene fra Rendsborg til Grænsen er fyldt med motoriserede Tropper; Kolonnen er ca. 60 km lang. I Løbet af Dagen kom der mere specificerede Oplysninger om disse Tropper og deres Bevægelser. Som tidligere nævnt kom der ogsaa Besked om, at nogle Soldater havde sagt, at de skulde over Grænsen Kl. 16 (eller altsaa Kl. 4, eventuelt med Sigte paa næste Morgen).

Der er flere, tilsyneladende ikke helt opklarede Problemer i dette Efterretningsmateriale. Den 4. April, eller senest den 5., er Efterretningsvæsenet og dermed Generalstabschefen orienteret om tyske Okkupationsplaner overfor Skandinavien, herunder formentlig Danmark, men Chefen for Generalkommandoen erklærer, at han den 6. April for første Gang hører Danmark nævnt i Farezonen. Allerede den 6. April har Efterretningsvæsenet erfaret, at der er afsejlet Troppeskibe den 4. April, men da dette kommer til Regeringen som en Nyhed fra Berlin den 7. April om Aftenen, svares paa Forespørgsel, at man har intet, der kan underbygge Efterretningen. I Kommissionen har man været inde paa det uheldige i, at den vigtige Meddelelse om Tropperne i Sydslesvig den 8. Aprils Morgen først tilgik Hærens Øverste Kl. 10,15, naar den indløb Kl. 7,45. Det ser imidlertid ud til, at 7,45-Meddelelsen overhovedet ikke er naaet frem. Meldingen Kl. 7,45 var nemlig foreløbig og søgtes bekræftet, men den betegnes som sikker, da den kommer den kommanderende General i Hænde Kl. 10,15. 7,45-Meddelelsen synes derfor at være holdt tilbage, til Bekræftelsen kom Kl. 8,30, og derefter har det taget endnu næsten to Timer for den at naa frem til den Øverstkommanderende og derfra videre til Regeringen.

I Efterretningsvæsenets rekonstruerede Oversigt

savnes en Oplysning, der i denne Forbindelse har en vis Interesse. Kl. 21,20 den 8. April blev Sikkerhedspolitiet ved en Fjernskrivermeddelelse fra Aabenraa anmodet om at meddele Generalstabens Efterretningssektion, at der forelaa Rygte om Grænseoverskridelse ved Daggry. Meddelelsen kom sammen med Underretning om, at 28 Troppetog ventedes til Flensborg samme Nat. Den sidste Oplysning figurerer i Generalkommandoens Redegørelse, og Kriminalassistent Mønneche-Petersen fra Sikkerhedspolitiet har i Dagens Rapport berettet: »Denne Fjernskrivermeddelelse ses at være sendt over Esbjerg, og den blev straks videregivet til Generalstabens Efterretningssektion og til Kriminalassistent Ottesen, Københavns Opdagelsespoliti«. Der kan altsaa ikke være Tvivl om, at Meddelelsen er naaet frem til Hærens Efterretningsvæsen, og da Lederen, der havde direkte Rapport til General Gørtz, skulde forelægge denne alle Nyheder, maa man gaa ud fra, at Gørtz — foruden alle de andre opskræmmende Efterretninger — ogsaa har hørt dette Rygte om Grænseoverskridelse ved Daggry.

Ogsaa fra anden Side var Grænseoverskridelsen bebudet. Generalkommandoen vidste, at Redaktør Kronika fra Berlin om Formiddagen den 8. April havde ringet til Udenrigsministeriet og sagt, at det vilde ske i Løbet af et Par Timer. Om Eftermiddagen faar Generalstabschefen yderligere at vide, at Grænsegendarmeriets Chef, Oberst Paludan-Müller, regner med Grænseoverskridelse i Løbet af faa Timer. Advarsler har der for saa vidt været nok af, og til dels mere alarmerende end Gesandtindberetningerne. Naar Generalerne ikke forberedte sig paa et Angreb Natten mellem den 8. og 9. April, kan det derfor ikke skyldes, at det har manglet paa Advarsler eller skortet paa Kendskab til disse. Aarsagen maa søges i den militære Situationsbedømmelse, i en fejlagtig Vurdering af Tyskernes Hensigter og Metoder, et Spørgsmaal jeg senere skal vende tilbage til.

Her skal der blot peges paa, at Hærledelsen i hvert Fald den 8. April var fuldt ud orienteret om Situationen med alle dens faretruende Momenter. Hvis de rekonstruerede Oplysninger fra Hærens Efterretningsvæsen er rigtige, har Hæren ogsaa de forudgaaende Dage i det store og hele været lige saa hurtigt og paa flere afgørende Punkter endda været hurtigere underrettet end Regeringen.

PARTIFORMANDSMØDET

Forinden Ministeriet traadte sammen til sit sidste Møde Aftenen før Besættelsen, holdt man fra Kl. 20 til 21½ til Orientering en Konference med Formændene for de politiske Partiers Rigsdagsgrupper. De var blevet indkaldt samme Dag, fordi Situationen var blevet akut. Rigsdagen havde Ferie, og der foreligger modstridende Referater fra Partiformandsmødet, saa noget klart Billede af den politiske Stillingtagen har man ikke.

Der er Strid om to Punkter vedrørende dette Møde. For det første er der Spørgsmaal om, hvor stærkt de Konservative var inde paa Tanken om ekstra Indkaldelser.

Halfdan Hendriksen (K), der fremførte Tanken, noterede under Mødet (renskrevet to Dage senere) sin Udtalelse saaledes: »Hendriksen spurgte, om det ikke vilde være nødvendigt, at man nu indkaldte de fem Aargange, der var hjemsendt med Uniform. Tidspunktet hertil maatte være inde. Endvidere spurgte han, om det ikke vilde være betimeligt at forsyne Rømø med Luftskyts. De mange Neutralitetskrænkelser, Flyverne gjorde sig skyldige i over Rømø, gjorde det ønskeligt, at man havde Luftskyts for at kunne forsvare Neutraliteten. Han spurgte sluttelig, hvad Udenrigsministeren mente med, at vi maatte være meget forsigtige.«

Afdøde Dr. Krag (V), der er den eneste foruden Hasle (K), som har noteret dette Forslag, (og som senere — i et Ministermøde den 20. Maj 1940 — har bekræftet, at det var et Forslag) refererer det i Forbindelse med sin egen Stillingtagen saaledes: »Under en efterfølgende kortvarig Forhandling foreslog den konservative Landstingsmand Halfdan Hendriksen, at Sikringsstyrken blev indkaldt eller i det mindste de med Mundering hjemsendte Værnepligtige. Paa direkte Spørgsmaal fra Udenrigsministeren om mit Raad i denne Sag, svarede jeg, at jeg maatte finde Noterne af 4. og 5. April tilstrækkelig urovækkende til, at Foranstaltninger til Neutralitetens Varetagelse burde være truffet; men at skride til Indkaldelse i Løbet af Natten eller Morgendagen maatte jeg fra-raade. Thi, hvis Tyskerne med Fremrykningen af Tropper mod den danske Grænse havde aggressiv Hensigt, vilde Grænsen sandsynligvis blive overskredet i de første kommende Morgentimer, og Indkaldelsen vilde komme for sent og føre til en Fiasko. Havde Tyskerne ikke saadan Hensigt, kunde man (jfr. den tyske Gesandts Advarsel) kalde Lynet ned over sig ved Indkaldelser eller Troppeskydninger. — Yderligere Udtalelser om Spørgsmaalet blev derefter ikke fremsat.«

Dr. Krags Gengivelse af Udtalelsen er i Virkeligheden kraftigere end Halfdan Hendriksens egen. Noget Krav har der i hvert Fald ikke været stillet, og særlig Styrke har Forslaget ikke haft, naar henses til den Form, det har faaet, og den Sammenhæng hvori det er nævnt. Men at der er fremført et Ønske i den Retning, kan formentlig ikke betvivles, selvom de øvrige Deltagere i Mødet ikke har bemærket det. Paa den anden Side maa den politiske Virkning betragtes som forspildt, naar det ikke er fremført paa en saadan Maade, at det har givet Anledning til en klar Stillingtagen og ejheller er fastholdt paa Trods af de modsatte Synspunkter, der er gjort gældende.

Nu mener imidlertid de to konservative Deltagere,

at Forsvarsministeren har undladt at oplyse Mødedeltagerne om, at Generalkommandoen havde ønsket yderligere Indkaldelser, skønt den paa daværende Tidspunkt endnu ikke havde faaet definitivt Svar paa sin sidste Henstilling. Det var deres Indtryk af Forsvarsministerens Udtalelser, at den militære Sagskundskab var enig med Regeringen om, at der ikke skulde foretages yderligere i Retning af Mobilisering, og Hasle tilføjer, at det var Grunden til, at man ikke fra konservativ Side borede videre i dette Spørgsmaal: »Hvis vi havde vidst, at de militære Chefer stod bag ved et Krav om Indkaldelser, havde vi fastholdt det til det alleryderste.«

Selv om de Konservative ikke havde kunnet ændre den Afgørelse, der blev truffet i den ansvarlige Regering, har det naturligvis stor principiel Betydning, at de militære Forslag er blevet fremstillet og forhandlet paa behørig Vis ved et saa vigtigt Møde som dette, og Forholdet hører derfor til dem, der bør klarlægges.

Dr. Krag (V) har i sit Mødenotat (Tidspunktet for dets Affattelse er ikke oplyst) refereret af Forsvarsministerens Udtalelser, at »han havde overfor General Prior ytret Betænkelighed ved at indkalde Sikringsstyrken og ved at foretage Troppeskydninger mod Grænsen under Henvisning til Dr. Munchs Samtale med Renthe-Fink; men han havde lovet General Prior, at han skulde faa endeligt Svar paa sine Ønsker, naar efter Formandsmødets Afslutning nyt Ministermøde var afholdt«. Hartvig Frisch (S), der først har nedskrevet sine Indtryk den 13. 4. 1940, altsaa fem Dage senere, har noteret: »Alsing Andersen knyttede hertil et Referat af Forhandlingen mellem de tre Ministre og de militære Chefer, og det fremgik heraf, at General Prior havde ønsket Mobilisering, men efter de givne Oplysninger havde afstaaet derfra.«

I Halfdan Hendriksens (K) Referat er Forsvarsministerens Udtalelser gengivet saaledes: »Vi maa

være tilbageholdende med de Foranstaltninger, vi foretager, og dette er drøftet med den kommanderende General og Viceadmiralen endnu i Eftermiddags. Vi er enige om, at der ikke bør gøres mere. Dog har Generalkommandoen i Aften ønsket at foretage visse Forskydninger, men af politiske Grunde er dette ikke sket, fordi det er for farligt. Der har ikke fra Forsvarsmagtens øverste Ledelse været fremsat noget egentligt Forslag om Indkaldelse af Sikringsstyrken eller om andre Foranstaltninger.«

I A. M. Hansens (R) Gengivelse, noteret under Mødet, lyder Forsvarsminister Alsing Andersens Udtalelse: »Vi har drøftet Mulighederne med de Sagkyndige; de ønsker naturligvis Indkaldelser, men Ministeriet er enigt om, at vi bør være saa tilbageholdende og forholde os saa stille som muligt. Vi har ogsaa drøftet Indkaldelserne af det hjemsendte Beredskabsmandskab. Men Ministeriet er enigt om at undlade dette. Der er ogsaa drøftet visse Forskydninger af Tropper i Sønderjylland, men Ministeren mente, at Bevægelser burde undgaas, før vi ved noget nærmere om de tyske Troppers Bevægelser Syd for Grænsen. Indtil da nøjes vi med at holde Mandskabet i Alarmberedskab.«

Muligvis foreligger der paa Grund af et uklart Ordvalg en Misforstaaelse med Hensyn til Indledningen i de to sidste Referater om, hvem der er enige. Gaar »vi« i Halfdan Hendriksens Referat paa Ministeriet i Stedet for paa Militærcheferne, bliver der Overensstemmelse paa dette Punkt.

I Alsing Andersens egen skriftlige Redegørelse hedder det: »Jeg gav først Meddelelse om de tyske Flaade- og Hærbevægelser, og om hvilke danske Foranstaltninger, der var henholdsvis drøftet og iværksat i Dagens Løb. Jeg nævnte i den Forbindelse ogsaa General Priors Forslag om Troppeforskydninger i Sønderjylland, og jeg bemærkede herom, at saadanne Skridt netop i Sønderjylland maaske kunde være lige saa betænkelige som almindelige Ind-

kaldelser.« Ifølge denne Fremstilling har Alsing Andersen tilsyneladende givet Forslaget om Troppeforskydninger en Særstilling. Det stemmer ogsaa med den tilsvarende Del af Halfdan Hendriksens Notat (»Dog har Generalkommandoen i Aften ønsket at foretage visse Forskydninger, men af politiske Grunde er det ikke sket, fordi det er for farligt.«), og kan muligvis ogsaa bringes i Samklang med A. M. Hansens Referat, hvorefter Spørgsmaalet om Indkaldelser fremtræder som henlagt, mens Troppeforskydninger til en vis Grad fremtræder som et endnu aabent Spørgsmaal.

Efter Hasles (K) Gengivelse er Bemærkningerne faldet paa denne Maade: »Det har naturligvis været drøftet at indkalde Sikringsstyrken. Vi er imidlertid enige om, at der i Dag ikke bør foretages videre. Generalkommandoen har i Eftermiddag udtalt Ønske om Troppeforskydninger i Jylland, men dette er den politiske Ledelse betænkelig ved. Der blev ikke fremsat noget egentligt Forslag om at indkalde Sikringsstyrken.«

Hasle, Hendriksen og A. M. Hansen var de eneste, der under Mødet optog et egentlig Referat. Hos de to første fremgaar det klart, at Generalkommandoens Forslag, fremsat samme Aften, kun omfatter Troppeforskydninger, og Alsing Andersens egen Redegørelse tyder i samme Retning. Der er formodentlig derfor Grund til at regne med, at Generalkommandoens samtidig fornyede Forslag om Sikringsstyrkernes Indkaldelse i Fremstillingen er løbet mere eller mindre sammen med Omtalen af dette Forslags Skæbne, da det om Formiddagen var blevet fremført og henlagt efter Konferencen paa Amalienborg. Hvorvidt Ministeren helt har glemmt, at det var genoptaget om Eftermiddagen og i Øjeblikket forelaa som et ubesvaret Forslag, eller om han eventuelt ikke har tillagt det nogen reel Værdi som Forslag betragtet efter dets Forkastelse om Formiddagen, vil sikkert ikke kunne opklares saa længe efter. Dr.

Krag er den eneste, der nævner Indkaldelserne som et endnu aabent Spørgsmaal. Hartvig Frisch omtaler det som henlagt; tilsvarende Udsagn giver de tre Referater, der er noteret under Mødet; indirekte ligger det ogsaa i Alsing Andersens eget Referat, at Indkaldelserne ikke er nævnt paa lige Fod med Troppeforskydningerne.

Overfor Kommissionen har Alsing Andersen, adspørgt om han i Partiformandsmødet redegjorde for Generalernes Krav om Sikringsstyrkens Indkaldelse, erklæret, at han er fuldstændig sikker paa, at han har nævnt Sikringsstyrken; selv om Indkaldelses-spørgsmaalet efter Renthe-Finks Udtalelser var traadt betydeligt i Baggrunden, i hvert Fald set fra Ministeriets Synspunkt, saa nævnte han, at der havde været talt om Indkaldelser, men at Ministeriet ikke havde ment, at saadanne burde foretages. »Om jeg har nævnt, hvad der er foregaaet Kl. 17 eller paa andre Tidspunkter, tør jeg ikke hævde, men jeg ved i alt Fald, at jeg nævnte, at General Prior Kl. 17 havde ønsket Troppeforskydninger foretaget i Sønderjylland, og der regner jeg med, at jeg ogsaa har sagt, ... at han paany fremsatte Ønsket om at faa Sikringsstyrken indkaldt.«

Alsing Andersen har altsaa vurderet Indkaldelserne som et Problem i Baggrunden, og selv om han regner med at have nævnt Indkaldelserne i Forbindelse med Troppeforskydningerne som et fornyet Forslag, saa har det ikke været paa en saadan Maade, at det svarer til den Interesse, Generalerne udviste særskilt overfor dette Forslag. I Generalkommandoens Beretning om Mødet Kl. 17 hedder det: »Sluttelig indstillede Chefen for Generalkommandoen paany indtrængende, at man indkaldte Sikringsstyrke, og tilføjede, at senere kunde det blive endnu vanskeligere, hvilket Ministeren indrømmede.«

Forsvarsministerens Besked til de militære Chefer efter Ministermødets Afslutning Kl. 22,30 refererer

Generalkommandoen saaledes: »Der skulde hverken indkaldes Sikringsstyrke eller foretages Forskydninger eller Sæmmendragning af Tropper. Af Partiformændene havde kun de Konservative spørgt om de militære Sagkyndiges Mening og Forslag. Ministeren havde herved nævnt Indkaldelsen af Sikringsstyrken.« Hvorvidt Ministeren har oplyst dette sidste paa Forespørgsel eller paa eget Initiativ, fremgaar ikke af Referatet.

Den 9. April

Det begyndte i Mørket. Kl. 4 Morgen blev Danmarks Udenrigsminister ringet op af Ministeriets Direktør, der meddelte, at den tyske Gesandt straks ønskede Foretræde. Gesandten ankom til Ministerens Bopæl 20 Minutter efter og begyndte saa at forelægge det udførlige Dokument, som han havde Ordre til at overrække.

Nøjagtig samtidig med Gesandten's Opringing til Udenrigsministeriet observeredes der fra den udstationerede Lodsdamper to Skibe, der Nord fra styrede mod Københavns Minespæringer. Det forreste, der viste sig at være Isbryderen »Stettin« under tysk Handelsflag, stoppede op ved Bølgebryderen, mens det andet, S/S »Hansestadt Danzig« under tysk Orlogsflag og armeret med to Kanoner, gik til Kaj ved Langeliniemolen, — netop som Gesandten indfandt sig hos Udenrigsministeren. Ogsaa andre Steder begyndte Tyskerne at røre paa sig. Kl. 4,10 løb tyske Krigsskibe ind i Korsør og Nyborg Havne. Kl. 4,10—4,15 begyndte tyske Krigsskibe at praje danske Krigsskibe i Store Bælt. Kl. 4,10 gik tyske Tropper over Grænsen ved Tønder og 5 Minutter efter blev Grænsen ved Krusaa ogsaa overskredet. Kl. 4,20 fandt tysk Landgang Sted i Middelfart. Alt dette var altsaa foregaaet, endnu før den tyske Gesandt var ankommet til den danske Udenrigsminister for at meddele ham den tyske Regerings Krav.

Raadslagningen hos Kongen

Efter en kortere Drøftelse med Gesandten tog Udenrigsministeren ind til Amalienborg, hvor bl. a. ogsaa indfandt sig Statsministeren, Forsvarsministeren, General Prior og Admiral Rechnittzer. Kongen og Kronprinsen kom Kl. 5,30. Da var det tyske Overfald under fuld Udvikling. Skønt man ikke havde noget Overblik over Situationen, stod det klart, at nogen effektiv Modstand kunde ikke ydes. Forhandlingen drejede sig derfor nærmest om, hvorvidt man af Hensyn til Bedømmelsen i Udlandet burde fortsætte Kampen endnu nogen Tid.

Kongen spurgte, ifølge Prior, om vi kunde (naa at) kæmpe, hvortil Generalen svarede, at der allerede blev kæmpet i Sønderjylland; det følte han sig nemlig overbevist om.

Paa Kongens Spørgsmaal, om der udadtil kunde siges, at vi havde gjort Modstand nok, svarede Udenrigsministeren, at en kortvarig Fortsættelse af Kampen næppe vilde gøre nogen Forskel med Hensyn til Udlandets Bedømmelse. General Prior hævdede, at der var ikke ydet Modstand nok, og »med Henblik paa en Fortsættelse af Kampen til det sidste uden Hensyn til Resultatet« foreslog han derpaa, at Kongen sammen med Regeringen skulde køre til den nærmeste Bataillon i Høveltejren og søge Modstanden organiseret derfra. Imod Indvendingen, at Tyskerne saa vilde realisere Truslen om at luftbombardere København, svarede Prior, at det vilde vise det odieuse i Angrebet. Kongen vilde dog ikke forlade Byen, og Forslaget støttedes ikke fra anden Side. De øvrige Deltagere i Drøftelsen var af den Opfattelse, at man — som Forholdene laa — burde indstille Kampen og søge en Ordning med den tyske Regering som tilbudt, idet en fortsat Modstand kun kunde føre til det samme Resultat, blot under langt haardere Vilkaar for Land og Folk, naar den danske Modstand var nedkæmpet. Forsvarsministeren for-

mulerede sit Standpunkt saaledes, at den Form for Mod, der efter hans Mening var Brug for i den nuværende Situation, var at se de haarde Kendsgerninger lige i Øjnene og handle derefter.

Kongen spurgte, om Befolkningen vilde kunne forstaa det, hvortil Viceadmiralen svarede, at alle vilde kunne indse, at man ikke kunde kæmpe videre under de foreliggende Forhold. Saa bestemte Kongen, der var stærkt bevæget, pludselig, at Direktør Mohr skulde køre til den tyske Gesandt. Afgørelsen var faldet. Under den sidste Del af Forhandlingen var der Skyderier paa Slotspladsen, hvilket ikke kan have tjent til at styrke den Opfattelse, at en længere Fortsættelse af den organiserede Modstand vilde være mulig.

Danmark overrumples

Klokken var henved 6, da Kongen traf sin Beslutning. Københavnerne var blevet vækket af et Dron af lavtflyvende Bombemaskiner. Smaagrupper stod og diskuterede, hvad det skulde betyde; man kendte den farlige Udvikling ved Norge, troede maaske, at den tyske Flyverdemonstration skulde faa Danmark til at holde sig i Ro under en tysk Aktion nordpaa og til eventuelt at give visse Indrømmelser. Hvem kunde ane, at i dette Øjeblik gav Kongen Ordre til Kapitulation overfor et Overfald, der kun kan betegnes som et Snigoverfald. Uden at Tvistemaal forelaa de to Stater imellem, uden at tyske Ønsker var fremført til Forhandling, uden Ultimatum, uden Krigserklæring, uden nogen anden Grund end den, at Besiddelsen af Danmark vilde lette Gennemførelsen af en tysk Aktion overfor Norge, sendte Tyskerne en Bombetrusel mod Danmarks Hovedstad og overrumplede i Nattens Mørke danske Besættninger, der ikke vidste, at der var Fjender i Landet.

Blandt de mange Eksempler paa, i hvor høj Grad den tyske Fremgangsmaade kom bag paa det danske

Folk, kan nævnes et Par, der er hentet i en Rapport fra Københavns Politidirektør. Kl. 5 blev Politistation 3's Vogn sendt til Langelinie kajen ved Esplanaden i Anledning af, at en Militærperson var blevet beskudt paa Vejen ud imod Langelinie. Ved Ankomsten til Stedet faldt der pludselig Skud fra Smedelinien, og Pb 381 Hansen og Pb 1112 Rasmussen stod ud af Vognen, men da de blev beskudt, trak de deres Revolvere og besvarede Skydningen. De opfordrede Chaufføren til at hente mere Personale; under Bakningen blev Vognen udsat for ret kraftig Beskydning, og et Projektil gik igennem Førersædet faa Centimeter fra Chaufførens Hoved. Paa dette Tidspunkt anede ingen endnu, at man var stillet overfor tyske Tropper.

Ti Minutter før havde Hovedstationens Politivagt faaet at vide, at der var hørt Skud fra Grønningen, men hvorfra disse Skud stammede, vidste man ikke. Overbetjent Nr. 10 Aurdal og tre Grupper af 12. Deling blev beordret til Grønningen, hvor de traf de to ovennævnte Betjente i Dækning bag hver sit Træ. De forklarede, at det formodentlig var en Soldat, der var gaaet amok. Grupperne formerede Kæde og gik hver sin Vej for at omgaa den paagældende Soldat, men det viste sig pludselig, at Langelinievejen var spærret af Soldater i grønne Uniformer, som først blev antaget for at være Gardere, der havde været paa Øvelse. Det var naturligvis en let Sag for Tyskerne at omringe, afvæbne og internere de desorienterede danske Politifolk.

I Sønderjylland, hvor Militæret jo stod i højeste Alarmberedskab overfor Truslen fra den tyske Motorkolonne Syd for Grænsen, kom Angrebet ikke saa overraskende, men rundt omkring i Landet fandt tyske Landsætninger Sted, oftest fuldstændig uventet for de stedlige Beboere og Myndigheder. I Gedses sejlede Tyskerne ind i Havnen i en Kreaturdamper. Ved Masnedø og ved Aalborg landsattes Faldskærmstropper. Værløse Flyveplads blev angre-

bet fra 5,45 til 6,30; der kastedes ingen Bomber, men der blev skudt med Brandammunition; en enkelt dansk Maskine, der var startet før Angrebet fandt Sted, blev skudt ned. Fra hele Landet indløb efterhaanden Meddelelser om tyske Aktioner, og Telefonvæsenet var, da Kapitulationen blev besluttet Kl. 6, allerede ude for Vanskeligheder som Følge af Besættelsen, saa det kneb med at faa Ordrene ud om at standse Kampen; i Haderslev kæmpedes der endnu Kl. 9. Om en organiseret, centralt ledet Modstand imod det tyske Overfald kunde der derfor næppe mere være Tale, dengang Kongen spurgte om vi kunde kæmpe; hvis det var Mening med Kongens Spørgsmaal, maatte General Prior have svaret Nej.

Men indtil Kapitulationsordren kom, skulde der gøres Modstand, saaledes lød de militære Forholdsordrer.

Hærens Forholdsordrer af 6. September 1939 foreskriver: Ved eventuelle Neutralitetskrænkelser — saavel naar disse skønnes at være tilsigtede, som hvis de synes tilfældige — skal saa vidt muligt Krigsministeriets Forholdsordre uopholdelig indhentes gennem Generalkommandoen, og i intet Tilfælde maa der skrides til Angreb uden Krigsministeriets Ordre, medmindre det sker som Forsvar. Sker direkte Angreb paa dansk Omraade, skal saadanne Handlinger, naar fjendtlig Hensigt er utvivlsom, uden nærmere Ordre imødegaaes med alle til Raadighed staaende Midler — dog under fornøden Hensyntagen til de foreliggende Omstændigheder.

Søværnets Forholdsordre af 28. November 1939 bestemmer omtrent ligelydende, at sker der direkte Angreb paa dansk Krigsskib og militært Luftfartøj eller paa dansk Landomraade samt Landsætning paa dansk Grund af væbnede Styrker, skal saadan Handling, naar fjendtlig Hensigt er utvivlsom, uden nærmere Ordre imødegaaes med alle til Raadighed staaende Midler.

Men blev Modstanden virkelig ført med alle til Raadighed staaende Midler? Og var i saa Fald vor Modstandsevne ikke allerede kompromitteret, inden vi kapitulerede?

Havnebyerne

En særlig Vanskelighed for Danmark, naar det gjaldt om at imødegaa et uvarslet Overfald af denne Karakter, maa ses i de krigsførende Magters Adgang til at besejle de danske Farvande. I Overensstemmelse med de folkeretlige Regler havde de krigsførende Magters Krigsfartøjer fri Adgang til danske Havne (bortset fra enkelte Undtagelser, særlig Københavns Havn) og andet dansk territorielt Farvand. En saadan Besejlingsret giver for den Magt, der vil benytte sig af det, en glimrende Overrumplingsmulighed, som det er umaadelig svært at gardere sig overfor. Hærens Forholdsordre foreskrev ganske vist, at naar fremmede Krigsfartøjer nærmer sig en Havn for at anløbe denne, skal Bevogtningsmandskabet træde til Gevær og »holdes kampklart, indtil Overrumplingsforsøg kan anses for udelukket«. Men det siger sig selv, at samtidig Landsætning kan finde Sted overalt i Danmark, uden at dette kan forhindres, naar man ikke forud er vidende om, at Handlingen er af fjendtlig Karakter. Da Overfaldet var uvarslet, var vi simpelthen afskaaret fra at yde en øjeblikkelig Modstand, og en senere Modstand maatte blive meget hæmmet af Fjenden, der kunde sætte sig fast i alle Havnebyer og derved afbryde alle livsvigtige Forbindelser, Telefon, Veje, Jernbaner o. s. v. I hvilken Udstrækning Modstand kunde være ydet, naar Militæret havde faaet indstillet sig paa den foreliggende strategiske Situation, blev der ikke nu større Lejlighed til at vise, men der er ikke Grund til at give Udtryk for nogen Optimisme.

De nævnte Konsekvenser af Overfaldets specielle

Karakter maa i høj Grad tages i Betragtning, netop naar det gælder Vurderingen af Danmarks Forsvar den 9. April. Overfor en uanmeldt Angriber har et Land i Danmarks militærgeografiske Situation faktisk ikke en fair Chance. Som Begivenhederne udviklede sig den 9. April, kan det danske Forsvars Egen-skaber i Hovedsagen kun bedømmes efter Kamp-handlingernes Forløb i København, der jo var Rege-ringens og Militærledelsens Sæde, og som Krigshavn forbudt Omraade for fremmede Krigsskibe, saa deres Indtrængen vilde være en klar Neutralitetskrænkelse, — samt i Sønderjylland, hvor Angrebet manifesterede sig i Overskridelsen af Grænsen, hvilket heller ikke kunde være til at misforstaa.

Sønderjylland

Kompagnierne nærmest Grænsen holdtes den 8. April i Alarmberedskab paa Søgaard, i Kværs og i Kliplev. Alarmberedskabet opretholdtes Natten igennem. Man hvilede fuldt paaklædt paa Sengene, alle Døre stod aabne og alle Motorkøretøjer var rede i Gaarden. Kl. 4,17 alarmeredes Lejren, idet man netop havde telefonisk Forbindelse med Gendarmerikaptajn Malling Jacobsen i Krusaa i det Øjeblik, Krusaa blev besat. Kl. 4,25 rykkede Kompagnierne fra Søgaard ud, Kompagnierne fra Kværs og Kliplev nogle Minutter senere, og besatte de befalede Stillinger. Der foreligger Melding om forskellige Kamp-handlinger, der ialt kostede 7 faldne og 15 saarede. — En Deling, der er i Stilling ved Vejgaflen Syd for Høkkerup (34 Mand), angribes Kl. 5,20 af Motor-cyklister og Panservogne og beskydes gentagne Gange af Kampflyvere i lav Højde. Med den danske 20 mm Kanon beskydes Panservogne, hvoraf 3 beskadiges. En tysk 37 mm Kanon bringes i Stilling, men efter at den har skudt et enkelt Skud, bringes ogsaa den til Tavshed af den danske 20 mm. Fjendtligt Fodfolk angriber derefter fra Kelstrupskov og

omgaar Styrkens venstre Fløj. Kl. 6,15 trængte en fjendtlig Styrke paa 100 Mand ind i Stillingen og tvang Besætningen til at opgive Kampen. — En Cyklistafdeling (ca. 30 Mand) kommer i Kamp ved Jernbanen Klipleve-Lundtoft; fjendtlige Panservogne kører mod Nord, og da en større Panserkolonne følger efter, finder Delingsføreren det formaalsløst at beskyde denne med Rekylgeværer og standser Ilden. En Del af Soldaterne undgaar Fangenskab. — 1½ Deling (ca. 50 Mand) kommer i Føling med Fjenden ved Bredevad Skole Kl. 6,35; endnu inden Styrken har faaet etableret Vejspærringer, viser der sig tre fjendtlige Panservogne og nogle Motorcyklister; Danskerne aabner Ilden og beskadiger den forreste Panservogn, hvorefter man kommer i Skydefægtning med afsiddede, fjendtlige Styrker. Tre nye fjendtlige Panservogne angriber, de to forreste beskadiges, hvorefter Ilden standser fra begge Sider. Kl. 7,15 afskøres den danske Styrke af en større motoriseret Kolonne og afvæbnes. — En mindre dansk Styrke kommer i Skydefægtning ved Bjergskov; Kamp- og Panservogne omgaar Skoven mod Øst og Vest, en enkelt beskadiges, men i Løbet af kort Tid er den danske Styrke nedkæmpet og spredt i Skoven, og de splittede Grupper bliver efterhaanden afvæbnet. — En Deling, vel næppe mere end en Snes Mand, der under Tilbagetoget er gaaet i Stilling ved Aabenraa, aabner Ilden mod en fjendtlig Kolonne paa 15 Køretøjer. Der konstateredes Træffere i en Kampvogn, en Tempovogn og en Motorcykle, hvorefter Kampen afbrydes. Delingen gik paany i Stilling i Nordkanten af Haderslev, men kunde ikke skyde paa de tyske Kampvogne, som kort efter viste sig paa Vejen ud for Kasernepladsen, paa Grund af de mange civile Mennesker og Biler, som befandt sig her. Da Chefen ikke mere kunde komme i Forbindelse med Haderslev-Garnisonen, og da Kamplarmen fra Haderslevs Sydkant efterhaanden hører op, hvorefter han maa gaa ud fra, at Garnisonen er nedkæmpet, fortsættes

Tilbagegangen til Kolding, hvor man faar Besked om Fjendtlighedernes Indstilling.

Oberst Hartz i Haderslev disponerede over 225 Mand i Haderslev, 450 Mand i Sønderborg og 450 Mand, der laa i Kantonement Syd for Vejle. Tabene udgjorde 4 faldne og 5 saarede. — Kl. ca. 4,15 blev Regimentet underrettet om Grænseoverskridelsen, og Kl. 5,15 var Styrken i Haderslev klar. Kl. 7 opnaaede Obersten Forbindelse med Politimesteren og anmodede denne om Hjælp til Gennemførelse af Mobilisering i og nær Haderslev, vistnok det eneste Sted i Danmark, hvor der blev mobiliseret. Indkaldelserne, navnlig af værnepligtige, der var hjemsendt med Uniform, blev øjeblikkelig iværksat ved Hjælp af Højttalervogne. Der mødte ca. 100 værnepligtige, hvoraf 20 naaede at blive udrustede; alle de ikklædte blev atter hjemsendt efter Kampens Ophør. — Kl. 7,50 kom det i Sydkanten af Haderslev til Kampføling med de forreste tyske Panservogne. Det var næsten to Timer efter, at Kongen havde givet sin Tilslutning til den Opfattelse, at Kampen skulde indstilles. Den fremskudte Fodfolkskanon ødelagde en tysk Panservogn, men blev herefter nedkæmpet. Umiddelbart efter modtog man Ordre til at indstille Kampen. Uden at afvente Parlamentærforhandlingernes Tilendebringelse ryddede den tyske Kolonnes Tête Tipvognsspærringen og kørte frem mod Kasernen. Her fortsatte Kamphandlingerne og endnu en Panservogn blev gjort ukampdygtig, inden Kampen blev standset ogsaa her.

I Tønder meldtes Kl. 4,10 fra Grænsegendarmeridistriktet, at 4 tyske militære Personer »stod og rokkede ved den danske Grænsebom«. Der blev straks slaaet Alarm, og Mandskabet marcherede under Ledelse af de Næstkommanderende ud af Kasernens Bagport, mens tyske Panservogne holdt foran Hovedindgangen. Obersten, der havde samlet sin Stab til Orientering paa sit Kontor, hvorfra han kunde iagttage de tyske Panserbevægelser, tog ikke med

sit Mandskab, og da Tyskerne trænger ind paa Kasernen, indleder han Forhandlinger med dem om Overgivelse, dels fordi Kasernen ikke er egnet til Forsvar, dels — som han siger — for at trække Tiden ud til Fordel for de bortmarcherende Styrker. Efter et Par Smaatræfninger, hvorved formentlig en Panservogn blev ramt, naar en Halvdeling til Søsteden, hvor Fjenden viser sig $\frac{3}{4}$ Time efter. Den forreste Panservogn bliver ramt og kører i Grøften, den næste rammes ligeledes, men trækker sig noget tilbage og aabner Ilden, formentlig med 37 mm Skyts. Noget senere kommer tre fjendtlige Flyvere, der aabner Ilden med Maskingeværer og nedkaster Bomber. Det lykkedes at gennemføre en Tilbagegang til Bredebro, hvor man imidlertid overraskes af en fjendtlig Motorkolonne, formentlig flere Panservognskompagnier, og opgiver Modstanden, der i denne Situation er haabløs.

Man vil se af denne Skildring, at til nogen egentlig Modstand, organiseret og ledet fra centralt Sted, er det ikke kommet. Det er kun kommet til spredte Kamphandlinger, til Episoder, som næppe er egnet til at gøre Indtryk hverken paa Tyskerne eller paa det øvrige Udland, og som kun rummer een Kilde til Trøst og Opmuntring: at Mandskabet uden Tøven er parat til at tage Kampen op mod den knusende Overmagt. Vort militære Apparat i Sønderjylland var ikke stort bevendt. Vi ønskede som bekendt ikke at udæske Tyskerne ved at træffe Foranstaltninger, der kun kunde være vendt imod Syd, og det var vel næppe heller rigtigt at lægge en Forsvarslinie saa sydligt, at den vilde blive revet op, før den var klar til Kamp. Men de Midler, der stod til Raadighed, blev udnyttet, og Kampene i Sønderjylland er en Del af den 9. April, som vi ikke behøver at skamme os over.

København

Begivenhederne i Hovedstaden var af mere ydmygende Karakter. Alene den Omstændighed, at Tyskerne var rykket frem til Amalienborg, hvor Skyderierne paa Slotspladsen akkompagnerede Forhandlingerne, inden Beslutning om Kapitulation var taget, viser, hvor dybt Tyskerne her, saa godt som uden Modstand, var trængt ind i det danske Forsvars Hjerte. Generalstabschefen, der blev tilkaldt fra sit Hjem, naaede overhovedet ikke ind til Generalkommandoen, men blev tilbageholdt af tyske Tropper ved Østbanegaarden, Generalkommandoens Chef undslap kun ved et rent Tilfælde; faa Minutter efter at han — tilkaldt af Krigsministeriet — kørte ud af Kastellet uden Anelse om, at der befandt sig Tyskere paa Sjælland, blev det overrumplet og Sjællandske Divisions Stabskontorer i Bygningen besat.

Det er allerede fortalt, hvorledes en tysk Troppe-transportdamper med Isbryderhjælp sejlede ind i Københavns Havn og lagde til ved Langeliniemolen uden at der var lagt den mindste Hindring i Vejen. Lodsdamperen, der observerede dem ca. Kl. 4, formodede, at det var danske Orlogsfartøjer, der ikke havde Pligt til at tage Lods; de holdt nemlig Kursen nøje mod Fyrlinien og sejlede iøvrigt med god Fart, saa hurtigt, at det var udelukket, at Lodsdamperen kunde indhente dem; det ene Skib rettede et Øjeblik en Projektør mod sit Flag, men paa Grund af Farten og den korte Belysningstid kunde Flaget ikke skelnes udover, at det syntes rødt.

Umiddelbart efter blev Skibene observeret fra Middelgrundsfortet. Da Skibene ikke stoppede for at tage Lods og ikke førte Lodslanterne, hejstes Stopsignal. Efter at Fortet havde rettet en Projektør mod Skibene, belyste det ene sit Flag; det var tysk Orlogsflag. Derefter slukkedes alt Lys om Bord paa de to Skibe, der fortsatte med god Fart ind mod Havnen. Et Varselsskud, som Vagtchefen

havde beordret, faldt ikke, hvorfor i Stedet Protest-signal hejstes og belystes. Da Vagtchefen var færdig med Signaleringen, undersøgte han den paagældende Kanon for at finde Aarsagen til, at Varselskuddet ikke var faldet. Det viste sig da, at Patronen paa Grund af Fedt i Kammeret ikke kunde indføres. Kanonkommandanten havde gentagne Gange forsøgt at lukke Kanonen, uden at det var lykkedes, og han var ikke kommet paa den Tanke at anvende en anden Kanon. Kanonkommandørens Ukendskab til Vaabnet og hans manglende Kendskab til Fortets Tjenestegang, der skyldes hans korte Tjeneste dér (4 Dage), angives at have haft Indflydelse. Da Vagtchefen var færdig med at undersøge Kanonen, skønnes det at være for sent at afgive Varselsskud med en af de andre Kanoner.

Kommandostationen Lynetten, der Kl. 4,03 fik Melding om Observationen (men først lod den gaa videre til Søværnskommandoen Kl. 4,17), fik selv Skibene under Observation Kl. 4,15. Det forreste stoppede op ved Bølgebryderen, mens det andet fortsatte og fem Minutter efter gik til Kaj ved Langeliniemolen; tilfældigvis var der netop fri Kajlængde paa et saadant Sted, at Trekroner dækkede og forhindrede Middelgrundsfortet i at kunne beskyde Skibet. Folketingsmand, Kommandør Westermann, der er Medlem af Kommissionen, oplyste i denne, at der var Grund til at tvivle paa det tilfældige, idet han selv var ude paa Langelinie den 8. April om Aftenen: »Der laa nogle tomme tyske Kuldampere; de afgik Kl. 10 om Aftenen; og saa blev den Plads ledig.« Havnevæsenets Bøger siger imidlertid noget andet; der er ikke det paagældende Døgn afgaaet noget tysk Skib fra Langeliniemolen. Derimod er i Løbet af den 8. April afsejlet et lettisk Skib S/S »Everita« til Rotterdam. Kommandør Westermann bemærker derefter: »Jeg mener at have set de tyske Skibe ligge ved Langelinie om Aftenen, men paa den anden Side maa de Oplysninger, der fremgaar af

Havnevæsenets Bøger, anses for temmelig uomstødelige.«

Iøvrigt fremgaar det af et Bilag til Søværnets Rapport, at Havnedirektøren paa eget Initiativ lod bringe mere Orden med Hensyn til Fortøjningspladser blandt de Skibe, der paa Grund af Issituationen stadig laa ved Langelinie, saa man herved fik skaffet et Stykke klar Kaj til eventuelle nyankommende Skibe. Det skete den 7. eller 8. April, og det var denne Kajlængde, som Tyskerne benyttede.

Skibet udførte Tillægningsmanøvren meget hurtigt og præcist. Fra Lynetten kunde skimtes en Del Folk paa Dækket, og det skønnedes, at Skibet var armeret, men det var endnu for mørkt til at se, hvad der foregik. Man havde da dannet sig den Opfattelse, at Skibet medbragte Saarede fra krigsforliste Skibe (maaske i Forbindelse med Begivenhederne Nord paa), der ønskedes udskibet i København, og man forestillede sig ikke, at der var ved at foregaa en Besættelse af Hovedstaden, allermindst i Betragtning af Skibets Udseende og tilsyneladende svage Armering. Kl. 4,45 var det imidlertid blevet saa lyst, at man fra Lynetten med Sikkerhed kunde fastslaa, at der fandt Udskibning Sted af Tropper, bestaaende af Fodfolk med krigsmæssigt Udstyr og forsynet med Cykler og Motorcykler. Melding herom blev afgivet til Søværnskommandoen.

Det maa anses for sandsynligt, at alle de tyske Soldater kom med »Hansestadt Danzig«; Rygterne om, at de delvis var kommet med civile Lastdampere de foregaaende Dage, skal ikke have noget paa sig. Dog har Kommissionen ikke faaet opklaret, hvad der ligger bag det Faktum, at Sikkerhedspolitiet den 9. April Kl. 1,20 Morgen modtog telefonisk Rapport fra Politibetjent Sigv. Petersen, St. 5, der meddelte, at han paa Vesterbrogade havde set en tysk Marine-soldat i Uniform.

Tyskerne anvendte efter Landsætningen et dansk Kulautomobil med uopklaret Ejerforhold. Paa Lange-

linie fandtes hverken Politivagt eller Militærvagt. Nogle Havne- og Toldbetjente, der observerede Indpassagen, blev først klar over, hvad det drejede sig om, da tyske Soldater afskar deres Forbindelse med Omverdenen.

I Sikkerhedspolitiets Rapport for den 9. April hedder det, at Marinestabens Efterretningssektion, til hvem Politiet Kl. 5,02 afgav en Melding, ved denne Lejlighed henledte Opmærksomheden paa, at der ved Langeliniekajen laa et større Krigsskib, hvorfra tyske, uniformerede Mænd var blevet landsat. Ved telefonisk Forespørgsel til Havne- og Toldmyndighederne kunde kun skaffes oplyst, at 10—12 Soldater patruljerede paa Kajen, og at det paagældende Krigsskib kom ind i Havnen ca. Kl. 4,30.

Saavidt det kan ses, var Klokken ogsaa omkring 5, før Generalkommandoen fik Meddelelse om Landgangen ved Langelinie, og først 5,10 fik Livgardens Chef følgende Ordre: »Fjendtlig Landgang paa Fyn. Overskriden af Landegrænsen. Mindre Styrker gaaet i Land ved Langelinie og Kastellet. Livgarden alarmeres og gør — forstærket med Amalienborgvagten — klar til Modaktion.« Vagten paa Amalienborg alarmeredes pr. Telefon af Livgardens Chef og fik Ordre til at udlevere skarp Ammunition, afspærre Slottet og rekvirere Politi (jfr. Politidirektørens Rapport: Kl. 5,15 blev der givet Ordre til, at Vagten udenfor det tyske Gesandtskab skulde forstærkes til 1 Overbetjent og 4 Politibetjente. — Kl. 5,30 var der blevet tilkaldt ekstra Politi til Amalienborg, hvor der var blevet skudt og 3 Gardere saaret); desuden meldtes, at Forstærkning fra Livgardens Kaserne snarest vilde komme til Amalienborg. Forsøg paa at opnaa telefonisk Forbindelse med Livgardens øvrige Afdelinger mislykkedes. Telefonen syntes afbrudt.

Kl. 5,30 afsendtes en Løjtnant med ca. 40 Gardere pr. Motorvogne til Amalienborgvagten, hvortil de ankom uden at møde Modstand Kl. 5,40. De paa

Amalienborg udstillede Forstærkningsvagter observerede Kl. 5,35 enkelte Soldater rykkende frem fra Grønningen langs Fortovet i Amaliegade. Det var umuligt paa denne Afstand nøjagtigt at konstatere, hvorvidt det drejede sig om danske eller tyske Soldater, hvorfor Ilden ikke blev aabnet. Pludselig faldt de fremrykkende Soldater ned langs Husmurene og aabnede Ilden. Samtidig faldt der et Par Skud ved Hjørnet af Fredericiagade og Amaliegade. Posterne besvarede Ilden. Vagtkommandøren fik Kl. 6 Ordre fra Kongen til at standse Skydningen og give de fjendtlige Grupper Besked om, at den ikke fra dansk Side vilde blive genoptaget, medmindre Tyskerne forsøgte at trænge ind paa Slottets Omraade. Da Skydningen standsede, laa der en fjendtlig Gruppe paa et Maskingevær og ca. 10 Mand i Amaliegade ca. 300—400 m Nord for Slotspladsen, og en anden Gruppe af samme Styrke paa Hjørnet af Bredgade og Fredericiagade.

Hvorfor det gik saadan

Naar man skal til at forklare, hvorfor det gik, som det gik, møder man den Vanskelighed, at der er en kompliceret Aarsagssammenhæng, et Sammenstød af et stort Antal Fejl og Forsømmelser og uheldige Omstændigheder, som det er svært at udrede med en passende Fordeling af Vægt paa de forskellige Momenter. Der er desuden en Lagdeling af Aarsagerne. Det underste Lag, Afrustningspolitikken før Krigen, ser vi bort fra her. Det næste Lag, den udenrigspolitisk motiverede Undladelse af at mobilisere vore militære Ressourcer overfor den truende Fare, har selvfølgelig bevirket, at Modstanden blev svagere, end den ellers vilde have været. Hvor meget, er der vel ingen, der kan sige. Denne udenrigspolitiske Forsigtighed slog fejl, forsaavidt som den ikke hjalp noget, men kun svækkede vort militære Beredskab — det beviser jo den senere Udvikling — men der er her ikke Tale om en Forsømmelse af Forsvaret, som før Krigen. Man blev tvunget til at sætte ind paa eet Kort, og saa satte man ind paa et, der ikke gav Gevinst. Man kan ikke engang sige, at det var et forkert Kort, for det var det eneste, der paa det Tidspunkt gav Chancen for Fred, og selv om Chancen maaske ikke var saa stor, vilde man ikke lade den gaa unyttet hen.

Det Hvorfor, vi her skal søge Svar paa, ligger i et tredie Plan. Vi vil vide, hvordan det kan gaa til, at tyske Tropper kan underlægge sig et Danmark, hvis Militær har Ordre til at modsætte sig en Okkupation med alle til Raadighed staaende Midler — og uden at det bliver til andet end spredte Episoder,

delvis af opmuntrende, men delvis ogsaa af beskæmmende Karakter, og det til Trods for at det varer 2—3 Timer, inden Kapitulationsordren naar frem. Først og fremmest gælder Spørgsmaalet den Form, Hovedstadens Besættelse fik.

Med Hensyn til dette Punkt meddeler General Prior, at Generalkommandoen maatte gaa ud fra, at Søværnet havde draget Omsorg for Københavns Sikring mod Overrumpling fra Søsiden. Generalstabschefen har tilføjet den Forklaring, at det i de almindelige Planer for Landets Forsvar, som var udarbejdet af Generalkommandoen, og som var kendt og tiltraadt af Søværnet, var understreget, at Ansvaret for Forsvaret af København maatte paahvile Søværnet.

FLAADEN

Intet Alarmberedskab

Man har i Overensstemmelse hermed navnlig heftet sig ved den Omstændighed, at Søværnet ikke blev sat i Alarmtilstand, skønt det blev besluttet under Konferencen paa Amalienborg den 8. April. Forsvarsministeren skriver i sin Redegørelse: »Noget efter Kl. 11,30 kom jeg tilbage til Marineministeriet, hvor Generalkommando og Søværnskommando ventede. Jeg meddelte, at man ikke mente at burde foretage andre Indkaldelser end til »Niels Juel«, men at der iøvrigt skulde etableres højeste Alarmberedskab for det indeværende Mandskab.«

Viceadmiral Rechnitzer hævder heroverfor, at Alarmberedskab er et landmilitært Udtryk, og at Ordren kun blev opfattet som gældende Hæren. Søværnets Beredskabstrin hedder Sikringstjeneste Nr. 1, 2 og 3. Marinestabens Souschef, Kommandørkaptajn Vedel, har heller ikke haft Indtryk af, at Ordren gjaldt Flaaden. General Prior opfattede den

som gældende Hæren, men mener, at den vil kunne opfattes som gældende begge Værn, dersom ikke Hæren specielt er nævnt. General Gørtz regnede det for en Godkendelse af, at der blev befalet Alarmberedskab for Hæren, men han gik ud fra, at Viceadmiralen af sig selv vilde beordre Alarmtilstand for Flaaden, fordi Situationen opfordrede til det.

Spørgsmaalet om Ordvalget, der har ført til længere Diskussioner i Kommissionen, rummer et Perspektiv, som gør det meget vanskeligt for en Civilist i Fremtiden at sige Ja til at blive Forsvarsminister. Det interessante er imidlertid, at Viceadmiral Rechnitzer den 9. April Kl. 5,10 beordrer Sikringstjeneste Nr. 3 for Søværnets Vagtmandskab, idet han gør Brug af Vendingen »forhøjet Beredskab« — hvilket er et landmilitært Udtryk for den næsthøjeste Grad af Beredskab. Og den selvsamme Ordre referes af Søværnskommandoen med Vendingen, at der blev givet Ordre til »Alarmberedskab«, altsaa netop det landmilitære Udtryk, som de to Flaadeofficerer ikke forstod i Ministerens Mund. Forklaringen maa derfor antagelig søges mere i Situationen end i Ordvalget. Hvis Situationen ikke er til at mistyde, bliver Ordet heller ikke misforstået, men er Problemstillingen tvetydig, risikerer man, at Ordet heftes til en gal Mening. Og gaar man tilbage til Mødet den 8. April, viser Situationen sig da at være den, at Forsvarsministeren er kommet tilbage fra en Konference hos Kongen, hvor man har besluttet Alarmberedskab for begge Værn, mens de tilstedeværende Militærpersoner maa opfatte Mødet som en direkte Fortsættelse af en Forhandling, der begyndte Kl. 10,30, og som kun blev afbrudt en halv Times Tid for Forsvarsministerens Vedkommende af Amalienborg-Konferencen. Og ved denne første Del af Forhandlingen var der overhovedet ikke Tale om Alarmberedskab for Flaaden, kun for Hærens Vedkommende.

Generalkommandoen refererer fra denne første Forhandling, at Generalerne foreslog Indkaldelse af den fulde Sikringsstyrke til Hæren, og desuden, »at samtlige Hærens Afdelinger øjeblikkelig blev sat i Alarmberedskab, samt henstillede til Søværnskommandoen, at der ogsaa indkaldtes en Sikringsstyrke til Kystdefensionen. Viceadmiralen og Chefen for Marinestaben sluttede sig til dette sidste og erklærede, at man ogsaa maatte have indkaldt Folk til Flaadens Skibe, særlig de 400 nys hjemsendte fra »Niels Juel«. Ministeren lovede at forelægge de fremsatte Forslag i et Møde, der skulde afholdes hos Kongen umiddelbart efter.« Søværnskommandoens Referat svarer nøje hertil.

Alsing Andersens egen Fremstilling lyder saaledes: »General Prior foreslog paa General Gørtz' og egne Vegne, at man indkaldte fuld Sikringsstyrke (10 Aargange). Man drøftede dog ogsaa at indkalde de med Uniform hjemsendte Aargange — f. Eks. gennem en Meddelelse i Radioen. Samtidig burde de tjenstgørende Styrker sættes i Alarmberedskab. Søværnskommandoen mente, at der da burde indkaldes f. Eks. 4 Aargange til Kystdefensionen, og at man straks burde erstatte »Niels Juel«s Rekruthold med uddannet Mandskab. Efter en kort Drøftelse heraf tog jeg med Statsministeren og Udenrigsministeren til Konferencen paa Amalienborg Kl. 11,15. — Her nævnte jeg de i Mødet med Generalkommando og Søværnskommando omtalte Muligheder. Der var under Konferencen paa Amalienborg Tvivl om det rigtige i at foretage store Indkaldelser i dette Øjeblik, og det bestemtes da at iværksætte Alarmberedskab og at indkalde det uddannede Mandskab til »Niels Juel«.

Det kan formentlig herefter konstateres, at Generalerne kun har foreslaaet Alarmberedskab for Hærens Vedkommende (endskønt de med Hensyn til et andet Forslag griber ind paa Søværnets Omraade, med deres Henstilling om at indkalde ekstra

Mandskab til Kystdefensionen), endvidere at Admiralerne ikke har foreslaaet Alarmberedskab for Flaaden, samt at de fremsatte Forslag er lovet forelagt Kongen. Ogsaa i Alsing Andersens Redegørelse viser Alarmberedskabet tilbage til Generalerne og Hæren. Men det staar fast, at da Alsing Andersen vender tilbage fra Kongen, mener han, at Alarmberedskabet skal omfatte baade Hær og Flaade. Udenrigsministeren har faaet det samme Indtryk af Beslutningen. Men naar man træffer Beslutninger, der gaar ud over de fremførte militære Forslag, bør det præciseres overfor de paagældende, at det er sket. Enhver Minister, der er opmærksom paa det, vil gøre det, og man maa derfor gaa ud fra, at Forsvarsministeren ikke har været tilstrækkelig opmærksom paa, at det fremsatte Forslag og den truffne Beslutning ikke dækker hinanden.

Man kan i hvert Fald ikke bebrejde Rechnitzer, der ikke har foreslaaet og ikke tænkt paa at foreslaa Gennemførelse af Alarmberedskab for Flaaden, at han ikke forstaar, at Forsvarsministeren, der lovede at fremlægge de fremsatte Forslag (og som for Resten i sin Redegørelse ogsaa kun hentyder til en Drøftelse af de Muligheder, der er fremdraget af Værnene), er kommet tilbage med en Beslutning, der gaar ud derover. Snarere kunde man maaske bebrejde Marinestabens Souschef, der ligeledes var til Stede, og som var af den Anskuelse, at ogsaa Flaaden burde gennemføre Alarmberedskab, at han ikke paa den givne Foranledning spurgte, hvorvidt der skulde foretages noget med Hensyn til Flaaden, da det jo har ligget indenfor hans Tanker som noget naturligt og nødvendigt. Souschefen har i Følge egen Opgivelse begrænset sig til i Dagene deromkring at spørge Viceadmiralen, om Sikringstjeneste Nr. 1 ikke var lidt lidt. Rechnitzer erindrer ikke, at der indenfor Flaadeledelsen overfor ham er fremført Ønsker om et forøget Beredskab.

Rechnitzer skriver, at »hvis jeg imidlertid selv

havde anset det for tilraadeligt, at ogsaa Søværnet forstærkede Beredskabet, havde det naturligvis været min Pligt at stille Forslag derom, og naar jeg ikke gjorde det, var det saa afgjort, fordi jeg var af den Opfattelse, at et saadant Skridt i givet Fald vilde være uden reel Betydning og muligen hidføre, at det kunde mistydes fra tysk Side med deraf følgende Eventualiteter.« Af de to nævnte Grunde er den sidste noget betænkelig; det er et politisk Spørgsmaal, som det maatte være Admiralens Pligt at rejse og henstille til Regeringens Afgørelse, og at Hæren for sit Vedkommende opnaaede Bemyndigelse til at indføre Alarmberedskab, kunde dog tyde paa, at Regeringen ikke i denne Forbindelse og paa dette Tidspunkt lagde samme Vægt paa Hensynet til Tyskland som Rechnitzer. Den anden Grund, at en Forøgelse af Beredskabet ikke vilde have reel Betydning, uddyber Viceadmiralen saaledes: Ved Hæren opnaar man, at Styrkerne samles i større Enheder og holdes klar til hurtig Udrykning; det første Spørgsmaal eksisterer ikke paa et Skib, og den hurtige Udrykning indenfor Flaaden er tilstrækkelig betrygget ved Sikringstjeneste Nr. 1, der i Effektivitet nogenlunde svarer til Hærens Alarmberedskab. Betydning vilde en Forøgelse af Beredskabet i Virkeligheden kun faa for Kystdefensionen, og det er Rechnitzers Opfattelse, at det ikke vilde havde gjort nogen Forskel den 9. April. Modsat Opfattelse er blevet gjort gældende, bl. a. af nuværende Viceadmiral Vedel, men desværre er denne Del af Spørgsmaalet ikke diskuteret til Bunds indenfor Kommissionen. Det lader sig ikke paa det foreliggende Grundlag afgøre, hvem der har Ret.

Is og Uheld

Rechnitzer fremhæver, at det fremfor alt er Is-situationen, der er Skyld i, at det gik saa galt den 9. April: I Farvandet indenfor Redomraadet var der

betydelig Drift af svær sammenskruet Is. Vagtskibet Nord for de nordlige Minespærringer havde under den forudgaaende lange Isperiode været inddraget; man havde flere Gange siden den 28. Marts forsøgt at holde det ude, men det var drevet af, og ved en enkelt Lejlighed maatte det med Isbryderassistance bringes til Kaj. Endnu den 8. Aprils Morgen havde Skibet søgt at indtage sin Position, men maatte vende om efter et Par Timers Forløb paa Grund af Isvanskelighederne. De Patruljebaade, der normalt var knyttet til det nordlige Patruljedistrikt, kunde heller ikke holdes ude i det isfyldte Farvand, saa lidt som Skibene ved Holmen. Tre militære Bevogtningsfartøjer (ca. 100 Tons Torpedobaade) havde det kun været muligt at holde ud om Dagen, mens det paa Grund af deres tynde Skrog og saarbare Skrueer endnu var ugørligt at holde dem ude om Natten. Der var saaledes paa Grund af Isforholdene ingen Bevogtnings- eller Patruljefartøjer paa Post indenfor Københavns Redomraade. Lodsdamperen, som man under Hensyn til den paabudte Lodstvang havde bestræbt sig for at holde ude under hele Isperioden, opholdt sig paa Grund af svær Drivis ca. $\frac{1}{2}$ Sømil Nord for Middelgrundsfortet i en Vaage, der holdtes aaben af den nordgaaende Strøm. Hvis Isforholdene havde tilladt det, vilde den normale Vagt- og Patruljetjeneste have været i Gang, og der vilde iflg. Rechnitzer ikke have været Tvivl om, at de to tyske Skibe i saa Fald var blevet standset. Vanskeligheden for Forterne laa i, at man ikke derfra kunde fastslaa Hensigten med Besejlingen, og ikke paa det foreliggende Grundlag kunde tage Skibene under Beskydning.

I denne Forbindelse har Kommissionen spurgt Viceadmiralen om Grunden til, at Isbryderen »Isbjørn«, som baade kunde klare Issituationen, og som dertil var bevæbnet med en Kanon og under Kommando af en Orlogskaptajn, blev beordret ind til Holmen for at stryge Kommando Mandag den 8.

April Kl. 16. »Isbjørn« havde været udkommanderet til Redbevogtning i hele Sikringsperioden, og hvis den ikke havde strøget Kommando, vilde den have kunnet hindre, at Besættelsen af København fandt Sted, som det skete. Viceadmiral Rechnitzer: »Jeg kan ikke svare paa det, for jeg ved det ikke. Jeg er ganske enig i, at hvis »Isbjørn« havde været ude, kunde det tyske Fartøj ikke være kommet ind. Jeg har ikke nogen Erindring om Grunden til, at den kom ind, men jeg vil gaa ud fra, at der har været en forstandig Anledning til det. Det maa kunne blive oplyst gennem Marineministeriet fra Marinestaben, hvad Grunden har været til, at den blev beordret ind til Holmen.« Saavidt det kan ses, har Kommissionen ikke forsket videre i Sagen.

Da der som sagt ikke var Bevogningsfartøjer til at gribe ind i Udviklingen, kom det hele til at hvile paa Kystdefensionen. Et Ønske om at indkalde Sikringsstyrke til Kystdefensionen blev afslaaet af Forsvarsministeren efter Konferencen paa Amalienborg om Formiddagen den 8. April; om Eftermiddagen blev der givet Landlov paa sædvanlig Maade. Ingen af Kystdefensionens Værker var krigsbemandet. Styrkerne var fordelt med 134 paa Lynetten, 204 paa Middelgrundsfortet, 272 paa Flakfortet og 93 paa Dragørfortet. Paa Middelgrundsfortet var Bemandingsforholdene særlig daarlige, fordi Fortet var under Klargøring til Modtagelse af 460 værnepligtige, der skulde møde til Uddannelse den 9. April; det havde medført, at 135 Mand, uddannet paa Fortet, var blevet overført til Flakfortet, saaledes at de resterende værnepligtige for Størstedelen var Frigængere uden egentlig Artilleriuddannelse, og endvidere at Fortet den 8. April havde faaet tilkommanderet 35 nyudnævnte Befalingsmænd (Kystkadetter og Overkonstabler), der ikke var uddannet paa Fortet. Chefen, Orlogskaptajn Topsøe-Jensen, hørte mobiliseringsmæssigt til »Niels Juel« og var som Følge deraf den 8. April blevet frakommanderet

Fortet, og den derefter ældste Søofficer indsat som Interimchef.

Et Medlem af Kommissionen satte Fingeren paa det sidste Punkt: Jeg vil gerne spørge, om Viceadmiralen erindrer, at der fra Chefen for Kystdefensionen blev anmodet om at faa en anden Fortchef i Stedet for, og — i bekræftende Fald — hvorfor blev det afslaaet?

Rechnitzer: Jeg tror slet ikke, jeg har haft med denne Sag at gøre. Disse personelle Spørgsmaal blev normalt afgjort af Marinestaben.

Helt uventet

Man maa herefter stille sig det Spørgsmaal, i hvilken Udstrækning alle disse uheldbringende Omstændigheder vilde være blevet elimineret af et forøget Beredskab. Landlov, Chefskiftet paa Middelgrundsfortet og »Isbjørn« Indkommandering var jo altsammen Dispositioner, der blev truffet og kunde være ændret uden Hensyn til Beredskabsgraden. Naar man overvejer, om en Alarmering vilde have skærpet den almindelige Vagtsomhed, maa man huske, at Søværnskommandoen var fortræffeligt underrettet om de udenrigske Faremomenter — Chefen for Marinens Efterretningsvæsen gik saaledes om Aftenen hjem for at beskikke sit Hus i den sikre Forvisning, at der vilde ske noget i Nattens Løb —, og naar desuagtet ingen af de ledende Mænd greb ind i disse forskellige Dispositioner, maa det antagelig skyldes, at det ikke kom indenfor nogens Fantasi, at København var truet.

Viceadmiral Rechnitzer, der i 1933 fremhævede, at hvis Tyskland vilde tvinge Danmark efter sin Vilje, forekom et Flaade- eller Luftangreb mod København ham langt mere nærliggende og forbundet med langt mindre Hazardmoment end Overførelse af Hærstyrker i betydeligt Omfang, han understreger nu, at nogen egentlig krigsmæssig Karakter

kunde man ikke tillægge de Foranstaltninger, der var truffet ved København; Udlægning af Minespæringer osv. var nærmest af den Karakter, at de skulde hindre, at eventuelle Neutralitetskrænkelser fandt Sted indenfor københavnsk Omraade.

I Forsvarsminister Alsing Andersens Forsvars-Redegørelse hedder det: »Man har hørt Udtalelser om, at det var mærkeligt, at Flaaden ikke holdtes samlet ved København for at beskytte Landets Hovedstad mod eventuelle Angreb fra Søsiden. Fra anden Side har man undret sig over, at Flaaden ikke var samlet i Storebælt for at imødegaa Angreb der. De, som har givet Udtryk for en saadan Tankegang, bygger den imidlertid paa en fejlagtig Opfattelse af de Opgaver, der paahvilede Danmark som neutralt Land. Vor Opgave var netop at bevogte vort Territorium i størst mulig Udstrækning. Vi maatte derfor placere Flaadens Skibe de Steder, hvor der var mest Grund til at frygte Neutralitetskrænkelser ved Passage af fremmede Krigsskibe eller ved Sammenstød mellem dem. Indtil den 9. April var der ingen her i Landet, der gjorde sig nogen Tanker om, at København skulde være særlig udsat for Neutralitetskrænkelser. Det vilde derfor ikke have været rimeligt at holde Flaaden samlet om København. I saa Fald vilde vi have forsømt de egentlige Neutralitetsopgaver, hvilket afgjort vilde have medført Protester fra de krigsførende Parter.«

Rechnitzer bemærker iøvrigt, at hvis Generalkommandoen havde tænkt sig Muligheden af et Overfald paa denne Maade fra tysk Side og ønsket truffet Særforanstaltninger derimod, saa havde det ikke været unaturligt, om Hæren havde etableret Kystbevogtning bl. a. ved Langelinie og Nord og Syd for København, men ingen tænkte sig i Virkeligheden en saadan Overrumpling. Bortset fra, at Hæren jo mente København bevogtet af Søværnet, synes den Opfattelse, at København ikke laa fremme i første Farezone, bekræftet ved det Svar, som General

Prior gav, da han blev spurgt, hvorfor han ikke alarmerede Kastellet, da han kørte bort Kl. 4,47, tilkaldt af Ministeriet. Paa det Tidspunkt jeg forlod Kastellet, vidste jeg, siger Prior, kun at tyske Soldater var landsat ved Nyborg. Mod Sjælland tegnede der sig i Øjeblikket ingen Trusler for mig, og jeg havde ingen Grund til at betragte Kastellet som mere truet end det øvrige Sjælland. (Som bekendt blev Kastellet overrumplet faa Minutter efter, og det var allerede tre Kvarter siden det tyske Skib første Gang blev observeret, og det var en halv Time siden det lagde til Kaj lige i Nærheden af Kastellet). Og jeg ønskede hurtigst muligt, tilføjer Prior, at komme i Forbindelse med Ministeriet, før jeg gav en almindelig Forholdsordre.

Ikke skydel!

Endnu et Forhold har været Genstand for Kritik for Søværnets Vedkommende. Det drejer sig om Viceadmiralens Ordre i Tidsrummet mellem Paa-begyndelsen af den tyske Okkupation og Kapitulationstidspunktet. Under Drøftelsen af de første Meldinger om tyske Landsætninger blev det nævnt for Forsvarsministeren, at Søværnet vilde handle efter de forud givne Forholdsordrer, altsaa i saadanne Tilfælde sætte sig til Modværge med alle til Raadighed staaende Midler. Ministeren erklærede sig indforstaaet hermed, men tilføjede paa Forespørgsel, at der ikke skulde udstedes Ordre om yderligere Foranstaltninger, før man havde Kendskab til de Krav eller Forslag, som blev fremsat gennem den tyske Gesandt. Lige inden Ministeren sammen med Viceadmiral Rechnitzer lidt over Kl. 5 begav sig til Raadslagningen paa Amalienborg, forespurgte Kontreadmiral Hammerich, om der maatte gives Ordre til Modforanstaltninger. Ministeren gentog, at der ikke maatte udstedes yderligere Ordre, før der forelaa

en Regeringsbelutning paa Grundlag af de af den tyske Gesandt bebudede Forslag.

Alsing Andersen har senere givet følgende Motivering derfor: »Jeg tog dette Standpunkt, fordi det for mig var en Selvfølge, at jeg ikke umiddelbart for Forhandlingerne paa Amalienborg burde give Ordre til Foranstaltninger ud over, hvad de gældende Forholdsordrer hjemlede. Paa det paagældende Tidspunkt hverken havde jeg eller kunde jeg have det mindste Kendskab til, hvad den tyske Henvendelse gik ud paa, men jeg maatte formode, at Forhandlingerne herom paa Amalienborg vilde blive af afgørende Betydning for vort Lands Stilling. Jeg ansaa det derfor for uforsvarligt paa egen Haand at foregribe, maaske umuliggøre disse Forhandlinger ved at give nye Ordre, før disse Forhandlinger var ført og en Beslutning truffet paa Grundlag heraf.«

Det mærkelige er blot, at denne Retningslinie ikke blev fulgt. Samtidig med, at Ministeren for anden Gang fastslog, at der skulde handles efter de almindelige Forholdsordrer, gav Viceadmiralen Ordre til højeste Alarmberedskab (hvad der ikke ændrede Forholdsordrernes Indhold, kun muliggjorde en hurtigere Gennemførelse af de foreskrevne Reaktioner), men med Tilføjelse om, at der ikke maatte skydes før efter nærmere Ordre. Tilføjelsen var i Virkeligheden en fuldstændig Suspension af den almindelige Forholdsordre og foregreb forsaavidt Afgørelsen paa Amalienborg, som den vilde vanskeliggøre Beslutning om en Fortsættelse af Kampen. Ministeren, der paahørte Ordren til ikke at skyde, fortæller: »Det grundede jeg lidt over, da jeg hørte Admiralen give denne Ordre, men jeg skønnede, at det maaske var det bedste i den Situation, hvori vi befandt os dengang, at man ikke her ved Flaadens Leje og Holmen fik større Kamphandlinger udviklede, lige før vi skulde til at forhandle om Situationen paa Amalien-

borg, og derfor akkviescerede jeg ved det uden at nævne mere derom.«

Paa Spørgsmaal om Ministeren var klar over den Konsekvens af Ordren, at selv Skibe, der blev stillet overfor uprovokerede Angreb, ikke maatte forsvare sig, før de havde faaet Tilladelse fra Søværnskommandoen, svarer han, at det havde han ikke tænkt sig; han havde kun haft den lokale Situation i Flaadestationen lige ved Amalienborg i Tankerne. Viceadmiralen har været inde paa den samme Opfattelse og tilføjer: Jeg nærer ikke Tvivl om, at hvis et Skib var blevet direkte angrebet, vilde det have slaaget igen — jeg vilde ikke have betænkt mig derpaa et Sekund.

I Praksis fik Ordren om ikke at skyde bl. a. den Betydning, at Forterne ikke løsnede Skud mod de overflyvende Bombemaskiner, og at f. Eks. en tysk Styrke paa 5—6 Mand, kun bevæbnede med Revolvere kunde borde »Niels Juel« uden at blive afvist. Altsaa før Kapitulationen!

Der er afgivet endnu en Ordre imod den angivne Retningslinie. Kl. 5,30 beordredes Torpedobaaden »Høgen« i Store Bælt til at lystre en tysk Besked om at gaa til Nakskov. Ordren maa være givet af Admiral Hammerich, men Forespørgslen fra »Høgen« kom allerede Kl. 4 og kunde altsaa være forelagt Viceadmiralen og Ministeren; de kender den imidlertid ikke. Hammerichs Begrundelse kan have været den, at naar Skibet ikke maatte skyde, var der ikke andet at gøre end at lystre.

HÆREN

Sov hjemme

Ogsaa for Hærens Vedkommende er der søgt Opklaring paa en lang Række Forhold, som har givet Anledning til Forundring eller Kritik. Det er allerede nævnt, at saavel Chefen for Generalkommandoen som for Generalstaben den 8. April tog til deres Hjem for Natten. De blev kaldt til Ministeriet Kl. 4,30. Den første kørte fra sin Bopæl Kl. 4,47 og indtraf i Ministeriet Kl. 4,57; den anden blev tilbageholdt af de tyske Tropper ved Østbanegaarden og naaede ikke frem. I de afgørende Timer var der kun en ansvarlig Leder til Stede i Generalkommandoen i 13 Minutter.

De to Divisionsgeneraler er blevet kritiseret af samme Grund. Saaledes har Oberst Hartz vedrørende Chefen for Jydske Division berettet i sin Bog, »— og saaledes maatte det gaa«, at en Opringing til Divisionen med Melding om Grænseoverskridelsen fik følgende Forløb: »Forbindelsen kom hurtigt. Kl. 4,20 havde jeg Divisionen, fik fat i den vagthavende Officer, bad om at maatte tale med Generalen; Svar: Han er i Seng. Er Stabschefen til Stede? Svar: Han er i Seng. Er Souschefen til Stede? Svar: Han er gaaet hjem. Den vagthavende Officer var den eneste tilstedeværende paa dette Tidspunkt. Jeg orienterede ham derfor om Situationen og bad ham melde Generalen det. Derefter spurgte jeg, om der var nogen Ordre. — Nej, svarede han, det var der ikke. Jeg lagde derefter Røret paa og sagde til min Adjudant, at efter dette fandt jeg ikke Anledning til atter at ringe Divisionen op.«

Chefen for Divisionen, Generalmajor Essemann, Viborg, der for Resten havde sin Bopæl paa 1. Sal, mens Divisionskontoret laa i Stuen — hvad Oberst Hartz var udmærket kendt med — og som straks blev alarmeret, bemærker hertil: »Hvis Oberst Hartz

har ringet op i samme Øjeblik, Fjenden er gaet over Grænsen, ja, saa har jeg altsaa ikke været til Stede, men er kommet nogle faa Minutter senere.«

Sjællandske Divisions Ledelse blev alarmeret fra Krigsministeriet. Da Divisionens Kontorer laa i Kastellet, som Tyskerne havde besat, søgte man at faa Forbindelse med Divisionens Chef og Stabschef i deres Boliger. Da det ikke lykkedes, satte man sig i Forbindelse med Souschefen ved Divisionen og beordrede Kl. 5,15 denne til at alarmere Afdelingerne i København, mens Krigsministeriets Officerer i Tiden 5,25—6,10 alarmerede de sjællandske Garnisoner udenfor København. Efter at være alarmeret af Souschefen ankom Stabschefen, der fungerede som Chef for Divisionen, til Divisionsgeneralens Bopæl, hvor en midlertidig Kommandostation oprettedes. Da var Kl. 7. Souschefen forblev indtil videre i sit Hjem, og Resten af Divisionsstabens Personale befandt sig i Kastellet, hvor det var tilbageholdt af Tyskerne.

Forespurgt, om han ikke har fundet Anledning til at foretage Undersøgelse af Forhold som dette, at Divisionens Chef først er klar til at fungere Kl. 7, altsaa en Time efter at Beslutning om Kapitulationen var truffet, svarer General Prior: »Der var mange Forhold, som trængte til nærmere Undersøgelse. Det, jeg først og fremmest satte ind paa, var en retslig Undersøgelse af mit eget og General Gørtz' Forhold, af vort eget Ansvar. Vi vilde ikke kaste os over vore underordnede og se, hvad Fejl de havde begaaet, før vi havde gjort rent Bord med os selv. Derfor bad vi Krigsministeriet om en retslig Undersøgelse af vore egne Forhold som Grundlag for en videre Undersøgelse.« En saadan blev dog dengang ikke foretaget.

Sen Alarmering

Kommissionen har afhørt Generalerne Prior og Gørtz med Henblik paa de praktiske Konsekvenser,

som den ret sene Ankomst, henholdsvis Udebliven fik for Begivenhedernes Forløb. Ved Midnat var Situationen ifølge Efterretningssektionen denne, at en tysk Division laa lige Syd for Grænsen i nød-tørftige Kvarterer omkring Marchvejen; Kvarterer bestilt i Flensborg for 9000 Mand; et Antal Motorvogne fra Flensborg skulde møde næste Morgen. Rygte om Grænseoverskridelse ved Daggry. 22 eller 28 Troppetransporttog ventes til Flensborg i Nat-tens Løb. Deutsche Reichspostomnibusser i Flens-borg ligger med Ordre til at holde sig klar til Kørsel med Tropper fra Banegaarden.

Den første Alarmering kom Kl. 3,30. Der meldtes om stærk Motorlarm langs Strækningen fra Rends til Aventoft. Fra Aventoft kunde man høre Kommandoraab m. m. Indtrykket var, at der var kommet motoriserede Tropper frem i det paagældende Omraade. Meldingen gik videre til General Gørtz (»ved 4-Tiden«?), der telefonisk lod den gaa videre til General Prior, som bestemte, at der ikke i den Anledning skulde træffes særlige Foranstaltninger. Derimod bevirkede Efterretningen, at General Gørtz ringede til Trainafdelingen efter en Bil, og mens han var ved at klæde sig paa, kom Meldingen Kl. 4,25 om, at Grænsen var overskredet. Efter en Samtale med Krigsministeriet tog General Gørtz ind til Generalkommandoen, men blev undervejs standset af Tyskerne.

General Prior, der blev alarmeret Kl. 4,30, indtraf i Krigsministeriet 4,57. Kl. 5,10 bad han Direktøren for Krigsministeriet alarmere Garnisonerne. Det var en ganske ekstraordinær Foranstaltning, at det var Direktøren, der foretog Alarmeringen (Prior: »Nu stod Direktøren ved Siden af mig, og saa sagde han: jeg har alle Telefonnumrene ved Haanden, og saa bad jeg ham om at gøre det. Nu havde de lige ringet ud med en Del Meddelelser og vidste, hvor de skulde faa fat i de forskellige Led. Det var ubetinget den hurtigste Maade, jeg kunde gøre det paa!«).

Opgaven paahvilede ellers Generalstabschefen, General Gørtz. To Spørgsmaal rejser sig her: 1). Hvorledes var det gaaet med Alarmeringen den skæbnesvangre Morgen, hvis ikke netop den uvedkommende Direktør stod med Telefonnumrene ved Haanden, og hvis ikke hans Folk tilfældigvis lige havde haft Lejlighed til at erfare, hvor de skulde faa fat i de forskellige Led? Og paa den anden Side: 2). Hvor hurtigt vilde Alarmeringen have fundet Sted, hvis Generalstabschefen havde været til Stede? Alarmeringsgrundlaget forelaa jo i hvert Fald Kl. 4,25, om ikke allerede Kl. 3,30, men Alarmeringen paabegyndtes først Kl. 5,10 og var endnu ikke tilendebragt Kl. 6, da Kapitulationen blev besluttet. Garnisonen i Næstved blev først vækket Kl. 7,30 telefonisk af en Civilperson; Ministeriet havde forgæves forsøgt en Opringning to Timer før.

Alarmeringen kunde naturligvis være sket tidligere, udtaler General Prior, enten ved at man i Generalkommandoen paa egen Haand havde alarmeret, eller ved at jeg havde gjort det i Kastellet. Men saa vilde jeg være kommet senere i Ministeriet og havde faaet senere Underretning om Landgangen ved Langelinie og Grænseoverskridelsen. Det var det, der afholdt mig fra det.

Værløse Flyveplads

En særlig Betydning fik Alarmeringsspørgsmaalet for Værløse Flyveplads, hvor en Maskine, der startede uden Viden om, at Tyskerne var i Nærheden, blev skudt ned; to Officerer omkom. 11 Maskiner blev ødelagt og 14 stærkt beskadiget. Den 8. April Kl. 14 havde Oberst Førslev efter sin Forklaring foreslaaet General Prior, at alt Flyvemateriel skulde flyttes bort fra Værløse, der var for kendt af Tyskerne, og hen til de ukendte Mobiliseringsflyvepladser, men Prior skulde have givet Afslag under Henvisning til Regeringens Paabud om ikke at fore-

tage Troppeforskydninger (General Prior husker ikke, at der fra Flyvetropperne fremkom Forslag herom, og Forslevs Ønske var ikke medtaget i General Priors Forslag om Troppeforskydninger, som senere paa Dagen blev forelagt Regeringen). Den 9. April Kl. 4,50 fik Flyvertropperne Underretning om, at Grænsen var overskredet. Efter et forgæves Forsøg paa at komme i Forbindelse med General Prior lod Oberst Forslev alarmere Kl. 5,05, og fem Minutter efter gav han Ordre om Afgang til Mobiliseringsflyvepladserne. Kl. 5,20 ringede General Prior for at give samme Ordre. Da der kun var fredsmæssig Mekanikerbesætning paa Flyvepladsen, tog det nogen Tid at gøre Maskinerne startklare, men Kl. 5,45 var Materiellet klart og en enkelt Maskine var lige startet. I dette Øjeblik satte de tyske Flyveangreb ind. Oberst Forslev oplyser, at hvis Alarmeringen var kommet 30—45 Minutter før, havde Pladsen været tom.

I Kommissionen blev General Prior spurgt: Burde man ikke, som Situationen udviklede sig, have udstationeret Maskinerne allerede den 8. April om Aftenen? Der kunde jo ikke ske noget væsentligt galt ved, at Maskinerne blev udstationeret.

Prior (der andetsteds har oplyst, at det var Tanken, at de skulde af Sted i Tide, — inden der skete et Fredsbrud): Det vilde have været udmærket, hvis det var sket, og jeg havde en Konference med Oberst Forslev den 8. om Eftermiddagen, men han bragte nu ikke en Flytning i Forslag, skønt han fik at vide om Motorkolonnen i Sønderjylland og altsaa blev orienteret om Situationen (Forslev erklærer hertil, at der maa foreligge en Fejlhuskning; der blev som ovenfor nævnt fremsat Forslag om en Flytning).

Komm.: Hvis der altsaa havde været en beslutningsdygtig Mand i Krigsministeriet den paagældende Morgen, kunde bl. a. Ulykken paa Værløse Flyveplads være undgaaet?

Prior: Ja-e, var det ikke bedre at sige: i Generalkommandoen? Hvis der straks efter, at man havde faaet at vide om Grænseoverskridelsen, var gaaet en Meddelelse ud, er jeg ikke i Tvivl om, at Ulykken kunde være forebygget.

Ogsaa General Gørtz blev spurgt, om Alarmeringen ikke kunde være sket noget tidligere.

Gørtz: Det kunde den godt, hvis man altsaa havde haft et Grundlag, som man skønnede, der var Anledning til at alarmere paa. Det første Grundlag, hvor Problemet meldte sig, var ved Meldingen om Ankomsten af motoriserede Tropper Syd for den vestlige Del af Grænsen; det var Kl. 4 omtrent.

Komm.: Skulde Meddelelsen om Grænseoverskridelsen ikke mekanisk have udløst Opringningen til de forskellige Garnisoner?

Gørtz erklærer hertil, at det kunde den godt, men at enhver Meddelelse ud til Afdelingerne vilde skabe en Uro af den Art, som Regeringen vilde undgaa. Han erkender dog, at i det Øjeblik, Grænseoverskridelsen havde fundet Sted, var Generalkommandoen frit stillet og kunde og skulde handle uden Baand af nogen Art.

Videre forefaldt følgende Ordskitte:

Komm.: General Prior har meddelt os, at en tidligere Alarmering vilde have medført et andet Resultat vedrørende Flyvetropperne. Er General Gørtz af samme Opfattelse?

Gørtz: Ja.

Komm.: Kunde der da ikke have været foretaget noget i saa Henseende?

Gørtz: Jo, der kunde have været foretaget alt muligt, hvis man havde alarmeret om Aftenen, hvis man havde beholdt Alarmberedskabet, hvis man havde faaet frie Hænder fra Regeringens Side, hvis man havde alarmeret paa Meddelelsen om Toganmeldelsen til Flensborg den 9. April, en Meddelelse som indgik Kl. 1 om Natten. Men mere konkret kan jeg ikke svare paa det Spørgsmaal.

Komm.: Var det saa alligevel ikke skæbnesvangert, at Generalen ikke personlig var til Stede den paagældende Morgen?

Gørtz: Det vilde have været en Fordel, om jeg havde været til Stede.

Komm.: Vilde det ikke have været mere end en Fordel? Vilde det ikke have været af virkelig gennemgribende Betydning for hele denne Morgens Forløb?

Gørtz: Det havde sandsynligvis givet Alarmering en halv Time tidligere.

Komm.: Og den vilde have reddet Flyvetroppeperne?

Gørtz: Maaske. Det ved jeg ikke.

Til Slut bemærkede General Gørtz vedrørende sin Tagen hjem om Aftenen den 8. April: Der blev sagt før — maaske i den Anledning, maaske i anden Forbindelse, — om det nu var rigtigt at vælte hele Ansvaret over paa Regeringen. Jeg har ikke i Sinde at vælte noget som helst Ansvar fra mig personlig, og jeg vil sige, at hvis jeg igen kom i samme Situation, som jeg var i den 8. April om Aftenen, vilde jeg med mine Erfaringer bestemt ikke tage hjem, som jeg gjorde den Aften.

Alarmberedskab

Det Modsætningsforhold, som er at finde mellem Regeringens Ønske om at have Værnene i højeste Alarmberedskab, og saa den Uforberedthed, der i stor Udstrækning prægede Værnenes Modtagelse af de Begivenheder, der strømmede ind over Landet, gør det naturligt at tage ogsaa Hærens Beredskab op til en nærmere Undersøgelse.

Forslaget om at sætte Hæren i højeste Alarmberedskab blev fremsat af Hærledelsen den 8. April Kl. 10,30, godkendt under Konferencen paa Amalienborg Kl. 11,15 og paa Ministermødet Kl. 14. Ordren udgik fra Generalkommandoen i Tiden 12,45—

13,30. Den medfører, at Delingerne forbliver samlede under Førernes Kommando; Udrustningen forbliver hos Manden; kun store Rum, hvorfra man let kan komme ud, maa benyttes, o.s.v. Jydske Division blev samtidig stillet frit m. H. t. at orientere de sønderjydske Styrker om Situationen. Chefen for Sjællandske Division blev beordret til ikke at lade Meddelelserne om de tyske Bevægelser gaa videre til de ham underlagte Enheder (for ikke at vække Uro paa Sjælland, forklarer Gørtz).

Da det saa ud til, at den fjendtlige Motorkolonne i Sydslesvig traf Forberedelser til at gaa i Kvarter for Natten uden at overskride Grænsen, ønskede General Prior ogsaa at give de danske Tropper et Hvil, saa de kunde være paa Højden af deres Ydeevne, hvis Morgendagen skulde stille ekstraordinære Krav til dem. Kl. 17 aftaltes med Forsvarsministeren, at man kunde gaa ned til næsthøjeste Beredskabs-trin, bortset fra Sønderjylland og Fredericia, hvor Alarmberedskabet skulde opretholdes. Ordren, der udgik i Tiden mellem 19 og 20, betyder i Praksis, at der kan hviles afklædt, men at man skal være klar til hurtig Udrykning.

Nedsættelsen af Beredskabet

Man skulde tro, at en Ordre, der tilsigter at give Tropperne et ønskeligt Nattehvil, kunde udgives uden at svække den almindelige Vagtsomhed. Det ser imidlertid ud til, at denne Ordre har noget af Ansvaret for Forløbet af den 9. April. General Gørtz oplyser saaledes, at man med Bibeholdelse af det højeste Alarmberedskab vilde have opnaaet en hurtigere Alarmering og maaske derved have undgaaet Overrumplingen af Værløse Flyveplads. Om en fremskyndet Alarmering ogsaa kunde have reddet Kastellet og de derværende Divisionskontorer fra Overrumpling, foreligger ikke oplyst, men man maa vist antage, at det er Tilfældet. General

Prior mener dog ikke, at de stedlige Foranstaltninger, som det højeste Alarmberedskab maatte foranledige i Kastellet, vilde have gjort nogen Forskel.

Generalkommandoen benyttede Lejligheden, da Beredskabet blev nedsat, til — vistnok uden Aftale med Ministeren — at forordne den 9. April anvendt til daglig Øvelse i Nærheden af Kantonnements-området. I Ordren til Jydske Division blev der tilføjet: »I Sønderjylland dog Beredskab efter Divisionens Bestemmelse«. Fredericia synes at være blevet glemt. Paa Spørgsmaal, om det ikke stred mod Aftalen om Opretholdelse af Alarmberedskabet for Sønderjylland, at det overlades til Divisionens egen Bestemmelse, svarer General Prior, at med denne Formulering var det selvfølgelig Tanken, at man ikke kunde ophæve Alarmberedskabet i Sønderjylland. Den Form, der er brugt, er den almindelige i Befalinger til en selvstændig Myndighed. Melløem Soldater kunde der ikke være Tvivl om, hvad han mente, og det er heller ikke blevet misforstaaet. Stabschefen ved Jydske Division mener derimod ikke, at Ordren dækker Aftalen. I den foreliggende Situation vilde ingen ansvarsbevidst Chef være gaaet ned til næsthøjeste Trin, men man havde Bemyndigelse til det, og f. Eks. var man berettiget til at give Lettelser til Haderslev Garnison, der laa længere tilbage. Var det aftalt, at Alarmberedskabet i Sønderjylland skulde opretholdes, burde det være givet Divisionen som en direkte Ordre.

De trufne Beredskabs-Dispositioner har givet Anledning til et Angreb i Oberst Hartz' Bog, »— og saaledes maatte det gaa«. Foruden Styrkerne i Haderslev og Sønderborg havde han Kommandoen over 450 Mand, der laa i Kantonnement Syd for Vejle. Obersten refererer i sin Bog, at der midt paa Dagen kommer Ordre om »forhøjet Beredskab«, og at han Kl. 20 fra Bataillonschefen ved Vejle faar Besked om, at nu var det forhøjede Beredskab ophævet for alle Styrker Nord for Kongeaaen (men faktisk blev

det forhøjede Beredskab paa dette Tidspunkt indført og ikke ophævet). Kommissionen giver enstemmigt Oberst Hartz følgende skarpe Anmærkning: Den Sammenblanding af Begreberne Alarmberedskab og Forhøjet Beredskab, som har fundet Sted i Oberstens Bog, virker efter Kommissionens Mening ganske misvisende, ikke mindst naar de forveksles af en højtstaaende Officer i et Skrift, der udgiver sig for at være særlig troværdigt, da det angives at være bygget paa Notater og hvis Indhold (stærk Kritik overfor Hærledelsen for de af denne i Sønderjylland trufne Dispositioner) Forfatteren ønsker »skal komme de flest mulige til Kendskab«.

Oberst Hartz oplyser endvidere, at Chefen for Vejlestyrkerne meddelte, at de var beordret tilbage i deres gamle Kvarter, d.v.s. spredt Kantonnement over et stort Omraade, (hvilket — selv om det forhøjede Beredskab formelt bestod — vilde gøre det illusorisk); Obersten annullerede Ordren for at holde Styrkerne samlet i de fire Gaarde, hvor de havde ligget siden Alarmberedskabet blev indført. Kommissionen synes at stille sig afvisende overfor denne Forklaring. En Sanktionering vilde jo ogsaa betyde, at man gav Obersten Ret i Realiteten, om ikke i Formaliteten. Men det ser ud til, at Obersten virkelig har Ret paa dette Punkt. Reglerne for »forhøjet Beredskab« foreskriver Anvendelse af »fortrinsvis færre og større Kvarterer« end ellers, men den 8. April blev der gjort følgende bemærkelsesværdige Tilføjelse: »i den Udstrækning, de i Reglementet givne Bestemmelser kan bringes i Anvendelse uden at ændre i de øjeblikkelige Indkvarteringsordninger«.

Denne Tilføjelse er ganske afgørende for Forstaaelsen af Ordrens Rækkevidde, idet Ordren jo suspenderer det forhøjede Beredskabstrins Forskrifter om færre og større Kvarterer og henviser til at opretholde de øjeblikkelige Indkvarteringsforhold. Rent umiddelbart skulde man tro, at de øjeblikke-

lige Indkvarteringsforhold sigter til de Forhold, der har bestaaet under det lige ophævede højeste Alarmberedskab. Men Oberst Harrel, Vordingborg, oplyser i anden Forbindelse, at saadan skal det ikke forstaaes, og at saadan er det heller ikke blevet forstaaet noget Steds. Under Alarmberedskab er Mandskabet ikke under egentlig Indkvartering, men staaer saa at sige paa Marken med Gevær ved Fod, er samlet i større Lader el. l., og derfor fører Bemærkningen om de øjeblikkelige Indkvarteringsforhold Mandskabet tilbage til de gamle Kvarterer. Hvis Oberst Harrel har Ret, har Oberst Hartz det ogsaa. Og saa er der i Realiteten ikke Tale om noget »forhøjet Beredskab«, i det mindste ikke i den Forstand, som Regeringen havde forestillet sig. Viser det sig, at det er Oberst Harrel og de andre, der har misforstaaet Ordren, saa falder det alligevel tilbage paa Generalstaben; en saa vigtig Ordre maa affattes, saa den ikke kan misforstaaes.

For i hvert Fald Sjællandske Divisions Vedkommende blev der gjort yderligere en Tilføjelse til Ordren om det forhøjede Beredskab, som medførte en Svækkelse; den lød: »Der skal ikke samles i større Kvarterer. Stabene i Garnisonerne, Telefonvagt plus vagthavende Officer, og iøvrigt skal Personellet kunnet tilkaldes med en Times Varsel.«

General Prior erklærer, at han ikke kender denne sidste Ordretilføjelse; hvad der er beordret af Generalkommandoen, staaer i dens Beretning; det gør denne Tilføjelse ikke, og Prior gaar derfor ud fra, at det er Sjællandske Division, der har gjort denne Tilføjelse. General Gørtz derimod oplyser, at Tilføjelsen var medindbefattet i General Priors Ordre; den foretagne Mildnelse af Beredskabet er sket, fordi Afdelingerne ude i Kantonnementerne var indkvarteret med Bepising, og de havde ingen Middagsmad faaet. Derfor lod man dem gaa i de oprindelige Kvarterer og afstod fra at trække dem sammen i snævrere Kvarterer.

Oberst Førslev har givet Udtryk for, at den foretagne Nedsættelse af Beredskabet virkede beroligende, som en vis Afspænding af Situationen, hvis Kilde man blot ikke fik nærmere Kendskab til.

Oberst Harrel, der bl. a. kommanderede Styrkerne i Vordingborg og Slagelse, har rettet en skarp Kritik imod denne Beredskabsnedsættelse. For det første er det med Urette, at det beordrede Beredskab er betegnet som »forhøjet Beredskab«; da Tropperne, takket være Tilføjelsen til Ordren, laa i Enkeltmandskvarter og Personellet blot skulde kunne tilkaldes med en Times Varsel, var man jo ikke i Stand til at præstere hurtig Udrykning. For det andet fik man stadig intet at vide, men maatte formode, at Situationen nu var betrygget, og Obersten føler, at »herved er vi blevet ført bag Lyset«. Skønt Generalstaben allerede fra den 8. April om Morgenen havde Kendskab til den truende Motor-kolonne Syd for Grænsen, var Obersten uden Viden om Situationens Færemomenter (General Gørtz havde som foran nævnt beordret Efterretningen hemmeligholdt paa Sjælland for ikke at skabe Uro der), indtil han Kl. 5,20 den 9. April fik Melding om, at tyske Faldskærmstropper gik ned paa Masnedø. Havde vi faaet Meddelelsen om Grænseoverskridelsen Kl. 4—4,15, oplyser han, kunde vi have staaet klar, inden Fjenden naede frem og inden Faldskærmstropperne gik ned. Vordingborggruppen kunde uden Vanskelighed have hindret Fjenden i at komme over Storstrømsbroen, og Slagelsesstyrken kunde med Lethed have kastet den Styrke, der gik frem fra Korsør. Ved den anvendte Fremgangsmaade har man, hævder Obersten, bedraget os for vor Ret til at kæmpe for vort Land.

General Prior har heroverfor bl. a. udtalt: Jeg maa paa det bestemteste protestere imod, at jeg har forhindrede (»bedraget for«, »berøvet«) Tropperne en Pligt eller Ret til at kæmpe. Krigsministeriets Forholdsordre af September 1939, der — hvis fjendtlig

Hensigt var utvivlsom — paabød Imødegaaelse af Angreb uden nærmere Ordre, tog netop Sigte paa en Situation, hvor Generalkommandoen eller Divisionen ikke naar at gribe ind, men hvor den stedlige Chef bliver nødt til at handle paa egen Haand.

Ordre til Kamp

I Anledning af at flere Lokalchefer, deriblandt Oberst Harrel, beder om Ordre den 9. April, blev General Prior spurgt, om der i den foreliggende Situation kunde være Grundlag for Tvivl om, at de skulde gøre Brug af deres Vaaben. Prior: Nej, efter min Mening var Situationen ganske klar, og enhver Forespørgsel var overflødig. Det var netop en stor Fordel, at alle vidste, at de skulde imødegaa et saadant Angreb. De, der spurgte, fik uvægerlig Svaret: Hold jer til jeres Forholdsordre.

Oberst Harrel rettede iøvrigt to Gange Forespørgsel til Krigsministeriet om ny Ordre, første Gang 5,36, anden Gang 6,15. Vedrørende den første Forespørgsel erklærer Harrel, at saaledes som Forholdene var i Danmark før den 9. April, er det ikke urimeligt, at en Officer, der sidder med et Ansvar, spørger Krigsministeriet, om der er nogen Ordre.

Om den anden Forespørgsel forklarer Oberst Harrel Kommissionen — og der kan være Grund til at aftegne dette lille Billede fra den 9. April —, at han havde netop sammensat en Styrke, der skulde marchere til Masnedø og kæmpe om Broen, da der kommer en tysk Hauptmann, der melder, at han er Parlamentær, endvidere at København er taget, og at Regeringen er gaaet ind paa, at der ikke skal kæmpes; vi gaar ud fra, at De heller ikke vil kæmpe, men overgiver Dem. Derfor spurgte Harrel paany Ministeriet, og han understreger, at det er jo ikke ham, der kan bestemme, om Landet skal kæmpe eller ej: Hvis jeg havde kunnet bestemme det, saa var der blevet kæmpet; men det er ikke mig, der er an-

svarlig for Landets Udenrigspolitik, og det var ikke nogen let Beslutning at tage for os, der havde Kommando den Dag, at vi ikke skulde kæmpe men adlyde Regeringens Ordre. Men naar en tysk Parlamentær kommer og siger, at København er faldet, og at Regeringen er gaaet ind paa, at der ikke skal kæmpes, saa maa det efter min Mening ikke kunne forbavse nogen, at jeg spørger, om der er givet ny Ordre.

Tilsyneladende foreligger der her noget af en Fejlhuskning. Ifølge Regimentets officielle Indberetning sagde den tyske Parlamentær kun, at der førtes diplomatiske Forhandlinger i København, der formentlig allerede var endt med en Overenskomst mellem den danske og tyske Regering. Da dette kunde være baade rigtigt og urigtigt, lod Obersten ham vente, til han havde faaet bekræftet i Krigsministeriet, at der havde været ført Forhandlinger, og at det umiddelbart forinden var besluttet at kapitulere.

Efter et Notat i Krigsministeriet at dømme, havde Obersten Efterretningen om Kapitulationen ikke fra den tyske Parlamentær, men fra Politimesteren i Vordingborg. Denne har faaet sin Viden hos Sikkerhedspolitiet i København, som i en Rapport har en Bemærkning om, at det 6,15 er meddelt Politimesteren i Vordingborg, at der ikke skulde ydes Modstand. Da end ikke Krigsministeriet paa dette Tidspunkt havde Kendskab til den just trufne Beslutning, sigtes der formentlig til en intern Politiorde, som udgik Kl. 5,48, hvorefter Politiet ikke maatte anvende Skydevaaben, hvis de tyske Tropper vilde besætte Politistationerne. I hvilken Udstrækning denne interne Politiorde fra København kan have været medvirkende til at forhindre Oberst Harrel i at følge sin Forholdsordre og Trang til at kæmpe, staar dog ikke helt klart.

Grænsegendarmerne

Generalkommandoen har givet Udtryk for en stærk Beklagelse af, at Hæren ikke kunde disponere over Grænsegendarmeriet til kampmæssige Opgaver i Sønderjylland, da det brød løs.

I 1906 blev der truffet den Ordning med Krigsministeriet, at Grænsegendarmerne skulde yde den første Modstand ved Grænseoverskridelse, men derefter anvendes bag Frontlinien som Feltgendarmeri. I 1935 aftalte Finansministeriet — Grænsegendarmerne henhører under Tolddepartementet i dette Ministerium og har saaledes Generaldirektøren for Skattevæsenet som øverste Chef — med Krigsministeriet, at Korpset skulde overgaa til Krigsministeriet »under Mobilisering eller overhængende Krigsfare«, og Korpsets Chef bemyndigedes til ved direkte Forhandling med Krigsministeriet at træffe Bestemmelse om, hvorledes Korpset skulde anvendes i Tilfælde af Krig. Det resulterede i en af Krigsministeriet udstedt Instruks af 10. April 1937, hvorefter Korpset skulde anvendes i selve Kamplinien og yde den første Modstand med Hæren opstillet tæt bag ved som Rygstød. Denne Instruks har mærkelig nok været hemmeligholdt; baade Generalkommandoen og Grænsegendarmeriets Chef, Oberst Paludan-Müller, havde ønsket, at hele Gendarmeristyrken skulde kende Overenskomsten, men efter det oplyste blev det nægtet Gang paa Gang. Hvem der har nægtet det, oplyses ikke. Forsvarsministeren viser sig at være uvidende om, at Grænsegendarmerne ikke kendte Aftalen.

Finansministeriet var ikke tilfreds med Beslutningen om at anvende Gendarmeriet, der først og fremmest er et Toldkorps, i forreste Kamplinie. Personalet var for en stor Del ældre Folk — 85 pCt. over 42 Aar — og næsten alle Familieforsørgere med Børn. Desuden heftede Ministeriet sig ved, at der ikke i den foreliggende Situation var anbragt saa-

danne større Hærstyrker ved Grænsen, der kunde virke som Rygstød for Gendarmeriet.

Da Korpsets Chef Mandag den 8. April Kl. 13 telefonisk indberettede til Kontorchefen i Tolddepartementets Personalekontor, at Situationen var yderst alvorlig, at tyske Tropper stod ca. 1½ km fra Grænsen, og at Grænseoverskridelse kunde ventes i Løbet af faa Timer, fik han efter en Konference mellem Generaldirektøren og Finansministeren Kl. 14,15 den Ordre, at hvad der end skete, maatte Korpset ikke skyde, medmindre der blev givet Ordre derom fra Krigsministeriet. Gendarmerichefen oplyste, at han havde en modsat Instruks fra Krigsministeriet, men at han vilde rette sig efter Finansministeriet.

I Løbet af Eftermiddagen opnaaedes følgende Aftale mellem de to Ministerier: Grænsegendarmeriets Underlæggelse under Jydske Division skal ikke finde Sted paa Grundlag af de for Tiden trufne Beredskabsforanstaltninger, men kun efter udtrykkelig Formering af Sikringsstyrke, Beredskabsstyrke i Sønderjylland eller ved Mobilisering. Saalænge saadanne Foranstaltninger ikke er truffet, skal Grænsegendarmeriet i Tilfælde af eventuel Grænseoverskridelse fra tysk Side af væbnede Styrker ikke gøre Brug af Vaaben, men underrette de militære Myndigheder og efter Forholdene fortsætte Grænsetilsynet eller søge Styrken samlet bag Hæren efter Anvisning af Jydske Division.

Hærlødsen modsatte sig denne Aftale, som General Prior kalder »et af de Skridt, der deprimerede En før den 9. April«. Selv om Grænsegendarmerens Kampkraft var meget ringe, og man aldrig havde tænkt sig, at de skulde yde nogen større Modstand, saa mener Generalen, at denne Disposition svækkede Hærens Handlekraft i Sønderjylland den 9. April. General Gørtz uddyber det ved at forklare, at Grænsegendarmeriet var forsynet med og uddannet i Betjening af Rekylgæværer netop for at det skulde være i Stand til at afvise Fjendens første

Overskridelsesforsøg, og der var truffet ganske bestemte Aftaler om, hvilke Punkter Grænsegendarmeriet skulde besætte, og hvilke Punkter Hæren skulde besætte, saaledes at i det Øjeblik man tog Grænsegendarmeriet ud af Helheden, blev det hele hullet. Det drejede sig om ialt 400 Gendarmere, og ved at trække dem ud af første Kamplinie fratog man de militære Myndigheder den Hjælp fra Grænsegendarmeriet, som de havde gjort Regning paa.

Hærledelsen havde i Stedet stillet Forslag om at lægge de 500 Mand, der laa i Søgaard-Området (ca. 12 km fra Grænsen), tættere frem bag Gendarmene, men det blev ikke tilladt.

Troppeforskydninger

I det hele taget hører ogsaa Spørgsmaalet om Troppeskydninger til Tvistepunkterne. Hærledelsen mener, at den her burde have haft friere Hænder. Fra den 16. Sept. 1939 har den været bundet af en Regeringsbeslutning om, at alle Omplaceringer skulde godkendes.

Kommissionen har spurgt Udenrigsminister, Dr. Munch, om det var besluttet efter hans Ønske. Dr. Munch svarer: Jeg har ingen Erindring om den omtalte Bestemmelse vedrørende Troppeplaceringer, og jeg kan ikke tænke mig, at jeg har taget Initiativet dertil. Jeg gik paa Forhaand ud fra, at den almindelige bestaaende Ordning medførte, at Forskydninger af større Omfang eller af principiel Karakter drøftedes af de militære Myndigheder med Forsvarsministeren, og at denne vilde nævne det for mig, hvis han mente, at der forelaa Spørgsmaal af udenrigspolitisk Betydning.

Forsvarsminister Alsing Andersen fremhæver, at Regeringen ikke uden videre overtog Ansvar for Troppeplaceringerne, men vilde holdes á jour baade af udenrigspolitiske Hensyn, da Regeringen f. Eks. var interesseret i at faa opstillet Luftværnsbatterier

i det sydlige Jylland som Foranstaltning imod Overflyvningerne, og af indre Hensyn, for at skabe en rimelig Fordeling af Indkvarteringsbyrden. »Jeg vil antage, at der paa Ministeriets Foranledning er forekommet Ændringer i det, som Generalkommandoen har foreslaaet; det vil jeg tro, men jeg mindes ikke nogen som helst Konflikt i den Anledning. Vi har talt om Tingene og er blevet enige om, hvordan det kunde arrangeres.«

En alvorlig Divergens synes saaledes først at være opstaaet den 8. April. Kl. 17 anmodede General Prior om Bemyndigelse for Jydske Division til at forskyde Tropperne efter Behov, bl. a. Luftværnsbatterierne i Sønderjylland hen til det nærmeste Fodfolk for at beskytte dette og selv være dækket (deres daværende Standpladser var kendt af Tyskerne), Styrken fra Odense til Fredericia-Eggen, Styrken i Sønderborg til Sønder Hostrup paa Aabenraa-Eggen, og Styrken fra Søborg-Området en halv Snes Kilometer frem til ca. 1 km fra Grænsen.

Ministeren var utilbøjelig til at ville flytte Luftværnsbatterierne som foreslaaet; han ønskede derimod et af dem anbragt paa Rømø, for at Tyskerne ikke skulde kunne bebrejde os, at vi ikke gjorde, hvad vi kunde, for at hindre engelske Neutralitetskrænkelser under Flyverangreb paa Sild. Chefen for Generalkommandoen, der var en principiel Modstander af en saadan Detachering, saalænge Kanonantallet ikke var væsentlig forøget, foreslog, at man i det mindste nøjedes med to Kanoner paa Rømø og beholdt de to andre ved Ballum.

Forsvarsminister Alsing Andersen nævnte Hærledelsens Forslag om Troppeskydninger paa Partiformandsmødet Kl. 20 og tilknyttede den Bemærkning, at saadanne Skridt netop i Sønderjylland maaske kunde være lige saa betænkelige som almindelige Indkaldelser. Ingen udtalte sig for de nævnte Troppeskydninger, og efter Ministermødet om Aftenen gav Alsing Andersen Kl. 22,30 den militære

Ledelse Besked om, at det var besluttet ikke at foretage yderligere militære Foranstaltninger i dette Øjeblik.

Godt 5½ Time senere blev Grænsen overskredet, og fra det Øjeblik var Hærledelsen naturligvis stillet frit med Hensyn til Troppesforskydninger og andre Dispositioner.

Oberst Harrel, der kommanderede Styrkerne paa Sydsjælland, har ogsaa hvad Troppernes Placering angaar, rettet kraftige Angreb paa Hærens Ledelse, idet han er af den Opfattelse, at de sydsjællandske Tropper ikke burde have været anbragt mod Øst, men i Vest: »Det er den sørgeligste Idé, at naar hele Øresund er pakket med Is, saa der overhovedet ikke kan komme nogen i Land sydpaa i Køge Bugt og ved Præstø, mens der derimod er isfrit i Store Bælt, saa lægger man hele den Styrke, man har, over til Østsjælland«. Kommissionen er ikke kommet nærmere ind paa den Side af Sagen. I Forbindelse med denne Kritik kan for Resten oplyses, at der i Søværnets Rapport om den 8. April findes følgende Bemærkning: Generalstaben blev i Løbet af Dagen holdt underrettet af Søværnskommandoen om Observationer paa Søen af væsentlig Interesse og blev paa Forespørgsel orienteret om Isforholdene med Henblik paa Landgang ved Stevns, i Køge Bugt og i Faxe Bugt. Alle tre Steder var Isforholdene saaledes, at Landsætning maatte anses for yderst vanskelig.

Fra anden Side er der udtrykt Forundring over, at Sjællandske Divisions Tropper var anbragt i Sydsjælland, naar det var Generalkommandoens Tanke at optage en Kamp i Nordsjælland. General Prior bemærker hertil: Divisionens Tropper var nu ikke udelukkende anbragt i Sydsjælland. Der var bl. a. Tropper i Høvelte- og Sandholmlejrene, i Helsingør, i Holbæk, Roskilde, København og Jægersborg. Men selv om jeg under visse Forudsætninger havde tænkt mig, at Hæren skulde gaa tilbage mod Helsingør for

eventuelt at søge Forbindelse med Sverige, var det ikke nødvendigt paa Forhaand at placere Tropperne der. Man kunde jo under en Kamp søge derop. Ellers maatte man ogsaa i Jylland have trukket alle Tropper op til Vendsyssel som det sidste Sted, man vilde forsvare. Der kunde iøvrigt ogsaa paa Sjælland tænkes en Situation, hvor det sidste Forsvar maatte optages et andet Sted end ved Helsingør. Og saa var der Hensynet til ikke at genere Beboerne ved en langvarig Indkvartering paa samme Sted; det har ogsaa spillet en Rolle. Men hvis Situationen blev saa alvorlig, at man maatte indkalde Sikringsstyrken, saa maatte man se bort fra alle den Slags Hensyn til Beboerne, lægge Forsvarets Styrker ud ved Kysterne og ogsaa en Styrke op i Nærheden af Helsingør.

Paa Forespørgsel om hvad han har tænkt sig med sit Forslag til Kongen og Regeringen om at trække sig tilbage til Høveltelejren og optage Kampen der, svarer Prior: Jeg tænkte mig Muligheden af, at ogsaa Sverige kunde være angrebet, og at man saa kunde dække Kongens og Regeringens Afrejse til Sverige, hvis det blev nødvendigt, ved Tilbagegang mod Helsingør.

Komm.: Altsaa kun som en henholdende Foranstaltning?

Prior: Ja, det viste sig, at Angrebet havde et saadant Omfang, at man ikke kunde imødegaa det med Held.

Oberst Harrel har kritiseret, at Generalstaben ikke havde sørget for ringeste Observation paa Steder, hvor Fjenden kunde sejle lige ind, f. Eks. Korsør, og at der ikke altid laa Tropper ved Storstrømsbroen. Han har to Gange overfor sine Foresatte foreslaaet, at der skulde anbringes to Kompagnier i Marinens Fort ved Masnedø, men det blev ikke gjort.

Ingen Vagt ved Overfartssteder

Ogsaa i Kommissionen har det gjort Indtryk, at der — trods Alarmberedskabet — ikke var stationeret Vagtmandskab ved Danmarks livsvigtige Overfartssteder: Korsør, Nyborg, Middelfart, Gedser og Vordingborg. Man har spurgt General Prior hvorfor.

Prior: Da jeg den 1. Dec. 1939 tiltraadte min Stilling, meddelte General Gørtz mig, at Generalkommandoen i Sept. 1939 havde taget det Standpunkt ikke at udsende Kystdetachementer eller Vagter, da man ansaa det for paakrævet at holde den yderst svage Styrke samlet i Grupper af Hensyn til Kamp og Uddannelse. Ved at sprede Styrkerne, vilde man blive svækket overalt; den, der vil sikre alt, sikrer som bekendt intet. Jeg tiltraadte dette Standpunkt, som var blevet saa meget desto nødvendiggere, som Ministeriet den 18. Nov. 1939 havde befalet en yderligere Reduktion af Styrken. Neutralitetsbevogtningen af Havnene maatte derfor i det store og hele paahvile Flaaden (Gørtz har dog overfor Kommissionen oplyst, at der forelaa ingen Aftale herom, bortset fra en indirekte vedrørende København). Først naar Hærens Styrke blev kendeligt forøget, kunde Detacheringer eller Fremskydning af større Styrker til Kysten iværksættes.

Komm.: Hvis Generalkommandoens gentagne Gange fremsatte Ønske om Forøgelse af Styrkerne var blevet efterkommet, vilde Kystbevogtningen saa være blevet effektueret?

Prior: Det vilde afhænge af Styrken og Situationen, men jeg vil antage, at i en Situation som den, der kom til at foreligge i Begyndelsen af April, vilde der have været Vagter ude, hvis Styrken havde været forøget.

Komm.: Men selv om Styrken, der var til Raadighed den 8. April, var meget beskeden, laa det vel alligevel saaledes, at der, hvis man havde anset det

for absolut paakrævet, vilde have været Mulighed for at afse nogle faa Vagtposter til de vigtigste Overfartssteder? Er det ikke saadan, at De undlod at give Ordre til Placering af saadanne Vagtposter Natten mellem den 8. og 9. April, fordi De var af den bestemte Opfattelse, at kom der et tysk Angreb paa Danmark, vilde det i hvert Fald ikke blive sat ind Natten mellem den 8. og 9. April?

Prior: Jeg havde ikke ventet et Angreb Natten mellem den 8. og 9. April.

Hærens Størrelse

Af de samlede Styrker den 9. April — ialt 14.500 Mand — laa den ene Halvdel paa Sjælland og den anden i Jylland-Fyn-Området. Der maa regnes med 7 pCt. syge, og en Del havde efter Krigsministeriets Bestemmelse otte Dages Orlov.

Det var Tanken under truende Forhold at indkalde Aargangene 1934—38 eller ca. 30.000 Mand, der var hjemsendt med Uniform, men uden Vaaben. Hærledelsens Forslag, da Aprilkrisen satte ind, gik i første Omgang, den 6. April, ud paa en Indkaldelse af Aargangene 1930—35 med to ad Gangen til en kort Øvelse, f. Eks. 14 Dage, hvorefter de enten kunde hjemsendes med Uniform, faa Orlov eller holdes inde, alt efter hvad Situationen opfordrede til. Den 8. April foreslog Hærledelsen Indkaldelse af den fulde Sikringsstyrke, hvorved Styrken under Fanerne vilde vokse til 57.000 Mand, deraf 31.000 paa Sjælland og Resten paa Fyn og i Jylland.

Da den kommanderende General den 9. April blev vækket med Underretning om Landgangen paa Fyn, udbrød han: »Saa maa vi mobilisere«. Herom offentliggør Betænkningen følgende Ordskitte:

Komm.: Kunde Generaløjntanten ikke, da De blev vækket om Morgenen paa Kastellet, straks have afgivet en Alarmmeddelelse, Kampmeddelelse, i Stedet for Udtrykket: Saa maa vi mobilisere. Man

kunde jo have anvendt Udtrykket: Klar til Modstand.

Prior: Hvis vi mobiliserer, bliver der straks udsendt Mobiliseringsvarsel, og det er en Alarmeringsordre, kan man godt sige. Den, der faar Mobiliseringsvarsel, ved, at nu er det galt fat.

Hvorvidt det blot var Tanken at bruge Mobiliseringen som Alarmeringsvarsel, staar herefter ikke ganske klart. Forslag om Mobilisering blev — saa vidt det kan ses — ikke fremført overfor Regeringen.

Det kan tilføjes, at det vilde tage 6 Dage at gennemføre en fuldstændig Mobilisering, og der turde ikke regnes med mindre end et Par Dage til at formere fuld Sikringsstyrke.

Den 6. og den 8. April afviste Regeringen som bekendt Forslaget om yderligere Indkaldelser, idet man var bange for, at Tyskerne — hvis de ellers ikke havde til Hensigt at angribe Danmark — kunde ombestemme sig af Frygt for at blive faldet i Ryggen under en Norgesaktion.

Men ogsaa tidligere under Krigen havde Hærelsen foreslaaet at forøge Styrkerne med genindkaldt Mandskab. Generalkommandoen henviser saaledes til Forslag fremsat overfor Regeringen den 1. og 4. November 1939, den 23. December 1939 og den 16. Januar 1940 samt til en Drøftelse med Rigsdagens 8-Mands-Udvalg den 2. Februar 1940. Generalkommandoen havde imidlertid ofte Fornemmelser af, at dens Forslag blev lagt hen uden at der blev taget Hensyn til dem. General Prior oplyser, at han i Regelen ikke fik Svar paa de givne Indstillinger.

Forsvarsminister Alsing Andersen bemærker her til, at den 1. September 1939 vedtoges det at lade Aargangene 1934, 1935 og 1938 møde til et Par Ugers Mønstring og derefter hjemsende med Uniform, samt endvidere at indkalde Aargangene 1936 og 1937. I Begyndelsen af November kommer Hær-

ledelsens Indstilling om en Forøgelse af Styrkerne fra Foraaret 1940, men i Henhold til den Plan, man havde forberedt, besluttede Ministermødet den 18. November, at Aargang 1936 skulde hjemsendes den 15. December 1939 og Aargang 1937 den 31. Januar 1940.

Forespurgt om alle de fremsendte Forslag er gaaet videre til Behandling, erklærede Alsing Andersen, at alle vigtigere Ting har været til Drøftelse og Beslutning i Ministermøde; mindre vigtige Sager kunde der være truffet Beslutning om efter Forhandling med Statsministeren. »At disse Beslutninger ikke opfyldte Generalens Ønsker, er vel bekendt, men det betyder jo ikke, at der ikke er svaret. Det er højst sandsynligt, at der ikke foreligger noget skriftligt, formelt Svar, men saa har Generalkommandoen faaet en Besked af mig personlig eller af Krigsministeriet som: Vi kan ikke komme videre med den Sag i Øjeblikket.«

Ministeren henviser iøvrigt til, at han i Vinteren 1939—40 arbejdede særlig paa det, han fandt mest paatrængende, og som han kunde mærke, der var Mulighed for at faa gennemført, nemlig paa at skaffe forøgede Bevillinger til Hær, Flaade og Luftværn. Saaledes gav Ministermødet den 27. Januar 1940 Bemyndigelse til at forelægge Rigsdagen Forslag om Materielanskaffelser til 60—65 Millioner Kroner. Umiddelbart efter var det, at Værnenes Chefer den 2. Februar fik Lejlighed til i Rigsdagens 8-Mands-Udvalg at fremføre deres Synspunkter og Forslag.

I Kaptajn Norups Bog om »Hæren, der ikke maatte kæmpe«, opsummeres de som følger:

1) Genindkaldelse af Aargangene 1930—33, saaledes at der i hver Landsdel raadedes over 10.000 Mand med mindst 5 Maaneders Uddannelse. Herved vilde opnaas forøget Mulighed for at afvise overraskende Angreb, lettere Mobilisering og forbedret Uddannelse. Det var ikke tilstrækkeligt at basere Sikkerheden paa de med Uniform hjem-

sendte 30.000 Mand, thi Regeringen kunde, naar Faren opstod, trykke sig ved at indkalde dem for ikke at udæske.

2) Iværksættelse af Forstærkningsarbejder ved Kysterne og i Sønderjylland.

3) Tilvejebringelse af flere Krigsflyvepladser.

4) Materialeanskaffelser.

5) Forøgelse af de faste Linierammer.

6) Frivillig-Uddannelse til Luftforsvar.

7) Organisatoriske Ændringer, tilsigtende at øge Sjællands Forsvar fra 4 til 6 Fodfolksregimenter.

Af Forhandlingerne i 8-Mands-Udvalget er der ikke offentliggjort noget Resultat, men paa forskellige Forespørgsler fra General Prior i Tidsrummet 1. Marts—5. April svarede Forsvarsministeren, at der ikke forelaa Resultater af Udvalgets Arbejde, selv om der heller ikke var Afslag.

Sammenfattende Vurdering

Skal man samle de Indtryk, som Betænkningen og det offentliggjorte Materiale giver af den 9. Aprils Historie og Forhistorie, maa det i korte Træk blive følgende:

Advarslerne før den 9. April blev ikke overhørt, men Regeringen disponerede med Henblik paa den Mulighed, som de stedse lod staa aaben, nemlig at Danmark maaske kunde bjerge sig igennem Krisen, hvis Tyskerne havde absolut Tillid til, at Danmark ikke vilde falde en tysk Norgesaktion i Ryggen, hvad vi jo havde visse Muligheder for at gøre med adskillig Effektivitet paa Grund af de lange Forbindelseslinier, der førte igennem de danske Farvande, vel at mærke hvis Udspillet laa paa dansk Side. Under denne Forudsætning gjaldt det i den givne Situation om ikke at træffe militære Foranstaltninger, der kunde forurolige Tyskerne. Først naar det forelaa som en Kendsgerning, at Danmark i alle Tilfælde vilde blive angrebet, kunde vi uden at sætte nogen Chance over Styr mobilisere Militæret.

Fra forskelligt Hold har man peget paa Oplysninger, der skulde godtgøre, at Angrebets Uundgaelighed var en Kendsgerning. F. Eks. har Oberst Hartz fremsat den Paastand, at Udenrigsministeriet den 1. eller den 4. April var i Besiddelse af en Genpart af den tyske Armébefaling, der beordrede Angrebet igangsat. Men det er urigtigt. Andre henholder sig til Gesandtskabets Indberetning af 8. April, men

som paavist er der ikke Holdepunkter for en saadan Opfattelse. Man har ogsaa søgt Beviset i en aflyttet Telefonsamtale, hvorefter der i Berlin den 8. April fandtes den Opfattelse, at Opretholdelsen af Neutraliteten i Norden kun var et Spørgsmaal om Timer. Men Spørgsmaalet, om det gjaldt Norge alene, stod stadig aabent, og Oplysningen aflivede ikke Danmarks Haab om at slippe.

Folketingets Erklæring

Man har bebrejdet Regeringen, at den militære Passivitet den 9. April ikke var i Overensstemmelse med Folketingets Erklæring af 19. Januar 1940, der er saalydende: »Folketinget beslutter at udtale, at man fra alle Sider i det danske Folk er enig om, at Landets Neutralitet skal opretholdes, og at de Midler der raades over, om fornødent skal anvendes for at hævde og værne Rigets Fred og Uafhængighed, og tilsiger Ministeriet sin Støtte i Arbejdet herfor.«

Forsvarsminister Alsing Andersen bemærker her til, at Ministrene i enhver given Situation maatte handle selvstændigt og paa eget Ansvar, og ikke kunde handle mekanisk blot ved at henvise til Folketingets Ansvar, saa meget mindre, som næppe ret mange, om overhovedet et eneste af Folketingets Medlemmer den 19. Januar tænkte sig, at deres Erklæring skulde være bindende for, hvad der skulde foretages, naar der var Tale om den nyere Histories lumskeste Overfald, foretaget af Verdens stærkeste og mest hensynsløse Krigsmaskine. Kapitulationen den 9. April var ikke Udtryk for den principielle Opfattelse hos Regeringen, at Danmark under alle Forhold kun havde dette at gøre. Beslutningen om at kapitulere den 9. April var alene Udtryk for, at man som Situationen forelaa ansaa det for uforvarligt at handle anderledes.

Hvad kunde have nyttet?

Alsing Andersen anser det forøvrigt for at være en Tankekonstruktion, naar det har været fremført, at vi kunde have opholdt Tyskland saa længe, at det havde maattet opgive Felttoget mod Norge; da Tyskland paa det Tidspunkt ikke var engageret i Kamphandlinger andetsteds, kunde det uforstyrret kaste alle de Stridskræfter mod Danmark, som maatte anses for nødvendige for at gennemføre Planen.

Han overser herved, at den tyske Overkommando var imod Planen, fordi den til det forestaaende Felttog paa Vestfronten, som ikke maatte sinkes, havde Brug for en Koncentration af Kræfterne, og at Overkommandoen Modstand formodentlig var blevet væsentlig underbygget, hvis Nord-Felttoget saa ud til at kræve betydeligt større Kraft end først paaregnet. Naar Alsing Andersen derfor mener, at vi kun havde haft en Chance, hvis Danmark og Norge begge havde været mobiliserede og i højt Beredskab lige siden Krigens Udbrud, og endda kun under den Forudsætning, at Tyskland stode paa, at de Allierede derved vilde blive forhindrede i at foretage Overgreb i danske og norske Farvande, saa tager han sikkert fejl. Mobilisering i Begyndelsen af April havde højst sandsynligt væltet de tyske Beregninger; dog ikke en Mobilisering i Danmark alene. Det mangelfuldt forberedte norske Forsvar havde jo i det hele taget større Skyld i Danmarks 9. April, end vort eget Forsvars Mangler. Maaske en dansk-norsk, men i hvert Fald en dansk-norsk-svensk Mobilisering samtidig gennemført og med lige Front mod Tyskland og England havde sikkert kunnet redde os. Nu var de nordiske Lande ikke indstillet paa en Fælleshandling af denne Art, og dermed var Danmarks Skæbne beseglet.

Man kan undre sig over, at Norge ikke havde reageret paa Advarslerne før den 9. April. Efter

dansk Opfattelse var Norge jo et ret utvivlsomt Angrebsmaal, og der var intet udenrigspolitisk Ræsonnement, der kunde afholde Norge fra at mobilisere. Det er ogsaa mærkeligt, at England, der var bekendt med Advarslerne, ikke demonstrerede sin Flaademagt ved Norges Kyster. Saa maaske det hele kunde være undgaaet. Danmarks Udsigt til at vælte den tyske Aktion var i Sammenligning hermed forsvindende lille.

Regeringen søgte at redde Landet ved at »ligge død«. Paa Forhaand skulde det ikke synes umuligt i den givne Situation, men det stod altsaa anderledes i den tyske Overkommandos Papirer. Angrebet kunde ikke undgaaes. Det kunde heller ikke afværges. Kapitulationen var en oplagt Nødvendighed. Den kunde kun staa som et Tidsspørgsmaal. Ingen kunde heller være i Tvivl derom. To Maaneder tidligere, den 2. Februar 1940, havde Churchill til en Kreds af skandinaviske Presserepræsentanter sagt: »Jeg kan ikke bebrejde Danmark noget. De andre (Sverige og Norge) har dog en Grav, over hvilken de kan fodre Tigreren, men Danmark er saa frygtelig nært Tyskland, at det vilde være umuligt at bringe Hjælp. Jeg vilde i hvert Fald ikke paatage mig at garantere Danmark. Det gælder for Danmark at balancere ... England faar noget Bacon og Smør, og Tyskland faar noget ... det er maaske ogsaa det bedste saadan. Danmark har jo en Traktat med Tyskland, men jeg tvivler ikke paa, at Tyskerne vil oversvømme Danmark den Dag, det passer dem.«

Det var det, Tyskerne gjorde den 9. April. Fuldstændig overraskende, ikke mindst for vore militære Chefer, uden Varsel af nogen Art brød Tyskerne ind i Landet og besatte om Morgenen en Række Nøglestillinger, vigtige Havne og Overfartssteder, beslaglagde Telefonnettet, saa Danskerne havde svært ved blot at faa Kapitulationsordren ud, besatte Kastellet med Sjællandske Divisions Kontorer,

den kommanderende General undslap med Nød og næppe, Generalstabschefen blev tilbageholdt, Tyskerne trængte frem til Pladsen udenfor Kongens Slot, Værløse Flyveplads blev bombarderet, en Bombardementsflaade trak sin Trusel hen over Hovedstadens Tage. I Virkeligheden var et organiseret Forsvar umuliggjort fra første Færd. Hvor længe General Prior kunde have trukket det ud, er der ingen, der kan sige nu bagefter, men den militære Skade, der i denne Situation kunde være tilføjet Tyskerne, synes at staa i et saadant Misforhold til de civile Ødelæggelser, der maatte blive Følgen i Danmark, at en Kapitulation under alle Omstændigheder maatte beordres i Løbet af Dagen, selv af den mest kampivrige Militærchef. Den Mentalitet, der i Tyskland førte til katastrofale Ødelæggelser længe efter at Landets militære Chancer var udtømt, maa dog formodes at ligge en dansk Militærchef lige saa fjernt som den danske Befolkning.

Hvor lang Tid Danmark skulde have holdt ud for at redde Norge, er det vanskeligt at have nogen Mening om. General Kaupisch udtalte i et Interview, der blev taget af en tysk Propagandasoldat i Anledning af 2-Aars Dagen for 9. April (offentliggjort bl. a. i Nordschleswigsche Zeitung): »Skulde det norske Foretagende lykkes, var det af afgørende Betydning om muligt paa een Dag at tage hele Danmark i Besiddelse for at bringe Sundet og Kattegat foruden den danske Vestkyst under tysk Kontrol og sikre Forsyningstjenesten til Hæren, Luftvaabnet og Marinen i Norge.« Men efter Kapitulationen fremholder Generalen i et Interview (offentliggjort den 6. Juli 1945 gennem Ritzau af Henrik V. Ringsted): »Det er min Overbevisning, at dersom vi var blevet opholdt en 8—10 Dage, vilde hele Foretagendet mod Norge have været uigennemførligt.«

Selv et fuldt mobiliseret dansk Militærapparat vilde — med den Udrustning det havde i 1940, og for Resten ogsaa med en betydelig bedre — kun

have kunnet yde en meget begrænset Modstand imod et isoleret Angreb fra Tyskland. Med de Dispositioner, Regeringen havde truffet før den 9. April, var Modstanden naturligvis yderligere beskaaret, og den Form, Tyskerne gav Overfaldet, gjorde det umuligt at imødegaa det med nævneværdig Virkning. I København og i Sønderjylland, hvor tysk Indtrængen straks maatte forstås som fjendtlig, skulde det dog være muligt at have Angrebet under en vis Kontrol, men da det efter de gældende Neutralitetsregler var tilladt fremmede Krigsskibe at anløbe danske Havne, blev den fjendtlige Hensigt i det øvrige Danmark først aabenbaret, da de tyske Soldater gik i Land! Den tyske Regering misbrugte altsaa Neutralitetsreglerne til ved Hjælp af et uvarslet Anfald at sikre sig en lang Række vigtige Stillinger rundt om i Landet, inden den danske Regering endnu havde Besked om, at Fjendtlighederne var aabnet.

Paa Grund af den Tilbageholdenhed, Regeringen havde udvist ned mod den tyske Grænse, kunde Kampene her — det eneste Sted, hvor de ikke kom som en fuldstændig Overraskelse — kun blive til en Række spredte Episoder. Dagens mest iøjnefaldende og mest ydmygende Begivenhed maatte under disse Omstændigheder blive den næsten farceagtige Besættelse af Landets Hovedstad.

»Isbjørn« var indkommanderet af uopklaret Aarsag; de øvrige Bevogtningsfartøjer kunde ikke holdes ude paa Grund af Isen. Middelgrundsfortet kunde paa Grund af uøvet Mandskab og et Uheld ved Kanonen ikke faa løsnet Varselsskud. Kystdefensionen, der ikke drømmer om en Besættelse af København, ser den foregaa for sine Øjne uden at foranledige de nødvendige Forholdsregler truffet. Rapporten om det tyske Orlogsskib bliver indgivet til Instanser, som kendte Situationen, og som burde være naaet til det Resultat, at her var en tysk Aktion under Udvikling, som omgaaende maatte bringe

ges til Standsning. Men Rapporten druknede i Kontorerne, uden at nogen ansvarlig Mand med det fornødne Initiativ fik fat i den og reagerede paa det — set i den øvrige Sammenhæng — alarmerende Indhold.

»Men naar alt kommer til alt,« siger Rechnitzer, »var det jo ikke de omhandlede tyske Skibes Ankomst til København, Korsør, Nyborg og Middelfart med de relativt faa Tropper ombord, der var Magtfaktoren i det tyske Overrumplingsangreb. Det var derimod de tyske Bombe-Luftfartøjer, hvis Antal tilmed indenfor ganske kort Tidsfrist, naar Afstandsforholdene tages i Betragtning, kunde forøges i ret ubegrænset Omfang. Da saavel Mængden af Luftfartøjer som af Antiluftskyts var overordentlig beskedent saavel for Hærens som for Søværnets Vedkommende, følger det umiddelbart heraf, at hele det danske Landomraade med Bebyggelse i givet Fald kunde være kommet ud for Luftbombardementer, der i deres Virkninger vilde have været katastrofale. Dette har man fra tysk Side antagelig været fuldt ud klar over, og det er formentlig Aarsagen til, at der ikke ved Aktionen mod Danmark blev afsendt egentlige Landsætningsekspeditioner, saaledes som det var nødvendigt ved Angrebsaktionen mod Norge.«

Ja, det er utvivlsomt rigtigt, at Lufttruslen var den afgørende Magtfaktor overfor Danmark. Men netop naar disse enkelte Skibe med de relativt faa tyske Tropper ikke var nogen Magtfaktor, saa føles det saa meget mere utilfredsstillende, at ikke engang dem kunde det danske Militærvæsen overkomme at vise tilbage. Og her er igen Besættelsen af København — den eneste By, hvor det ikke var tilladt de krigsførende Magter at sejle lige ind til Kajen — særlig nedværdigende. Alle gode Grunde kan ikke udrydde denne Følelse.

Overraskelsesmomentet

En fælles Hovedårsag til de Uheld, der burde og kunde være undgået, maa antagelig søges i den Omstændighed, at ingen ventede sig et Angreb af denne Form. Det var ikke mindst Overraskelsesmomentet, der bragte den danske Hovedstad i Hitlers Vold paa den Maade, som det nu skete paa. Fantasien slog ikke til. Lynettens Besætning stod og saa paa Københavns Besættelse uden at ane, hvad der foregik. Da General Prior hørte om Fyns Besættelse, tænkte han ikke paa, at Sjælland var lige saa umiddelbart truet, skønt han om Formiddagen den 8. April havde peget paa, at medens Maalet for de tyske Forberedelser i Østersøhavnene hidtil havde været ret usikkert, maatte man nu — efter Meddelelsen om den tyske Motorkolonne Syd for Grænsen — frygte, at de kunde have Sjælland til Maal. De ansvarlige Ledere af Hær og Flaade havde aabenbart overhovedet ikke for Alvor forestillet sig Nattens mangeartede Muligheder.

Advarslerne om den forestaaende Grænseoverskridelse havde der jo ellers været nok af i Dagens Løb. Fra Mænd som Redaktør Kronika og Grænsegendarmeriets Chef, Oberst Paludan-Müller, vidste man, at de regnede med et tysk Indbrud allerede den 8. April. Andre Rygter regnede med Grænseoverskridelse den 9. April ved Daggry. Og Baggrunden for alle disse alarmerende Rygter var en Motorkolonne som Trusel mod Grænsen og en Skibssamling i Østersøen, som man maatte frygte bl. a. kunde have Sjælland til Maal. I Sandhed, kunde man end haabe det bedste, saa maatte man være forberedt paa det værste.

Men forberedte man sig paa det værste? Med Henblik paa Sjælland, der udtrykkelig blev nævnt som et muligt Maal, giver Generalstabschefen en speciel Ordre til at fortie for Garnisonerne og deres Chefer, at Danmark er truet ved sin Grænse —

for ikke at skabe Uro paa Sjælland! Der gennemføres en Nedsættelse af Beredskabet fra højeste til næsthøjeste Trin, endda med to Bestemmelser, der yderligere svækkede Beredskabet og som efter sjællandske Troppelederes Udsagn skabte en Følelse af beroligende Afspænding. Altsaa: i Stedet for at skabe Uro og Vagtsomhed, tilstræbte man at undgaa Uro, og man afsvækkede de alarmerende Momenter i Beredskabsordren.

Formodentlig har man tænkt for meget i Reglementer og stolet paa, at ved den ene og den anden Grad af Beredskab fungerer Vagtsomheden saa og saa godt. Højest sandsynlig vilde den 9. April være forløbet anderledes, hvis det kort og godt var meddelt Hær og Flaade, at man kunde frygte alle Eventualiteter, og at man overalt maatte være agtpaa-givende overfor alle mistænkelige Momenter. Et psykologisk Alarmberedskab havde maaske virket nok saa effektivt som det militære. Dette sidste er en Bagklogskabskommentar, som man vist ikke kan bebrejde Militærledelsen, at den ikke tog med i sine Overvejelser. Men man føler i alt Fald Trang til at bebrejde den, at den handlede direkte imod denne Betragtning; at den bevidst forholdt Troppelederne de foruroligende Kendsgerninger, som lagde Situationen op til et nærforestaaende Angreb, hvor Danmark laa i Farezonen.

Psykologisk Baggrund

Det psykologiske Moment, der ligger bag Hærledelsens Dispositioner, som jo ikke harmonerer særlig godt med det Initiativ, der er udfoldet de foregaaende Dage, og slet ikke med den utvivlsomme Kampvilje, som trods de deprimerende Vilkaar, der var dens Lod, beherskede den, kan man maaske finde Forklaringen paa ved Hjælp af et Afsnit, der oprindeligt har staaet i »Beretning om Begivenhederne ved Hæren den 6.—9. April 1940«,

som er afgivet af Generalkommandoen (General Prior) i Maj 1940, men som senere er gledet ud. Saadan maa man i det mindste opfatte det, da det paa-gældende Stykke ikke findes i den Beretning, der er optrykt i Kommissionsbetænkningen, men derimod er citeret i »Hæren, der ikke maatte kæmpe«, hvor Kaptajn Norup aabenbart har haft en foreløbig Ud-gave af Beretningen til Raadighed.

Ifølge General Priors Beretning, som den er ci-teret hos Norup, tegnede Situationen sig saaledes, da Døgnet skiftede fra den 8. til den 9. April:

»Den Omstændighed, at der ikke den 8. April havde fundet nogen Grænseoverskridelse Sted i umiddelbar Fortsættelse af Fremmarchen mod Grænsen ved højlys Dag, bibragte Generalkomman-doen den Opfattelse, at det drejede sig om en Klar-stillen til en Aktion mod Danmark, specielt Jylland. Hvad der kunde udløse en saadan var uklart, for-modentlig et eller andet Skridt fra Vestmagternes Side. Efter hele den danske Regerings hidtidige kon-sekvent gennemførte Holdning ikke at ville udæske, maatte Tyskland kunne regne med, at man vilde gaa ind paa ethvert Ultimatum, saaledes at Kamp blev overflødig. Man ansaa det derfor for mest sand-synligt, at der, inden Tyskland skred til Aktion, vilde blive tilstillet Danmark et — omend kun kort-fristet — Ultimatum.«

Denne Udtalelse, der sikkert røber de sande Føl-lelser hos Hærens Øverste, da han tog til sit Hjem for Natten, findes som sagt ikke i den officielle Be-retning. I denne staar derimod to andre Bemærk-ninger om Generalens Syn paa Motorkolonnen, nem-lig: »Da Motorkolonnen ved Mødets Slutning den 8. Aprils Formiddag endnu ikke var kørt over Græn-sen, turde man endnu haabe, at det kun drejede sig om en Klarstillen overfor Danmark. Hvad der kunde foranledige et Angreb var endnu usikkert.« Og ved 19-Tiden var Indstillingen denne: »Da det viste sig, at den fjendtlige Motorkolonne øjensyn-

lig traf Forberedelse til at overnatte Syd for Græn-sen uden at overskride denne, besluttede General-kommandoen ligeledes at give de danske Tropper Hvile for Natten og befalede derfor Kl. 19—20 — o.s.v.« Hvile for Natten kunde man jo give Trop-perne, enten fordi man regnede med, at der ikke blev Brug for dem i Nattens Løb, eller ogsaa fordi der vilde blive haardt Brug for dem næste Dag. General Prior har ved Nedsættelsen af Beredskabet lagt Vægten paa det sidste Motiv, efter hvad han oplyser overfor Kommissionen.

Saa maa Omsvinget være kommet i Løbet af Afte-nen, Inden Generalen gik hjem, havde han den Op-fattelse, at det blot drejede sig om en Klarstillen overfor Danmark; om Formiddagen var det endnu kun et Haab, man turde have. Tyskland maatte gaa ud fra, at Kamp var overflødig — og med Rette, mener Prior, naar henses til den danske Regerings Holdning. Følgelig regner Generalen med et Ulti-matum, som bliver opfyldt, og deraf slutter han videre, at der ikke vil blive nogen Kamp.

Det nye i Situationen er jo i og for sig ikke, at Motorkolonnen standsede ved Grænsen. Den Iagt-tagelse var allerede gjort om Formiddagen og til Overflod bekræftet om Aftenen Kl. 19, da General Prior mente det nødvendigt med Henblik paa Mor-gendagen at give Tropperne den Kampkraft, der forudsatte Nattehvil. Det nye, der sker i Aftenens Løb, er Meddelelsen om, at Regeringen end ikke nu vil imødekomme Generalernes Ønske om militære Forholdsregler, og at Partiformændene ikke havde støttet de militære Forslag. Den Nedslaaethed, som disse Meddelelser foranlediger, bringer aabenbart Generalen ind paa den Tanke, som han jo ikke havde tidligere paa Dagen, — at Tyskerne sikkert har forudset den danske Regerings Føjelighed og derfor klarer det hele med et Ultimatum i Stedet for at gribe til Kamp.

Derfor tager General Prior hjem. Og det gør

General Gørtz ogsaa. Han ser ganske vist det alarmerende i Situationen, — »men for mig ikke i en saadan Grad, at det hindrede mig i at tage hjem, da jeg saa, at General Prior efter det afsluttende Møde hos Forsvarsministeren ogsaa tog hjem.« Og andetsteds siger General Gørtz: »Efter min Mening maatte der for Regeringen foreligge et eller andet, som gjorde, at Situationen var mindre akut, end den saa ud til for en rent militær Betragtning, siden Regeringen ikke vilde tillade gennemført en eneste af de Foranstaltninger, som man fra militær Side mente det nødvendigt at gennemføre.«

De Følelser, hvormed Generalerne modtog Regeringens afvisende Svar paa de militære Forslag, har paa denne Maade efter alt at dømme faaet en uheldig Indvirkning paa Begivenhederne den 9. April.

For Søværnets Ledelse er Overraskelsesmomentet lettere at forstaa. Medens Hærledelsen principielt var mistænksom overfor de tyske Hensigter, var Flaadens Chef det jo ikke. Admiral Rechnitzer kunde ikke se nogen tysk Interesse i at besætte Danmark; det samme Moment gjorde sig som bekendt gældende i Regeringens Overvejelser og indenfor Gesandtskabet i Berlin. Tyskerne havde faktisk heller ikke en saadan Interesse, men besatte Danmark for at lette Operationerne i Norge. Admiralen havde desuden det Indtryk, befæstet gennem et venskabeligt, tjenstligt Samarbejde med den tyske Krigsmarine, at man nærede venlige Følelser overfor Danmark.

Det var saaledes helt forskellige Aarsager, der gjorde det tyske Overfald til en Overraskelse for vore militære Chefer, men de resulterede i samme Uforberedthed overfor det tyske Initiativ. Uforberedtheden overfor den Fremgangsmaade, der blev bragt i Anvendelse, skyldes tillige, at Fantasien ikke stod Maal med den Kombination af utrolig Hensynsløshed og forbløffende Dristighed, som prægede den tyske Aktion.

Kommissionens egentlige Opgave var at undersøge og afgive en Indstilling til Folketinget om det særlige Ansvar, der maatte paahvile Enkeltpersoner paa de afgørende Poster for Forløbet af den 9. April. Paa Grund af forskellige Forhold nøjedes Kommissionen med at afgive en Redegørelse for det indsamlede Materiale; det er offentliggjort i en Betænkning, der ikke tager noget Standpunkt i Sagen, som derfor vil henstaa uafklaret, indtil Folketinget træffer Beslutning om en eventuel Rigsretsanklage. Dette svævende Mellemstadium har givet Anledning til Opkomsten af meget overdrevne og ganske fejlagtige Forestillinger om Answarets Omfang og Fordeling, og jeg har derfor fundet det naturligt at afrunde min Fremstilling af Begivenhederne omkring den 9. April med en Vurdering af det Ansvar, der kan gøres gældende overfor Enkeltpersoner. Jeg beder om, at man ikke vil tage mine Synspunkter for mere end de er — en personlig Vurdering af Materialet, der maaske kan være til foreløbig Orientering for Læsere, som ikke selv har Lejlighed til at granske Betænkningen og danne sig en Mening om de Anklager, Rygterne lever højt paa. Jeg vil hverken nedsætte mig som Domstol eller Anklagemyndighed eller søge Autorisation som saadan.

I den Forsvarspolitik, der blev ført før Krigen, har jeg ikke været enig, men Answaret for denne er et Spørgsmaal om Partier og ikke Personer, altsaa

et alment politisk Ansvar og ikke et strafferetsligt. Det personlige Ansvar begynder efter min Mening først i det Øjeblik, Danmark er nævnt som værende i Farezonen, og kan i Hovedsagen kun omfatte de personlige Dispositioner, der derefter bliver truffet. For Politikernes Vedkommende ser jeg altsaa bort fra den forsvarsnegative Fortid, og hvad Militærpersonerne angaar, lader jeg Spørgsmaalet om den daarlige Organisation, som i nogen Udstrækning synes at have gjort sig gældende indenfor de militære Værn, og som har nedsat deres Ydeevne under, hvad man maatte kunne vente efter det aarlige Militærbudget, ude af Bedømmelse.

Udenrigsministeren

Det klareste Tilfælde forekommer mig at være Udenrigsminister Dr. Munchs. Han har behandlet samtlige de advarende Indberetninger fra Berlin, der kom ham i Hænde, saa korrekt, at næppe nogen kunde have gjort det bedre. Indberetningen af 1. April gav ikke Anledning til særlige Skridt, og Indberetningen af 8. April indeholdt intet, som kunde paaregnes at give Anledning til Ændring i de Beslutninger, der var truffet i Dagens Løb. Indberetningerne af 4., 5. og 6. April kom Regeringen, henholdsvis Statsministeren i Hænde saa hurtigt, som Indholdet maatte opfordre til, og der foreligger i Ministerens Bedømmelse af dem ingen uforsvarlige Momenter.

Endvidere har Udenrigsministeriet modtaget Kopier af tre Indberetninger, som Marineattachéen i Berlin havde sendt Marineministeriet, henholdsvis den 8. Januar, 13. Februar og 5. April, men de er aldrig kommet Dr. Munch for Øje, og han er heller ikke fra Marineministeriets Side gjort bekendt med dem. Ekspeditionsgangen er den, at saadanne Kopier forevises Udenrigsministeriets Direktør, der træffer Bestemmelse om eventuel Forelæggelse for

Ministeren, men end ikke Direktøren synes at have modtaget dem. Det kan hertil føjes, at de to første Kopier kom, mens Direktøren opholdt sig i England, og Fejl-Ekspeditionen hænger muligvis sammen med Konstitutionsforholdet. Den tredje Kopi er eventuelt ikke naaet frem til Ministeriet før Mandag den 8. April, da den var forældet af Begivenhederne.

Der er i disse Ekspeditionsforhold naturligvis intet, man kan lægge ind i Ministerens personlige Ansvar for de Begivenheder, der førte til den 9. April. Dertil kommer, at hvis de paagældende tre Kopier havde haft et Indhold af væsentlig udenrigspolitisk Betydning, maatte Gesandtskabet givetvis have sendt dem som selvstændige Indberetninger til Udenrigsministeriet i Stedet for blot som Kopier af nogle Beretninger, der af Marineattachéen er aflagt overfor hans overordnede indenfor Søværnet.

Forsvarsministeren

Forsvarsminister Alsing Andersens Tilfælde stiller sig noget mere uklart. Særlig tre Forhold synes at kunne komme i Betragtning ved Overvejelse af en eventuel Rigsretsanklage.

Først og fremmest maa han bære Ansvaret for, at den ved Amalienborg-Konferencen den 8. April truffede Beslutning om at sætte Søværnet i Alarmberedskab ikke blev ført ud i Livet. Det var en Foranstaltning, der ikke var bragt i Forslag fra Søværnets Side, og som det derfor maatte være naturligt for Ministeren at præcisere som en Ordre, der gik ud over, hvad Søværnets Ledere havde været indstillet paa.

Endvidere maa Ansvaret for, at Viceadmiralen den 9. April sætter Søværnets Forholdsordre (om Modstand med alle Midler overfor fjendtlige Angreb) ud af Kraft ved at give Ordre til, at der ikke maa skydes, falde tilbage paa Forsvarsministeren,

der efter at have paahørt Ordren, akkviescerer ved den.

For det tredie maa det anses for godtgjort, at Forsvarsministeren ikke paa Partiformandsmødet den 8. April præciserede Hærledelsens aktuelle Ønsker saa tydeligt, som Mødets Deltagere og Hærledelsen maatte kunne forvente. Det kan dog betragtes som usandsynligt, at dette sidste Forhold har haft nogen Indflydelse paa den 9. Aprils Forløb.

Søværnets Ledelse

Mod Viceadmiral Rechnitzer er der rettet kraftige Angreb, som ikke synes berettigede af Kendsgerningerne. At det er Viceadmiralen, der gav Søværnet Ordre til at afstaa fra Modstand, før Kapitulationen blev besluttet paa Amalienborg, kan kun i begrænset Omfang berettigede til at gøre Ansvar gældende overfor ham, eftersom Forsvarsministeren har paahørt og billiget Ordren; man maa vel nærmest hefte sig ved, at Admiralen tilsyneladende ikke har forelagt Sagen direkte for Ministeren til dennes Afgørelse, men et spørgende Blik og et Nik kan i og for sig have været tilstrækkelig Aftale, og stort mere tillod Tiden næppe, da begge stod i Færd med at tage til Amalienborg-Drøftelsen.

At Viceadmiralen ikke kom til Forstaaelse af, at man ønskede Søværnet sat i Alarmberedskab, maa som nævnt fuldt ud falde tilbage paa Ministeren, der aabenbart ikke har klargjort sig den Forskel, der var mellem de af Værnene forelagte Forslag paa den ene Side og de af Regeringen trufne Beslutninger paa den anden. Man kan formentlig heller ikke bebrejde Viceadmiralen, at han ikke selv tog Initiativet til at foreslaa Søværnet bragt i Alarmberedskab, naar han dels ikke tillagde det større praktisk Betydning, dels mente Søværnets Beredskabstrin i Overensstemmelse med det Alarmberedskab, der blev anordnet for Hæren, og dels heller

ikke fra sine Medarbejdere hørte Forestillinger i modgaaende Retning; kun en vag Forespørgsel synes at være fremkommet. En fjerde Motivering, at det vilde være uklogt af Hensyn til Tyskland at sætte Søværnet i Alarmberedskab, er dog af en saadan Karakter, at Problemet — hvis denne Begrundelse har haft større Indflydelse paa Admirals Tilbageholdenhed — skulde være henstillet til Regeringens Afgørelse. Bortset fra dette Tilfælde ses der intet Grundlag for Beskyldningen om, at Viceadmiralen har drevet Udenrigspolitik paa sit eget Ansvar. At han saavel som Hærens Ledere maa tage udenrigspolitiske Momenter med i sine militære Overvejelser og Indstillinger til Regeringen, er jo en Selvfølge.

Hvor Ansvarer skal placeres for forskellige uheldige Dispositioner (»Isbjørn«s Indkommandering, Afslag paa Ønske om at faa udnævnt en ny Chef paa Middelgrundsfortet etc.), kan ikke afgøres paa det foreliggende Grundlag; det er muligt, at Marinestabens Ledelse kommer i Betragtning.

Krigsministeriets Direktør

For Hærens Vedkommende er tre Navne bragt i Forgrunden. For Krigsministeriets Direktør, General Stemann, ser det ud til, at der foreligger en Misforstaaelse. Der er ikke fremkommet nogen Klage over Krigsministeriets Virksomhed i disse bevægede Dage, og det er den, han har Ansvarer for. Man maa lægge Vægten paa hans Funktion som Direktør. Han maa betragtes som en officersuddannet Departementschef, der ikke har haft Pligter som kommanderende Officer og derfor heller intet Ansvar kan have for Hæren uden for saa vidt det berører Krigsministeriet. At han i en forbavsende Grad har holdt sig til sit snævre Forretningsomraade, og at han har ydet det mest aparte Bidrag til de af Kommissionen foretagne og offentlig-

gjorte Afhøringer, kan formodentlig ikke paaføre ham noget Ansvar for den 9. April.

Hærens Ledelse

Hærens Ledelse var overdraget Generalerne Prior og Gørtz, henholdsvis som Chef for Generalkommandoen og for Generalstaben. Hvorledes Ansvaret eventuelt skal fordeles dem imellem, er det lidt vanskeligt for en udenforstaaende at naa til Klarhed over. I det store og hele er det vel saadan, at General Gørtz har handlet paa General Priors Ansvar. F. Eks. er det General Gørtz, der har ordnet Vagten i Generalkommandoen Natten mellem den 8. og 9. April, men det formelle Ansvar for Ordningen maa antagelig tilkomme General Prior. Paa den anden Side har General Gørtz utvivlsomt et selvstændigt Ansvar, naar han ikke i tilstrækkeligt Omfang har ladet Efterretningsvæsenets Meddelelser tilflyde General Prior. Jeg skal iøvrigt ikke gøre noget Forsøg paa at skille deres Ansvar ud fra hinanden.

De Punkter, hvor Kritiken af Hærledelsen efter min Formening med størst Berettigelse vil kunne sætte ind, er følgende:

Afvisningen af Oberst Førsløvs Anmodning den 8. April om at faa flyttet Materiellet bort fra Værløse Flyveplads.

Nedsættelsen af »Alarmeredskab« til »forhøjet Beredskab« med saadanne svækkende Tilføjelser, at det ikke længere svarer til Regeringens Forestillinger om Alarmeredskab.

De to ledende Generaler tager til deres Hjem for Natten, hvilket har medført en meget sen Alarming af Hæren, antagelig bl. a. med den beklagelige Virkning af Bombardementet af Værløse Flyveplads som Følge.

Endelig forekommer det, at Meldingen om det tyske Orlogsskib, der observeres i Københavns Havn,

burde have foranlediget Instanser, der — med Viden om Situationen iøvrigt — kunde bedømme dens Rækkevidde, til militære Modforholdsregler, saa bl. a. Kastellets Overtagelse kunde være undgaaet. Hvorledes dette Ansvar skal fordeles mellem Hær og Flaade, maa det være forbeholdt en nøjere Under søgelse at klarlægge. Foreløbig er oplyst, at Søværnskommandoen Kl. 4,17 gennem Lynetten modtog Mid delgrundens Melding fra 4,03 om det tyske Orlogsfartøj. 4,29 kom supplerende Melding om, at nu var det gaaet i Havn, og 4,45, at Tropper blev udskibet ved Langelinie. De to første Meldinger omtales ikke i Generalkommandoens Beretning; den tredje synes indløbet faa Minutter før Kl. 5, samtidig med Rapport om, at Kastellet var besat. Kl. 5,08 fik den vagthavende Officer Ordre til at alarmere Livgarden. Kl. 5,15 havde Gardens Chef modtaget og gentaget Ordren. Disse Oplysninger er imidlertid ikke tilstrækkelige til, at man kan forstaa, hvorfor der ikke blev foretaget et Modstød.

Det er her som i det hele taget nødvendigt og paakrævet at faa klarlagt Ansvarets Omfang og rette Fordeling, men naar dette Krav om Klarhed over Ansvaret sker Fyldest, bør man efter min Mening afstaa fra en egentlig Strafidømmelse. Hele Folket har sit Medansvar, og den Skæbne, der har givet os et Land, som er vanskeligt at forsvare, og har givet os Is og Hitler og andre Uheld i Købet, maa godskrives for sin Del af Skylden. De Mænd er allerede dømt haardt, som — hver for sig rede til at yde sit bedste — faar tilkendt et særligt Ansvar for Forløbet af de Aprildage i 1940, som blev Danmarks Skæbne dage. Anden Straf kan i Forhold hertil kun blive af underordnet Betydning og vil bidrage til at trække Spørgsmaalet ned i et Plan, hvor det ikke hører hjemme.

Blandt de Navne, der er i Forgrunden i Forbindelse med Begivenhederne den 9. April 1940, maa fremhæves:

Statsminister Th. Stauning († ³/₅ 42).

Udenrigsminister, Dr. phil. P. Munch.

Forsvarsminister Alsing Andersen.

Generalløjtnant W. W. Prior, Chef for Generalkommandoen.

Generalmajor Ebbe Gørtz, Chef for Generalstaben (nu Generalløjtnant, Chef for Generalkommandoen og Direktør for Krigsministeriet).

Generalmajor J. D. Stemann, Direktør for Krigsministeriet.

Viceadmiral H. Rechnitzer, Chef for Søværnskommandoen og Direktør for Marineministeriet.

Kontreadmiral Hammerich, Chef for Marinestaben († ²¹/₃ 45).

Kommandørkaptajn Aage Vedel, Souschef i Marinestaben (nu Viceadmiral, Chef for Søværnskommandoen og Direktør for Marineministeriet).

Kammerherre Herluf Zahle, Gesandt i Berlin († ³/₅ 41).

Kommandørkaptajn F. Kjølsen, Marineattaché i Berlin.

INDHOLD

Forord	5
Baggrunden	7
Advarslerne før den 9. April	13
Regeringens Vurdering	13
4. April	13
5. April	16
6. April	19
7. April	20
8. April	21
Gesandtskabets Vurdering	26
Tysk Motiv	27
Svensk Syn	28
Norsk Syn	30
Værnenes Vurdering	32
Søværnet	32
Hæren	34
Partiformandsmødet	41
Den 9. April	49
Raadslagningen hos Kongen	50
Danmark overrumples	51
Havnebyerne	54
Sønderjylland	55
København	59

Hvorfor det gik saadan	65
Flaaden	66
Intet Alarmberedskab	66
Is og Uheld	70
Helt uventet	73
Ikke skyde!	75
Hæren	78
Sov hjemme	78
Sen Alarmering	79
Værløse Flyveplads	81
Alarmberedskab	84
Nedsættelsen af Beredskabet	85
Ordre til Kamp	90
Grænsegendarmerne	92
Troppeforskydninger	94
Ingen Vagt ved Overfartssteder	98
Hærens Størrelse	99
Sammenfattende Vurdering	103
Folketingets Erklæring	104
Hvad kunde have nyttet?	105
Ovrraskelsesmomentet	110
Psykologisk Baggrund	111
Ansvars Omfang og Fordeling	115
Udenrigsministeren	116
Forsvarsministeren	117
Søværnets Ledelse	118
Krigsministeriets Direktør	119
Hærens Ledelse	120
Personfortegnelse	123

TILFØJELSE

Umiddelbart inden Bogen gaar i Trykken, er jeg blevet orienteret om, at Kommissionen paa et væsentligt Punkt har været galt underrettet. I Tilknytning til Bemærkningen Side 72 om at Kommissionen ikke har forsket videre i Sagen vedrørende »Isbjørn«, der blev indkommanderet den 8. April 1940 Kl. 16, kan nemlig nu oplyses, at det hele synes at bero paa en Misforståelse. »Isbjørn« laa ikke ved Holmen, da Besættelsen fandt Sted; den blev ikke indkommanderet den 8. April; den stod overhovedet ikke til Marinens Raadighed paa den Tid.

Denne Opklaring af »Isbjørn«-Gaaden tør vist siges at være overraskende, ikke mindst for Kommissionen.

1. December 1945.

Bj. S.